

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/282219426>

GIS jako źródło informacji o środowisku oraz narzędzie jego oceny

Chapter · January 2012

CITATIONS

0

READS

584

1 author:

[Krzysztof Pyszny](#)

Poznań University of Life Sciences

21 PUBLICATIONS 18 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Koncepcja Kierunków Rozwoju Przestrzennego Metropolii Poznań [View project](#)

Koncepcja Kierunków Rozwoju Przestrzennego Metropolii [View project](#)

**Strategiczna ocena
oddziaływania na środowisko
w planowaniu przestrzennym**

Praca zbiorowa pod redakcją Romana Bednarka

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko w planowaniu przestrzennym

„Plany są niczym; planowanie jest wszystkim”
Dwight D. Eisenhower

Poznań, Polska 2012

Wydawca/Publisher:

Polskie Zrzeszenie Inżynierów i Techników Sanitarnych O/ Wielkopolski
na zalecenie
Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Poznaniu

Copyright by Roman Bednarek, Warszawa 2012

No part of this book may be reproduced in any form by photostat, microfilm or any others means without permission from the publisher

Materiały do druku przygotował i zweryfikował: Printing materials prepared and verified by:

Roman Bednarek

Recenzja:

prof. dr hab. Marek Górski

Redaktor techniczny/Technical editor:

Sergiusz Zabawa

Projekt okładki/Cover design:

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska

Z satysfakcją przekazujemy Państwu niniejsze opracowanie powstałe dzięki wsparciu finansowemu z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu. Publikacja ta jest efektem działań mających wpływ na wzrost świadomości i rozwój postaw ekologicznych w naszym regionie. Jesteśmy przekonani, że będzie ona dla Państwa inspiracją oraz cennym źródłem informacji.

W imieniu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu.

Hanna Grunt - Prezes Zarządu

ISBN 978-83-89696-51-7
nr PZITS 899/2012

Skład/Typesetting:

Tomasz Moś

Druk/Print:

Zakład Poligraficzny Moś-Łuczak sp.j.
ul. Piwna 1, 61-065 Poznań

Spis treści

Wstęp	9
I. Wprowadzenie	11
1. Strategiczne oceny oddziaływania na środowisko w prawie polskim (prof. dr hab. Bartosz Rakoczy)	11
2. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko w prawie unijnym (prof. dr hab. Bartosz Rakoczy)	18
3. Ochrona środowiska w planowaniu przestrzennym – rys historyczny (Roman Bednarek)	25
4. Cel opracowania (Agnieszka Kawicka, Jagienka Mazurek, Przemysław Walendzik)	30
II. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko – procedura	33
1. Projekty dokumentów wymagające przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (Roman Bednarek)	33
1.1. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju (KPZK)	33
1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa (pzipw)	36
1.3. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzen- nego gminy (suikzp)	38
1.4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (mpzp)	39
2. Postępowanie w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu mpzp i suikzp (Agnieszka Kawicka, Przemysław Walendzik)	42
2.1. Uzgodnienie zakresu i stopnia szczególności informacji wymaga- nych w prognozie oddziaływania na środowisko	43
2.2. Opiniowanie projektu dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko	47
2.3. Odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko	55
3. Wybrane problemy dotyczące prognoz oddziaływania na środowisko z punktu widzenia organu ochrony środowiska (Agnieszka Kawicka, Jagienka Mazurek, Przemysław Walendzik, Monika Malicka)	59
3.1. Istniejący stan środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu	59
3.2. Istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczące obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody	61

3.3.	Cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu	62
3.4.	Przewidywane znaczące oddziaływania na poszczególne elementy środowiska	64
3.5.	Streszczenie sporządzone w języku niespecjalistycznym	66
3.6.	Propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania	67
4.	Przyjęty dokument wraz z podsumowaniem (Agnieszka Kawicka)	69

III. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu mpzp i suikzp 71

1.	Zakres prognozy oddziaływania na środowisko projektów dokumentów planistycznych (Krzysztof Pyszny)	71
2.	Etapy sporządzania prognozy oddziaływania na środowisko (Krzysztof Pyszny)	73
2.1.	Analiza projektowanego dokumentu	75
2.2.	Wybór i opis metod, które są stosowane przy sporządzaniu prognozy	76
2.3.	Określenie, analiza i ocena celów ochrony środowiska ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotnych z punktu widzenia projektowanego dokumentu oraz sposobów w jakich zostały one uwzględnione w projektowanym dokumencie i określenie powiązań projektowanego dokumentu z innymi dokumentami	79
2.4.	Określenie, analiza i ocena istniejącego stanu środowiska dla obszaru objętego ustaleniami dokumentu planistycznego	80
2.5.	Identyfikacja podstawowych problemów wynikających z ustaleń dokumentu, w tym określenie, analiza i ocena istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu	81
2.6.	Określenie, analiza i ocena potencjalnych zmian stanu środowiska w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu	81
2.7.	Określenie, analiza i ocena przewidywanego znaczącego oddziaływania na poszczególne komponenty środowiska w tym na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru	82
2.8.	Określenie, analiza i ocena istniejącego stanu środowiska dla obszarów objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem	84
2.9.	Przedstawienie informacji o możliwym transgranicznym oddziaływaniu	85
2.10.	Przedstawienie rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie wraz z uzasadnieniem ich wyboru albo wyjaśnienie braku rozwiązań alternatywnych	85

2.11. Przedstawienie rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu	86
2.12. Zaproponowanie metod analizy skutków realizacji ustaleń projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania	87
3. Źródła pozyskania informacji na potrzeby sporządzenia prognozy (Roman Bednarek)	87
3.1. Dokumentacje środowiskowe	89
3.2. Inne dokumenty	102
3.3. Źródła kartograficzne	103
4. GIS jako źródło informacji o środowisku oraz narzędzie jego oceny (Krzysztof Pyszny)	105
4.1. Podstawowe pojęcia	105
4.2. Bazy danych przestrzennych jako źródła informacji o środowisku	111
4.3. Zastosowanie GIS w prognozach oddziaływania na środowisko	119
IV. Studium przypadku	123
1. Budowa zbiornika wodnego (Jagienka Mazurek)	123
2. Rozbudowa składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne położonego na obszarze Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 151 Turek – Konin – Koło (Agnieszka Kawicka)	127
3. Odkrywka węgla brunatnego (Aleksandra Matysiak)	131
V. Podsumowanie	135

Szanowni Państwo

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko (*sooś*) nosi nazwę, która sama w sobie zawiera element przesądzający o jej ważności. Oceny te prowadzą jednostki administracji publicznej przyjmujące polityki, programy lub plany, których realizacja może znacząco wpływać na środowisko, w tym na jego najcenniejsze zasoby chronione w sieci Natura 2000. Wśród dokumentów, dla których przeprowadza się *sooś* bardzo istotne są te, które wiążą się z planowaniem przestrzennym. Stanowią też one grupę najliczniejszą wśród kierowanych do regionalnej dyrekcji wniosków o opinie.

Popularne stwierdzenie, pewnie nawet już slogan, mówi, że ochrona środowiska zaczyna się od planowania przestrzennego. Nie da się nie zauważyć, że jego egzemplifikacją jest właśnie postępowanie w sprawie *sooś* dla projektów studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Uznając wielką wagę analiz środowiskowych prowadzonych w procesach planowania przestrzennego w gminie, zagadnieniom tym poświęciliśmy niniejszą publikację, próbując zarówno przybliżyć samą procedurę *sooś*, jak i dyskutując dobre praktyki w sporządzaniu w jej toku prognoz oddziaływania na środowisko.

Prognoza oddziaływania na środowisko jest podstawowym elementem *sooś*. Od niej zależy ostateczna treść przyjmowanego dokumentu, a zatem winna być opracowana w taki sposób, żeby zawarte w niej wnioski i oceny były prawidłowe, zgodne z szeroko pojętym prawem ochrony środowiska i przede wszystkim adekwatne do samego projektu planu, czy studium. Sporządzenie takiej prognozy nie jest wcale łatwe.

Przepisy prawa mówią, co prawda, co prognoza winna zawierać, jednak ich przełożenie na język urbanistów przygotowujących dokumenty planistyczne jest już wielkim wyzwaniem. Przede wszystkim należy zauważyć, że prognoza z natury rzeczy jest dokumentem multispecjalistycznym, którego nie da się przygotować bez udziału specjalistów nauk matematyczno-przyrodniczych i inżynierii środowiska. W jej opracowaniu należy stosować podejście sozologiczne, wykorzystując jako źródła danych o środowisku wszelkie dostępne bazy i repozytoria. W opracowaniu prognozy podstawowe znaczenie ma operowanie informacją przestrzenną. Często bagatelizowane lub nawet pomijane dokumentowanie stanu środowiska przed realizacją planu, tzw. stanu zerowego jest niezwykle ważne - niewłaściwie oceniony potencjał środowiska może skutkować bowiem fiaskiem w późniejszej realizacji przedsięwzięć. Warto zdać sobie sprawę, że ocena strategiczna nie jest sztuką dla sztuki, czy utrapieniem wymyślonym po to, by utrudniać lub opóźniać realizację przedsięwzięć. Pamiętajmy, że dobrze wykonana analiza warunków brzegowych procesu to ochrona środowiska i minimalizacja presji na środowisko, minimalizacja konfliktów funkcji pomiędzy poszczególnymi użytkownikami środowiska i oszczędność w gospodarowaniu jego zasobami. Jako *memento* chcę Państwu przypomnieć scenę z filmu *Poszukiwany, poszukiwana*, gdy jeden z bohaterów dokonuje poprawek urbanistycznych na makiecie planu zagospodarowania przestrzennego, przedstawiając jezioro. Proszę mi wierzyć, że zdarzają się konflikty nierozwiązy-

walne, których nie przewidziano na etapie opracowywania koncepcji programowo-przestrzennej, bo nie analizowano wariantów funkcjonalnych przedsięwzięcia, nie wykonano analizy wielokryterialnej lub nie wzięto pod uwagę stanu środowiska - reasumując, nie przeprowadzono oceny strategicznej na poziomie podstawowym, tj. na poziomie planowania przestrzennego. Naprawdę warto zwrócić uwagę na jakość oceny strategicznej i jej wartość dla właściwego obierania kierunków rozwoju przestrzennego.

Nasza publikacja jest wyrazem zainteresowania etapem poprzedzającym realizację przedsięwzięć i należy mu wagi. Praca jest dziełem zbiorowym. W gronie autorów znalazł się i prawnik, i praktycy, i urzędnicy - po to, by pokazać różne podejścia do sooś i różne jej aspekty. Mam nadzieję, że publikacja będzie pomocna wszystkim zaangażowanym w sooś – opracowującym prognozy, opiniującym, a nade wszystko prowadzącym całe postępowanie. Serdecznie zapraszam do dyskusji!

Jolanta Ratajczak
Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu

I. Wprowadzenie

1. Strategiczne oceny oddziaływania na środowisko w prawie polskim

Problematyka strategicznej oceny oddziaływania na środowisko nie jest przedmiotem szczególnego zainteresowania piśmiennictwa i jurysprudencji, choć zagadnienie to jest i interesujące i jednocześnie doniosłe praktycznie. Dlatego owa instytucja prawna warta jest naukowego zbadania pod kątem jej miejsca w systemie prawa polskiego, z uwzględnieniem aspektów historyczno prawnych. Przedmiotem tego opracowania jest więc istota strategicznej oceny oddziaływania na środowisko i jej miejsce w systemie prawa polskiego, a także aspekty historyczne, pozwalające na analizę genezy rozwiązań przyjętych w obecnym stanie prawnym.

Geneza oceny oddziaływania na środowisko jest kwestią sporną. W. Radecki badając ową kwestię zauważa, że „Przyjmuje się zwykle, że załączki ocen oddziaływania na środowisko pojawiły się w latach siedemdziesiątych ubiegłego stulecia. Jednakże są w literaturze głosy, że ten etap początkowy należy cofnąć jeszcze o kilkadziesiąt lat, do ustawy z 7 kwietnia 1949 r. o ochronie przyrody [...], kiedy opinia Państwowej Rady Ochrony Środowiska [...] o przedsięwzięciach mogących wpłynąć w sposób istotny na równowagę sił przyrody, wraz z proceduralnym mechanizmem ujętym w tej ustawie, była niczym innym jak funkcjonalnym ekwiwalentem procedury oceny oddziaływania na środowisko przyjętej dwadzieścia lat później w amerykańskiej ustawie o narodowej polityce ochrony środowiska”¹.

Natomiast genezy strategicznej oceny oddziaływania na środowisko należy upatrywać w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym². Zdaniem W. Radeckiego „[...] w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym pojawiły się załączki tego, co później zostanie nazwane ocenami strategicznymi. Na razie chodziło tylko o prognozy skutków wpływu ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na środowisko przyrodnicze, które stosownie do art. 10 ust. 2 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym należało dołączyć do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego”³. Przepis ten stanowił, iż „Do projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wójt, burmistrz albo prezydent miasta dołącza prognozę skutków wpływu ustaleń planu na środowisko przyrodnicze oraz, w przypadku ustalenia w planie terenów, które mogą być przeznaczone pod budowę obiektów handlowych, o których mowa w ust. 1 pkt 1, prognozę skutków budowy tych obiektów dla rynku pracy, komunikacji, istniejącej sieci handlowej oraz zaspokojenia potrzeb i interesów konsumentów, a także opinię zarządu powiatu, wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) gmin sąsiednich i powiatowego (miejskiego) rzecznika konsumentów, dotyczącą budowy tego obiektu”.

¹ W. Radecki, [w:] W. Radecki (red.), *Podstawy teoretyczne zintegrowanej ochrony prawnej środowiska*, Wrocław 2010, s. 139, dalej jako W. Radecki (red.), *Podstawy*.

² Dz. U. z 1999 r. Nr 15, poz. 139.

³ W. Radecki, [w:] W. Radecki (red.), *Podstawy*, s. 153 – 154.

Jurydyczne wyodrębnienie strategicznych ocen oddziaływania na środowisko nastąpiło dopiero w ustawie z dnia 9 listopada 2000 r. o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko⁴, choć ustawodawca nie posługiwał się nazwą strategiczna ocena oddziaływania na środowisko. Zgodnie z art. 19 tejże ustawy „1. Przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko zgodnie z przepisami niniejszego rozdziału, z zastrzeżeniem ust. 3, wymagają:

- 1) projekt koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, projekty planów zagospodarowania przestrzennego oraz projekty strategii rozwoju regionalnego,
- 2) projekty polityk, strategii, planów lub programów dotyczących przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, których opracowywanie przez centralne lub wojewódzkie organy administracji publicznej przewidziane jest w ustawach.

2. Przeprowadzenie postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko zgodnie z przepisami niniejszego rozdziału, z zastrzeżeniem ust. 3, wymagane jest też w przypadku wprowadzania zmian do przyjętych dokumentów, o których mowa w ust. 1.

3. Organy administracji publicznej opracowujące projekty dokumentów, o których mowa w ust. 1 pkt 2, lub wprowadzające zmiany do tych dokumentów mogą, w porozumieniu z właściwymi organami, o których mowa w art. 24, odstąpić od przeprowadzenia określonego w niniejszym rozdziale postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, gdy uznają - biorąc pod uwagę w szczególności charakter działań przewidzianych w tych dokumentach oraz rodzaj i skalę oddziaływania na środowisko, a także cechy obszaru objętego tym oddziaływaniem - iż realizacja tych dokumentów nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko”. Problematyki tej dotyczył cały rozdział 3 wyżej wskazywanej ustawy.

Jak zauważył J. Jendrośka „Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko [...] znacznie rozszerzyły wymóg przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko w odniesieniu do planów, programów itp. dokumentów strategicznych. W stanie prawnym przed wejściem w życie ustawy z 9 listopada 2000 r. wymogiem takim objęte były tylko miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w stosunku do których niezbędne było wykonywanie tzw. prognozy skutków wpływu ustaleń planu na środowisko przyrodnicze”⁵.

Istotne znaczenie dla kształtowania się instytucji strategicznej oceny oddziaływania na środowisko miało uchwalenie w dniu 27 kwietnia 2001 r. ustawy Prawo ochrony środowiska⁶.

Problematyka strategicznych ocen oddziaływania na środowisko, czy lepiej ich ówczesnych odpowiedników była regulowana w Tytule I – Przepisy ogólne, dziale 3 - Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji planów i programów. Art. 40 Prawa ochrony środowiska stanowił, iż „1. Przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, zgodnie z przepisami niniejszego rozdziału, z zastrzeżeniem ust. 3, wymagają:

⁴ Dz. U. Nr 109, poz. 1157 ze zm.

⁵ J. Jendrośka, [w:] J. Jendrośka (red.), Ustawa – Prawo ochrony środowiska. Komentarz, Wrocław 2002, s. 253, dalej jako J. Jendrośka (red.), Komentarz.

⁶ Dz. U. z 2008, Nr 25, poz. 150 ze zm.

- 1) projekt koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, projekty planów zagospodarowania przestrzennego oraz projekty strategii rozwoju regionalnego;
- 2) projekty polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywane przez organy administracji, ustalające ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, o których mowa w art. 51 ust. 1 pkt 1 i 2;
- 3) projekty polityk, strategii, planów lub programów innych niż wymienione w pkt 2, które nie są bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony, jeżeli realizacja postanowień tych polityk, strategii, planów lub programów może znacząco oddziaływać na ten obszar.

2. Przeprowadzenie postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, zgodnie z przepisami niniejszego rozdziału, z zastrzeżeniem ust. 3, wymagane jest też w przypadku wprowadzania zmian do przyjętych dokumentów, o których mowa w ust. 1.

3. Organ administracji opracowujący projekty polityk, strategii, planów lub programów, o których mowa w ust. 1 pkt 2, lub wprowadzający do nich zmiany może, w porozumieniu z organem ochrony środowiska oraz organem, o którym mowa w art. 45, odstąpić od przeprowadzenia określonego w niniejszym rozdziale postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, jeżeli uzna, że realizacja postanowień tych dokumentów nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, uwzględniając:

- 1) charakter działań przewidzianych w tych dokumentach, w szczególności:
 - a) powiązania z działaniami przewidzianymi w innych dokumentach,
 - b) powiązania z problemami dotyczącymi ochrony środowiska;
- 2) rodzaj i skalę oddziaływania na środowisko, w szczególności:
 - a) prawdopodobieństwo wystąpienia, czas trwania, częstotliwość i odwracalność oddziaływań,
 - b) prawdopodobieństwo wystąpienia oddziaływań skumulowanych lub transgranicznych;
- 3) cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności:
 - a) obszary o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu,
 - b) formy ochrony przyrody oraz obszary podlegające ochronie zgodnie z prawem międzynarodowym.

4. Odstąpienie od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, o którym mowa w ust. 3, może dotyczyć wyłącznie projektów polityk, strategii, planów lub programów stanowiących niewielkie modyfikacje w ustaleniach wcześniej przyjętych dokumentów albo dotyczących obszarów w granicach jednego powiatu⁷.

Trafnie zauważył Z. Bukowski, iż przepis ten „określa zakres przedmiotowy procedury strategicznej OOS, wskazując dokumenty, których opracowanie lub zmiana wymaga przeprowadzenia tego postępowania oraz wyjątki w tym zakresie. [...] Art. 40 ust. 1 pkt 2 odnosi się do całej gamy różnych projektów dokumentów noszących nazwę polityk, strategii, planów lub programów opracowywanych przez organy administracji”⁷.

⁷ Z. Bukowski, [w:] Z. Bukowski, J. Ciechanowicz-McLean, B. Rakoczy, Prawo ochrony środowiska. Komentarz, Warszawa 2008, s. 120.

Po uchyleniu przepisów regulujących strategiczną ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko kwestie te uregulowane zostały w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko⁸.

Jak stanowi art. 3.1 ustawy o udostępnianiu „Ilekoć w ustawie jest mowa o:

14) strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko - rozumie się przez to postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji polityki, strategii, planu lub programu, obejmujące w szczególności:

- a) uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko,
- b) sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko,
- c) uzyskanie wymaganych ustawą opinii,
- d) zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu”.

Przepis ten zawiera definicję pojęcia strategiczna ocena oddziaływania na środowisko. Wynika z niego w sposób nie budzący wątpliwości, że strategiczna ocena oddziaływania na środowisko jest postępowaniem i to postępowaniem umiejscowionym w prawie administracyjnym. Pogląd taki wyrażony został już przeze mnie w komentarzu do ustawy o udostępnianiu informacji⁹. Na strategiczną ocenę, jako na rodzaj postępowania zwraca też uwagę K. Gruszecki, wskazując, iż „Przedmiotowy zakres prowadzenia postępowania w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w przypadku projektów planów i programów został określony w art. 46 ustawy [o udostępnianiu informacji – przyp. B.R.]”¹⁰.

A. Lipiński zauważył, iż możliwe jest wyodrębnienie postępowań dotyczących ochrony środowiska. Autor ten wskazał, iż „Model postępowania administracyjnego ukształtowany przepisami kodeksu postępowania administracyjnego ulega znaczącym modyfikacjom w odniesieniu do niektórych rozstrzygnięć z zakresu ochrony środowiska (gospodarowania jego zasobami)”¹¹. Wśród tych specyficznych postępowań Autor ten wymienia strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko.

Jednak okoliczność ta jest często niedostrzegana. Akcentuje się bowiem inne cechy strategicznej oceny, a przede wszystkim patrzy się na nią przez pryzmat dokumentów, których dotyczy. Tymczasem podstawową cechą, a jednocześnie determinantem pojęcia strategiczna ocena oceny oddziaływania na środowisko jest to, że jest ona rodzajem postępowania administracyjnego, ale *sui iuris*.

Pojęcie postępowania w doktrynie prawa administracyjnego nie jest rozumiane jednolicie. Pomijając toczącą się w tym zakresie dyskusję i prezentację poszczególnych poglądów poprzestaną na koncepcji autorstwa W. Dawidowicza, który wskazywał, iż „Całokształt przepisów proceduralnych prawa administracyjnego, stosownie do których działają organy administracji państwowej można określić jako postępowanie administracyjne w szerokim tego słowa znaczeniu. [...] postępowanie administracyjne w ścisłym znaczeniu to kompleks przepisów prawnych regulujących działalność organów administracji państwowej w formie decyzji administracyjnej”¹².

⁸ Dz. U. Nr 199, poz. 1227 ze zm., dalej jako ustawa o udostępnianiu informacji.

⁹ B. Rakoczy, Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie. Komentarz, Warszawa 2010, s. 131, dalej jako B. Rakoczy, Komentarz.

¹⁰ K. Gruszecki, Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie. Komentarz, wyd. 2, Wrocław 2009, s. 137, dalej jako K. Gruszecki, Komentarz.

¹¹ A. Lipiński, Prawne podstawy ochrony środowiska, wyd. 5, Warszawa 2010, s. 53.

¹² W. Dawidowicz, Ogólne postępowanie administracyjne. Zarys systemu, Warszawa 1962, s. 6

Koncepcja ta wspólnie jest kwestionowana, niemniej jednak dostrzega się takie obszary regulacji materialno prawnych w prawie administracyjnym, których nie da się zakwalifikować do postępowania administracyjnego w ścisłym tego słowa znaczeniu. B. Adamiak pisze, iż „Te współczesne rozwiązania prawne mogą prowadzić do wypracowania koncepcji postępowania administracyjnego w szerokim tego słowa znaczeniu, ale niepowiązanym, jak tradycyjnie, z wielością form działania administracji publicznej, ale z czynnościami materialno prawnymi jednostki i kontrolą tych czynności przez organ administracji publicznej”¹³.

Analizując strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko należy też zwrócić uwagę, w jaki sposób definiuje się pojęcie postępowania administracyjnego, zwracając uwagę na pewien istotny element tegoż postępowania, jakim jest sekwencyjność poszczególnych działań i organów i stron. W. Chróścielewski i J. P. Tarno wskazują, iż „Przez pojęcie **postępowania administracyjnego** będziemy rozumieli zarówno regulowany przez normy proceduralne ciąg czynności procesowych podejmowanych przez organ prowadzący postępowanie oraz uczestników postępowania w celu rozpoznania sprawy administracyjnej i jej rozstrzygnięcia w drodze decyzji administracyjnej, jak i ciąg czynności procesowych tych podmiotów mających na celu weryfikację decyzji administracyjnej”¹⁴.

Postępowanie w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko charakteryzuje się jednak określonymi cechami, co pozwala je wyodrębnić od innych postępowań i uznać je za postępowanie szczególnego rodzaju.

Z całą pewnością postępowania tego nie będzie można zaliczyć do postępowania administracyjnego i to z kilku powodów. Istotą postępowania administracyjnego jest to, że zmierza ono do wydania decyzji administracyjnej w indywidualnej sprawie z zakresu administracji publicznej. Koniecznością jest zatem istnienie podmiotu, do którego taka decyzja będzie adresowana. Nie bez znaczenia jest też możliwość wpływu wyniku postępowania administracyjnego na sytuację innych podmiotów. Dlatego też prawodawca polski przyjął koncepcję strony postępowania administracyjnego odwołując się do interesu prawnego.

Tymczasem celem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko nie jest rozstrzygnięcie indywidualnej sprawy z zakresu administracji publicznej w drodze wydania decyzji administracyjnej. Już tylko z tego powodu nie można uznać strategicznej oceny oddziaływania na środowisko za postępowanie administracyjne. Nie kończy się ono i nie może się skończyć wydaniem decyzji administracyjnej.

Celem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest określenie w jak najbardziej prawdopodobny sposób, jakie skutki mogą powstać w przyszłości dla środowiska. Postępowanie takie ani nie daje, ani dać nie może stuprocentowej pewności. Ma ono jedynie wyposażyć określone organy administracji publicznej i inne podmioty odpowiedzialne za plany, strategie, polityki itp. w wiedzę niezbędną do tego, aby podjąć jak najlepsze z punktu widzenia ochrony środowiska decyzje. Postępowanie to cechuje się dużym ładunkiem hipotetyczności¹⁵.

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko nie dotyczy także konkretnych stron postępowania. Nie istnieje tu bowiem strona rozumiana jako podmiot, jednostka, po stronie której leży interes prawny, pozwalający na udział w postępowaniu. Można

¹³ B. Adamiak, [w:] B. Adamiak (red.), J. Borkowski (red.), A. Skoczylas (red.), System Prawa Administracyjnego, t. 9 – Prawo procesowe administracyjne, Warszawa 2010, s. 5.

¹⁴ W. Chróścielewski, J. P. Tarno, Postępowanie administracyjne i postępowanie przed sądami administracyjnymi, wyd. 4, Warszawa 2011, s. 23 – 24.

¹⁵ B. Rakoczy, Komentarz, s. 132.

zatem wskazać, że strategiczna ocena oddziaływania na środowisko może toczyć się nawet wtedy, gdy nie istnieje strona postępowania, do której byłyby kierowane działania organu administracji publicznej.

Nie oznacza to oczywiście, że strategiczna ocena oddziaływania na środowisko jest prowadzona z pominięciem jakichkolwiek podmiotów. Jednak podmiotowość w tym postępowaniu jest specyficznie ukształtowana i oderwana całkowicie od istnienia zindywidualizowanego interesu prawnego.

Ustawodawca zapewnia podmiotowość społeczeństwu. Posługuje się więc zbiorczą kategorią. M. Micińska zauważa, iż „Tradycyjnie pod tym pojęciem [społeczeństwa – przyp. B.R.] rozumie się albo dużą grupę ludzi, zamieszkującą dane terytorium albo ogół obywateli, zamieszkujących obszar danego państwa. Typowe cechy społeczeństwa to wspólna kultura, wspólna przestrzeń, wspólna tożsamość i oddziaływanie w sieci wzajemnych relacji”¹⁶.

Należy jednak zauważyć, że w prawodawstwie Unii Europejskiej występuje pojęcie zainteresowane społeczeństwo, które ma węższe znaczenie, niż pojęcie społeczeństwo, ale o tym będzie mowa w następnej części w ramach tego opracowania zbiorczego.

Jednak udział podmiotu postępowania, jakim jest społeczeństwo, nie zmierza do wydania decyzji administracyjnych. Zauważyć nawet można, że udział społeczeństwa w strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko jest ograniczony jedynie do składania uwag i wniosków, które winny być rozpatrywane, ale niekoniecznie uwzględnione. Zatem i aspekty podmiotowe są w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko uregulowane w sposób specyficzny. Nawet udział organizacji ekologicznych jest ograniczony do składania uwag i wniosków.

W odmienny sposób kształtuje się także postępowanie dowodowe. Ograniczone ono jest właściwie do jednego tylko rodzaju dowodu, jakim jest prognoza ocen oddziaływania na środowisko. Co interesujące dowód ten nie służy ustaleniu prawdy obiektywnej, gdyż takowa w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko nie występuje, z uwagi na to, o czym już była mowa wyżej, że postępowanie to ma jedynie charakter hipotetycznych przewidywań, które *ex definitione* są dotknięte elementami dużej subiekcji.

Przywołane wyżej definicje postępowania administracyjnego pozwalają jednak na dostrzeżenie, iż każde postępowanie jest sekwencją czynności podejmowanych zarówno przez organy, jak i przez podmioty uczestniczące w postępowaniu. Postępowanie administracyjne, w ścisłym znaczeniu, gwarantuje szeroki udział stron i podmiotów na prawach stron. Tymczasem w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko taki udział jest mocno ograniczony. Stąd też owa sekwencja czynności obejmuje przede wszystkim działania samych organów administracji publicznej. One są zatem zobowiązane do tego, aby zapewnić właściwą kolejność poszczególnych czynności. W konsekwencji istotnego znaczenia nabierają te czynności, które mają zapewnić bezpośrednio udział społeczeństwa w strategicznej ocenie oddziaływania np. zawiadamianie, ogłaszanie itp.

Przedmiotem takiego specyficznego postępowania są jedynie takie dokumenty, które enumeratywnie wymieniono w art. 46 ustawy o udostępnianiu informacji. Przepis ten stanowi, iż „Przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają projekty:

- 1) koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju regionalnego;

¹⁶ M. Micińska, *Udział społeczeństwa w ochronie środowiska. Instrumenty administracyjno-prawne*, Toruń 2011, s. 19.

- 2) polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- 3) polityk, strategii, planów lub programów innych niż wymienione w pkt 1 i 2, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000 jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony”.

Słusznie wywodzi M. Górski, iż „Wyliczenie obejmuje projekty dokumentów o charakterze aktów planowania, w większości aktów planowania strategicznego, które nie zawierają norm powszechnie obowiązujących. Jedynym wyjątkiem jest w tym wyliczeniu projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, pełniącego rolę aktu prawa miejscowego”¹⁷.

Wyliczenie to nie jest jednak enumeratywne i wyczerpujące. Ustawodawca raczej opisuje poszczególne typy i rodzaje dokumentów planistycznych, niż je wymienia z ich nazwy. Posługuje się pojęciami rodzajowymi, a nie stara się precyzyjnie nazywać poszczególnych dokumentów planistycznych.

Wynika to również z art. 47 ustawy o udostępnianiu informacji. Przepis ten stanowi, że „Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest wymagane także w przypadku projektów dokumentów, innych niż wymienione w art. 46, jeżeli w uzgodnieniu z właściwym organem, o którym mowa w art. 57, organ opracowujący projekt dokumentu stwierdzi, że wyznaczają one ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko lub że realizacja postanowień tych dokumentów może spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko”.

Reasumując wskazać należy, że strategiczna ocena oddziaływania na środowisko jest szczególnego rodzaju postępowaniem. Nie może być jednak uznane za postępowanie administracyjne. W ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko nie dochodzi do rozstrzygnięcia indywidualnej sprawy z zakresu administracji publicznej w drodze decyzji administracyjnej.

W strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko trudno też dostrzec istnienie strony postępowania w tradycyjnym ujęciu w kontekście istnienia interesu prawnego. W strategicznej ocenie uczestniczy społeczeństwo. Jednak jego rola ogranicza się jedynie do możliwości składania uwag i wniosków.

W ramach tego postępowania można też dostrzec wątki dowodowe. Rolę środka dowodowego pełni bowiem prognoza oceny oddziaływania na środowisko. Jest jednak ona dowodem *sui iuris*, a to z tego względu, że nie ma on doprowadzić do ustalenia prawdy obiektywnej, ale do ustalenia hipotetycznego, prawdopodobnego stanu, jaki może powstać po przyjęciu dokumentu. Przedmiotem dowodu nie jest więc prawda obiektywna, a jedynie hipoteza.

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko dotyczy poszczególnych grup dokumentów planistycznych i to planowania wewnątrz administracji. Jedynym wyjątkiem jest tu miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, będący aktem prawa miejscowego.

¹⁷ M. Górski, [w:] M. Górski (red.), Prawo ochrony środowiska, Warszawa 2009, s. 102.

2. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko w prawie unijnym

Zagadnienie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko ma swoje korzenie w prawie europejskim. Rozwiązania przyjęte w prawie polskim są wynikiem implementacji dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko¹⁸. Stąd też właściwe zrozumienie tego postępowania wymaga analizy rozwiązań przyjętych w prawie europejskim. Celem tego opracowania jest zatem wskazanie, jakie rozwiązania przyjął prawodawca europejski w zakresie strategicznych ocen oddziaływania na środowisko.

Jako podstawę przyjęcia dyrektywy 2001/42 wskazano w samej dyrektywie art. 174 (obecnie 191) Traktatu z dnia Przepis ten stanowi, iż „1. Polityka Unii w dziedzinie środowiska naturalnego przyczynia się do osiągnięcia następujących celów: — zachowania, ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego,

- ochrony zdrowia ludzkiego,
- ostrożnego i racjonalnego wykorzystywania zasobów naturalnych,
- promowania na płaszczyźnie międzynarodowej środków zmierzających do rozwiązywania regionalnych lub światowych problemów środowiska naturalnego, w szczególności zwalczania zmian klimatu.

2. Polityka Unii w dziedzinie środowiska naturalnego stawia sobie za cel wysoki poziom ochrony, z uwzględnieniem różnorodności sytuacji w różnych regionach Unii. Opiera się na zasadzie ostrożności oraz na zasadach działania zapobiegawczego, naprawiania szkody w pierwszym rzędzie u źródła i na zasadzie „zanieczyszczający płaci”.

W tym kontekście środki harmonizujące odpowiadające wymogom w dziedzinie ochrony środowiska obejmują, w odpowiednich przypadkach, klauzulę zabezpieczającą, która pozwala Państwom Członkowskim na podejmowanie, z pozagospodarczych względów związanych ze środowiskiem naturalnym, środków tymczasowych, podlegających unijnej procedurze kontrolnej.

3. Przy opracowywaniu polityki w dziedzinie środowiska naturalnego Unia uwzględnia:

- dostępne dane naukowo-techniczne,
- warunki środowiska naturalnego w różnych regionach Unii,
- potencjalne korzyści i koszty, które mogą wynikać z działania lub z zaniechania działania,
- gospodarczy i społeczny rozwój Unii jako całości i zrównoważony rozwój jej regionów.

4. W zakresie swoich odpowiednich kompetencji Unia i Państwa Członkowskie współpracują z państwami trzecimi i kompetentnymi organizacjami międzynarodowymi. Warunki współpracy Unii mogą stanowić przedmiot umów między Unią i zainteresowanymi stronami trzecimi.

Poprzedni akapit nie narusza kompetencji Państw Członkowskich do negocjowania w organach międzynarodowych i zawierania umów międzynarodowych”.

W pkt 4 preambuły do dyrektywy 2001/42 wskazano, iż „(4) Ocena wpływu na środowisko jest ważnym narzędziem służącym do uwzględnienia aspektów środowiskowych w procesie przygotowania i przyjmowania niektórych planów i programów, które potencjalnie mogą powodować znaczący wpływ na środowisko w Państwach Członkowskich,

¹⁸ Dz.U.UE.L z 2001, poz.197, s. 30, dalej jako dyrektywa 2001/42

ponieważ zapewnia, że taki wpływ planów i programów jest brany pod uwagę w czasie przygotowania tych dokumentów i przed ich przyjęciem”. Natomiast cel dyrektywy 2001/42 określony jest w art. 1, który stanowi, iż „Celem niniejszej dyrektywy jest zapewnienie wysokiego poziomu ochrony środowiska i przyczynienie się do uwzględniania aspektów środowiskowych w przygotowaniu i przyjmowaniu planów i programów w celu wspierania stałego rozwoju, poprzez zapewnienie, że zgodnie z niniejszą dyrektywą dokonywana jest ocena wpływu na środowisko niektórych planów i programów, które potencjalnie mogą powodować znaczący wpływ na środowisko”.

Wskazanie tychże podstaw normatywnych, określonych i w prawie pierwotnym Unii Europejskiej i jej prawie wtórnym wskazuje, iż podstawowym celem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest zasada ostrożności oraz zasada działania zapobiegawczego. Prawodawca europejski wręcz wskazuje na prewencyjny i profilaktyczny charakter.

M. Nowacki i A. Przyborowska – Klimczak zauważają, iż „W doktrynie wskazywano, że zasada ostrożności stanowi reakcję na niepewność, która występuje w obliczu zagrożeń dla środowiska, a także zdrowia ludzkiego i odnosi się do prawdopodobieństwa, związku przyczynowego oraz rozmiarów zagrożenia. Określono także komponenty tej zasady, takie jak: działanie wyprzedzające, [...] przeniesienie ciężaru dowodu na podejmującego przedsięwzięcie w celu wykazania, że nie istnieje prawdopodobieństwo zagrożenia [...]”¹⁹.

Te zatem okoliczności należy uwzględniać przy stosowaniu przepisów o strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko.

Co istotne prawodawca europejski nie używa pojęcia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Niemniej jednak wskazuje w pkt 5 preambuły dyrektywy 2001/42 na proceduralny charakter takiej oceny. Punkt ten stanowi, iż „Przyjęcie procedur w zakresie postępowania w sprawie oceny wpływu na środowisko na poziomie planowania i programowania powinno przynieść korzyści przedsięwzięciom, zapewniając bardziej spójne ramy działania poprzez włączenie odpowiednich informacji dotyczących środowiska do procesu podejmowania decyzji. Włączenie szerszego zestawu czynników do procesu podejmowania decyzji powinno przyczynić się do bardziej trwałych i skutecznych rozwiązań”.

Ów proceduralny aspekt jest widoczny w definicji oceny wpływu na środowisko, zawartej w art. 2 lit. b dyrektywy 2001/42, który stanowi, że „Do celów niniejszej dyrektywy: a) „ocena wpływu na środowisko” oznacza przygotowanie sprawozdania dotyczącego środowiska, przeprowadzenie konsultacji, uwzględnienie sprawozdania dotyczącego środowiska i wyników konsultacji przy podejmowaniu decyzji i dostarczenie informacji na temat decyzji zgodnie z art. 4-9”.

Definicja oceny wpływu na środowisko obejmuje określoną grupę czynności, które należy przeprowadzić łącznie, dla przyjęcia ich skuteczności. Można też wskazać, że czynności określone w tej definicji należą do najważniejszych i stanowią wartość prawną chronioną. Dotyczy to w szczególności sprawozdania dotyczącego środowiska, prowadzenia konsultacji, uwzględnienia tego sprawozdania i tychże konsultacji przy dalszym podejmowaniu decyzji i wreszcie zapewnienie informacji. Można też zauważyć, że istotne znaczenie ma sekwencja poszczególnych czynności, gdyż rolę odgrywa nie tylko ich dokonanie, ale uczynienie tego w określonej kolejności.

¹⁹ M. Nowacki, A. Przyborowska – Klimczak, [w:] A. Wróbel (red.), Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz, t. II, Warszawa 2012, s. 1287.

W art. 3 ust. 1 i 2 dyrektywy 2001/42 określono, jakich to planów i programów ma dotyczyć ocena. W ten sposób określono zakres przedmiotowy. Przepis ten stanowi, iż „1. Oceny wpływu na środowisko, zgodnie z art. 4-9, przeprowadza się w odniesieniu do określonych w ust. 2-4 planów i programów, które potencjalnie mogą powodować znaczący wpływ na środowisko.

2. Z zastrzeżeniem art. 3, ocenę wpływu na środowisko przeprowadza się w odniesieniu do wszystkich planów i programów,

- a) które są przygotowane dla rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa, energetyki, przemysłu, transportu, gospodarki odpadami, gospodarki wodnej, telekomunikacji, turystyki, planów zagospodarowania przestrzennego lub użytkowania gruntu i które ustalają ramy dla przyszłego zezwolenia na inwestycję, dotyczącego projektów wymienionych w załącznikach I i II do dyrektywy 85/337/EWG; lub
- b) które, ze względu na potencjalny wpływ na tereny, zostały uznane za wymagające oceny na podstawie art. 6 lub 7 dyrektywy 92/43/EWG”.

Co istotne, a widoczne jest w systemie prawa polskiego, owe programy i plany oznaczono tu rodzajowo, a nie z nazwy, przyjmując, iż prawodawca krajowy dostosuje ową rodzajowość do specyfiki systemu prawa krajowego. Niestety polski prawodawca zamiast wymienić poszczególne plany, programy i strategie itp. poprzestał na sformułowaniu rodzajowych. Trafność tej argumentacji wzmacnia także definicja pojęcia plany i programy, która została zawarta w art. 2 lit. a dyrektywy 2001/42, stanowiący, iż „Do celów niniejszej dyrektywy: b) „plany i programy” oznaczają plany i programy, w tym współfinansowane przez Wspólnotę Europejską, jak również wszelkie ich modyfikacje:

- przygotowywane lub przyjmowane przez organ na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym lub przygotowywane przez organ do przyjęcia za pośrednictwem procedury ustawodawczej przez parlament lub rząd, i
- wymagane przez przepisy ustawowe, wykonawcze lub administracyjne”²⁰.

Istotną cechą owego postępowania, które w systemie prawa polskiego nazywane jest strategiczną oceną oddziaływania na środowisko, jest to, że dotyczy ono fazy przygotowywania. Ta cecha wynika z art. 4 dyrektywy 2001/42. Przepis ten stanowi, iż: „1. Oceny wpływu na środowisko, określona w art. 3, dokonuje się podczas przygotowania planu lub programu i przed jego przyjęciem lub poddaniem procedurze ustawodawczej.

2. Wymagania niniejszej dyrektywy są brane pod uwagę w istniejących procedurach przyjmowania planów i programów w Państwach Członkowskich lub włączone do procedur ustanowionych w celu wykonania niniejszej dyrektywy.

3. W przypadku gdy plany i programy tworzą część hierarchii, Państwa Członkowskie, w celu uniknięcia powielania oceny, uwzględniają fakt, że oceny dokonuje się, zgodnie z niniejszą dyrektywą, na różnych poziomach hierarchii. W celu, między innymi, uniknięcia powielania oceny, Państwa Członkowskie stosują art. 5 ust. 2 i 3”.

Jak wyżej już wskazano istotnym elementem całego postępowania jest przygotowywanie sprawozdania. Sprawozdanie pełni rolę szczególnego środka dowodowego. Jego definicję zawiera art. 2 lit. c dyrektywy 2001/42. Stanowi on, iż „Do celów niniejszej dyrektywy: c) „sprawozdanie dotyczące środowiska” oznacza część dokumentacji planu lub programu, zawierającą informacje wymagane w art. 5 i w załączniku I”.

²⁰ Na temat tych rozwiązań zob. bliżej m.in. J. H. Jans, H. H. B. Vedder, *European Environmental Law*, wyd. 3, Brussels 2008, s. 324 i n.

Wiąże się to przede wszystkim ze wskazywaną wyżej okolicznością związaną z ciężarem dowodu, a ściślej odwróceniem tego ciężaru. Wobec powyższego to na podmiocie zamierzającym wprowadzić plan lub program spoczywa obowiązek wykazania jego nieszkodliwości, czy braku negatywnego wpływu na środowisko. W konsekwencji owo sprawozdanie pełni zasadniczą rolę. Zagadnienia te reguluje art. 5 dyrektywy 2001/42, stanowiący, iż „1. W przypadku gdy na mocy art. 3 ust. 1 wymagana jest ocena wpływu na środowisko, przygotowuje się sprawozdanie, w którym zostanie zidentyfikowany, opisany i oszacowany potencjalny znaczący wpływ na środowisko wynikający z realizacji planu lub programu oraz rozsądne rozwiązania alternatywne uwzględniające cele i geograficzny zasięg planu lub programu. Informacje, które w tym celu mają być podane, są określone w załączniku I.

2. Sprawozdanie dotyczące środowiska, przygotowane zgodnie z ust. 1, zawiera informacje, które mogą być racjonalnie wymagane, z uwzględnieniem obecnego stanu wiedzy i metod oceny, zawartości i poziomu szczegółowości planu lub programu, jego stadium w procesie podejmowania decyzji oraz zakresu, w jakim niektóre sprawy mogą zostać właściwiej ocenione na różnych etapach tego procesu, w celu uniknięcia powielania oceny.

3. Odpowiednie dostępne informacje na temat wpływu na środowisko, wynikającego z planów i programów, oraz otrzymane na innych poziomach procesu decyzyjnego lub poprzez inne prawodawstwo wspólnotowe mogą być wykorzystywane do dostarczenia informacji określonych w załączniku I.

4. Przy podejmowaniu decyzji w sprawie zakresu i poziomu szczegółowości informacji, jakie muszą być włączone do sprawozdania dotyczącego środowiska, konsultowane są organy określone w art. 6 ust. 3”.

Istotnym elementem całej oceny wpływu na środowisko jest przeprowadzenie konsultacji. Prowadzone one są zarówno w odniesieniu do organów administracji publicznej, jak i w stosunku do społeczeństwa. Udział społeczeństwa w ocenie wpływu na środowisko ma szerszy wymiar i dotyczy także i innych postępowań z zakresu ochrony środowiska²¹.

Wymóg ich przeprowadzenia, oraz przebieg reguluje art. 6 dyrektywy 2001/42. Natomiast pojęcie społeczeństwa określono w art. 2 lit. d dyrektywy 2001/42. Stanowi on, iż „Do celów niniejszej dyrektywy: d) „społeczeństwo” oznacza jedną lub więcej osób fizycznych lub prawnych oraz, zgodnie z ustawodawstwem lub praktyką krajową, ich stowarzyszenia, organizacje lub grupy”.

Warto wskazać, że prawodawca europejski nie ogranicza udziału społeczeństwa jedynie do zainteresowanego społeczeństwa, ale zakres legitymacji czynnej określa szeroko, używając pojęcia społeczeństwo. Jak stanowi art. 6 dyrektywy 2001/42 „1. Projekt planu lub programu i sprawozdanie dotyczące środowiska przygotowane zgodnie z art. 5 zostają udostępnione organom określonym w ust. 3 niniejszego artykułu oraz społeczeństwu.

2. Organy określone w ust. 3 oraz społeczeństwo określone w ust. 4 mają odpowiednio wczesną i realną możliwość, we właściwych ramach czasowych, wyrażenia swojej opinii o projektach planów i programów oraz towarzyszącym im sprawozdaniu dotyczącym środowiska przed przyjęciem planu lub programu lub poddaniem go procedurze ustawodawczej.

²¹ Por. M. M. Kenig – Witkowska, Prawo środowiska Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe, wyd. 3, Warszawa 2011.

3. Państwa Członkowskie wyznaczają organy, które mają być konsultowane, a które ze względu na swoje szczególne obowiązki w dziedzinie środowiska są potencjalnie zainteresowane wpływem na środowisko wynikającym z realizacji planów i programów.

4. Państwa Członkowskie określają społeczeństwo do celów ust. 2, w tym społeczeństwo, którego dotyczy lub potencjalnie może dotyczyć proces decyzyjny w ramach niniejszej dyrektywy lub które ma interes prawny związany z wymienionymi decyzjami, w tym odpowiednie organizacje pozarządowe, takie jak organizacje promujące ochronę środowiska oraz pozostałe zainteresowane organizacje.

5. Państwa Członkowskie ustalają szczegółowe regulacje w zakresie konsultacji i informowania organów i społeczeństwa”.

Wreszcie ostatnia faza oceny wpływu na środowisko obejmuje podejmowanie decyzji i informowanie o nich adresata normy prawnej. W myśl art. 8 dyrektywy 2001/42 „Sprawozdanie dotyczące środowiska przygotowane zgodnie z art. 5, opinie wyrażone zgodnie z art. 6 oraz wyniki konsultacji transgranicznych podjętych zgodnie z art. 7 uwzględnia się w czasie przygotowania planu lub programu oraz przed jego przyjęciem lub poddaniem procedurze ustawodawczej”.

Natomiast art. 9 tejże dyrektywy stanowi, iż „1. Państwa Członkowskie zapewniają, że w razie przyjęcia planu lub programu powiadamia się organy określone w art. 6 ust. 3, społeczeństwo i każde Państwo Członkowskie, z którym prowadzono konsultacje zgodnie z art. 7, jak również udostępnia się im następujące dokumenty:

- a) plan lub program w formie przyjętej;
- b) oświadczenie podsumowujące, w jaki sposób aspekty środowiskowe zostały wzięte pod uwagę w planie lub programie oraz w jaki sposób sprawozdanie dotyczące środowiska, przygotowane zgodnie z art. 5, opinie wyrażone zgodnie z art. 6 i wyniki konsultacji podjętych zgodnie z art. 7 zostały uwzględnione zgodnie z art. 8, jak również uzasadnienie wyboru planu lub programu w formie przyjętej, w świetle innych rozpatrywanych rozsądnych rozwiązań alternatywnych; oraz
- c) przyjęte środki dotyczące monitoringu, zgodnie z art. 10.

2. Państwa Członkowskie ustalają szczegółowe regulacje w odniesieniu do informacji określonych w ust. 1”.

Rozwiązanie przyjęte w art. 9 dyrektywy 2001/42 dotyczy też szerszego zagadnienia, jakim jest obowiązek poinformowania społeczeństwa o określonych działaniach władz publicznych. Można też inaczej wskazać, że jest to element prawa społeczeństwa i jednostki do informacji o środowisku i jego ochronie. Prawo to jest ściśle powiązane z uczestnictwem społeczeństwa w ochronie środowiska. Przyjmuje się, że prawo do informacji obejmuje każdą informację, z wyjątkiem tej, która jest wprost w normie prawnej wyłączona²².

Nie należy się zatem dziwić, że prawodawca europejski objął również i przepisami dyrektywy 2001/42 zagadnienia obowiązku poinformowania społeczeństwa.

Analiza prawodawstwa europejskiego w zakresie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko musi też obejmować przepisy Konwencji o Dostępie do Informacji, Udziale Społeczeństwa w Podejmowaniu Decyzji oraz Dostępie do Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Dotyczących Środowiska sporządzono w Aarhus, w Danii, w dniu 25 czerwca 1998 roku²³. Zgodnie z jej art. 6 „1. Każda ze Stron:

²² Zob. H. Kranenborg, W. Voermans, *Access to Information In the European Union. A Comparative Analysis of EC and Member State Legislation*, Groningen/Amsterdam 2005

²³ Dz. Urz. U.E. L 264 z 25 września 2006 r., s. 0013 – 0019.

- a) stosuje postanowienia niniejszego artykułu w odniesieniu do decyzji o wydaniu pozwolenia na podjęcie planowanych przedsięwzięć wymienionych w załączniku I;
- b) stosuje, zgodnie z jej prawem krajowym, postanowienia niniejszego artykułu również do decyzji co do planowanych przedsięwzięć nieobjętych zakresem załącznika I, które mogą mieć znaczące oddziaływanie na środowisko. W tym celu Strony określają, czy takie proponowane przedsięwzięcie podlega tym postanowieniom; oraz
- c) może zdecydować, w indywidualnych przypadkach, jeśli prawo krajowe tak przewiduje, aby nie stosować postanowień niniejszego artykułu do planowanych przedsięwzięć służących celom obrony narodowej, jeśli uzna, iż zastosowanie ich mogłoby mieć szkodliwy wpływ na te cele.

2. Zainteresowana społeczność jest informowana, odpowiednio bądź poprzez publiczne ogłoszenie, bądź indywidualnie, na wczesnym etapie procedury podejmowania decyzji w sprawach dotyczących środowiska, i w sposób właściwy, terminowy i skuteczny, inter alia, o:

- a) planowanym przedsięwzięciu i treści wniosku, na podstawie którego decyzja ma być podjęta;
- b) rodzaju możliwych rozstrzygnięć lub projekcie decyzji;
- c) władzy publicznej właściwej do wydania decyzji;
- d) przewidywanej procedurze, w tym, w zakresie, w jakim taka informacja jest już dostępna:
 - i) wszczęciu postępowania;
 - ii) możliwości udziału społeczeństwa;
 - iii) czasie i miejscu przewidywanej rozprawy publicznej;
 - iv) władzy publicznej, u której można uzyskać stosowne informacje, oraz miejscu, gdzie te informacje są wyłożone do wglądu;
 - v) właściwej władzy publicznej lub jakimkolwiek innym organie publicznym, do których mogą być składane uwagi i zapytania, oraz terminach składania uwag i zapytań; oraz
 - vi) o tym, jakie informacje dotyczące ochrony środowiska odnoszące się do planowanego przedsięwzięcia są dostępne; oraz
 - vii) fakcie, czy przedsięwzięcie podlega krajowemu lub transgranicznemu postępowaniu w sprawie oceny oddziaływania na środowisko.

3. Procedury umożliwiające udział społeczeństwa zawierają rozsądne terminy dla różnych etapów, które zapewniają dostateczny okres czasu na poinformowanie społeczeństwa, zgodnie z postanowieniami ustępu 2, i na przygotowanie się i skuteczne uczestnictwo społeczeństwa w podejmowaniu decyzji w sprawach dotyczących środowiska.

4. Każda ze Stron umożliwia udział społeczeństwa na tyle wcześnie, aby wszystkie możliwości były jeszcze dostępne i aby udział społeczeństwa był skuteczny.

5. Każda ze Stron powinna, tam gdzie ma to zastosowanie, zachęcać przyszłych wnioskodawców, aby jeszcze przed złożeniem wniosku o pozwolenie na podjęcie planowanego przedsięwzięcia rozpoznali zasięg zainteresowanej społeczności, rozpoczęli dyskusje i udzielili informacji dotyczących celów planowanego przedsięwzięcia.

6. Każda ze Stron zobowiązuje właściwe władze publiczne do udostępnienia zainteresowanej społeczności wglądu, na wniosek, jeśli tak przewiduje prawo krajowe, bezpłatnie i natychmiast, gdy tylko staną się dostępne, do wszystkich informacji, istotnych dla procesu podejmowania decyzji, o którym mowa w niniejszym artykule, a które są dostępne w trakcie procedury dotyczącej udziału społeczeństwa; nie narusza to prawa

Stron do nie ujawniania niektórych informacji zgodnie z artykułu 4 ustępami 3 i 4. Istotne informacje, udostępniane bez naruszenia postanowień artykułu 4, obejmują w szczególności:

- a) opis miejsca oraz fizycznej i technicznej charakterystyki planowanego przedsięwzięcia, wliczając w to oszacowanie spodziewanych odpadów i emisji;
- b) opis znaczących oddziaływań planowanego przedsięwzięcia na środowisko;
- c) opis przewidzianych środków zmierzających do zapobieżenia lub do redukcji tych oddziaływań, w tym emisji;
- d) streszczenie powyższego w języku nietechnicznym;
- e) zarys ważniejszych wariantów alternatywnych rozważanych przez wnioskodawcę;
- f) zgodnie z krajowym ustawodawstwem, ważniejsze sprawozdania i opinie, będące w posiadaniu władzy publicznej w momencie, gdy zgodnie z ustępem 2 zainteresowana społeczność powinna być poinformowana.

7. Procedury dotyczące udziału społeczeństwa pozwalają społeczeństwu na składanie, w formie pisemnej lub, jeśli ma to miejsce, na rozprawie publicznej lub przesłuchaniu z udziałem wnioskodawcy, wszelkich uwag, informacji, analiz i opinii, które uważa ono za odnoszące się do planowanego przedsięwzięcia.

8. Każda ze Stron zapewnia, że w decyzjach będą należycie uwzględnione rezultaty uzyskane w wyniku udziału społeczeństwa.

9. Każda ze Stron zapewnia, że gdy tylko decyzja zostanie podjęta przez władzę publiczną, społeczeństwo zostanie niezwłocznie o niej poinformowane, zgodnie z odpowiednimi procedurami. Każda ze Stron udostępnia społeczeństwu sentencję decyzji wraz z przesłankami i ustaleniami, na których oparto decyzję.

10. Każda ze Stron zapewnia, że kiedy władza publiczna zmienia lub uaktualnia warunki prowadzenia przedsięwzięć, o których mowa w ustępie 1, postanowienia ustępów od 2 do 9 niniejszego artykułu są stosowane *mutatis mutandis* i gdzie będzie to miało zastosowanie.

11. Każda ze Stron, w ramach swojego prawa krajowego, w miarę możliwości odpowiednio stosuje postanowienia niniejszego artykułu w odniesieniu do decyzji o wydaniu pozwolenia na zamierzone uwolnienie genetycznie zmodyfikowanych organizmów do środowiska”.²⁴

Natomiast w myśl art. 7 teŹ Konwencji „Każda ze Stron podejmuje odpowiednie praktyczne lub inne postanowienia umożliwiające społeczeństwu udział w przygotowywaniu planów i programów mających znaczenie dla środowiska, w ramach przejrzystych i bezstronnych mechanizmów, otrzymując uprzednio niezbędne informacje. W ramach tych mechanizmów stosowany będzie artykuł 6 ustępy 3, 4 i 8. Zakres podmiotowy udziału społeczeństwa określi właściwa władza publiczna, biorąc pod uwagę cele niniejszej Konwencji. Każda ze Stron doloŹy starań, aby w odpowiednim zakresie przewidzieć możliwości udziału społeczeństwa w przygotowywaniu wytycznych polityki mających znaczenie dla środowiska”.

Reasumując naleŹy zauwaŹyć, Źe w prawodawstwie europejskim nie występuje pojęcie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, a występuje pojęcie oceny wpływu na środowisko. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę konwecję przyjętą w prawie polskim, posługiwanie się pojęciem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest w pełni uprawnione.

²⁴ Por. J. Jendrońska, Konwencja z Aarhus – geneza, status i kierunki rozwoju, Wrocław 2002.

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko traktowana jest w dyrektywie 2001/42 jako postępowanie, które cechuje się określonymi elementami. Po pierwsze dotyczy ono jedynie określonych dokumentów planistycznych, programów itp. Po drugie w ramach tego postępowania opracowuje się sprawozdanie, które pełni rolę szczególnego środka dowodowego²⁵. Po trzecie prawodawca europejski gwarantuje udział społeczeństwa. Po czwarte wreszcie społeczeństwo i organy władzy publicznej powinny być poinformowane o decyzjach.

Kwestie udziału społeczeństwa w ocenie projektów, planów i programów reguluje także Konwencja z Aarhus.

3. Ochrona środowiska w planowaniu przestrzennym – rys historyczny

Funkcjonujący w Polsce system planowania przestrzennego ukształtowany został poprzez ewolucję prawa w okresie powojennym. Od dekretu z dnia 2 kwietnia 1946 roku o planowym zagospodarowaniu przestrzennym kraju, poprzez ustawy o planowaniu przestrzennym z dnia 31 stycznia 1961 roku i z dnia 14 lipca 1984 roku a także ustawę z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym dochodzimy do obecnie obowiązującej ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Stanowi ona kontynuację podejścia do planowania przestrzennego określonego w ustawie z dnia 7 lipca 1994 roku. W każdym z tych dokumentów planowanie przestrzenne obejmowało 3 poziomy szczególowości, a mianowicie:

- poziom krajowy,
- poziom wojewódzki (regionalny),
- poziom gminny (lokalny).

W poszczególnych okresach zmieniano się podejście do planowania przestrzennego. **Dekret z dnia 2 kwietnia 1946 roku o planowym zagospodarowaniu przestrzennym kraju** nie precyzował celów ówczesnego planowania przestrzennego, a mówił jedynie, że wszystkie poczynania publiczne i prywatne w zakresie użycia terenu i rozmieszczenia ludności powinny być dostosowane do postanowień planów zagospodarowania przestrzennego (art. 1). Konkretnie cele planowania przestrzennego zostały przedstawione dopiero w kolejnych ustawach.

Ustawa z dnia 31 stycznia 1961 roku o planowaniu przestrzennym mówiła, że:

- celem planowania przestrzennego jest zapewnienie prawidłowego rozwoju poszczególnych obszarów kraju z uwzględnieniem ich wzajemnych związków i interesów ogólnokrajowych oraz ustalenie prawidłowych współzależności przestrzennych między urządzeniami produkcyjnymi i usługowymi na tych obszarach i stworzenie w ten sposób warunków dla rozwoju produkcji, wszechstronnego zaspokajania potrzeb ludności oraz ochrony naturalnych bogactw i walorów przyrodniczych kraju (art. 1 ust. 1),
- zadaniem planowania przestrzennego jest ustalenie dla poszczególnych obszarów przeznaczenia i sposobu zagospodarowania terenów na określone cele, z uwzględnieniem potrzeb bieżących i przyszłych wynikających z programu rozwoju gospodarczego i społecznego (art. 1 ust. 2),

²⁵ Por. B. Caravita, *Diritto dell'ambiente*, wyd. 3Milano 2005.

- ustalenia, o których jest mowa wyżej, powinny być oparte na planach perspektywicznych rozwoju gospodarki narodowej, na wieloletnich narodowych planach gospodarczych oraz na wynikach badań warunków przyrodniczych, demograficznych, gospodarczych i społecznych danego obszaru i na niezbędnych opracowaniach technicznych (art. 1 ust. 3).

W *ustawie z dnia 12 lipca 1984 roku o planowaniu przestrzennym* wskazywano, że celem planowania przestrzennego jest kompleksowe kształtowanie zagospodarowania przestrzennego kraju, regionów, miast i wsi w sposób zapewniający warunki do poprawy jakości życia społeczeństwa, zachowania równowagi przyrodniczej, ochrony dóbr kultury, zwiększenia efektywności procesów gospodarczych i podnoszenia zdolności obronnej państwa (art. 1). Planowanie przestrzenne uwzględniało m.in.:

- wyniki kompleksowych badań warunków przyrodniczych, społecznych, gospodarczych, kulturowych, demograficznych, technicznych i obronnych, a także prognozy rozwoju społeczno-gospodarczego na obszarach objętych planami zagospodarowania przestrzennego (art. 3 pkt 2),
- wymagania w zakresie ochrony zdrowia ludzi, ochrony środowiska, a w szczególności ochrony zasobów wodnych i energetycznych, złóż kopalin, gruntów rolnych i leśnych oraz ochrony dóbr kultury, a także wymagania związane z obronnością i bezpieczeństwem kraju (art. 3 pkt 3),
- ocenę skutków zagospodarowania przestrzennego mogących wystąpić poza granicami państwa (art. 3 pkt 5).

Filozofia planowania przestrzennego przedstawiona w *ustawie z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym* została istotnie zmieniona w stosunku do dotychczasowego podejścia. Według niej w zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza (art. 1 ust. 2):

- wymagania ładu przestrzennego, urbanistyki i architektury,
- walory architektoniczne i krajobrazowe,
- wymagania ochrony środowiska przyrodniczego, zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, a także wymagania osób niepełnosprawnych,
- wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury,
- walory ekonomiczne przestrzeni i prawo własności,
- potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa.

Rola ochrony środowiska w planowaniu przestrzennym została tym zapisem wzmocniona i sama w sobie stała przedmiotem decydującym o zagospodarowaniu terenów.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, obecnie obowiązująca, nawiązuje do swojej poprzedniczki i stwierdza, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza (art. 1 ust. 1):

- wymagania ładu przestrzennego, w tym urbanistyki i architektury,
- walory architektoniczne i krajobrazowe,
- wymagania ochrony środowiska, w tym gospodarowania wodami i ochrony gruntów rolnych i leśnych,
- wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- wymagania ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, a także potrzeby osób niepełnosprawnych,
- walory ekonomiczne przestrzeni,
- prawo własności,

- potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa,
- potrzeby interesu publicznego,
- potrzeby w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej, w szczególności sieci szerokopasmowych.

Szczegółowość problematyki dotyczącej szeroko pojętej ochrony środowiska, którą należało uwzględniać w planach na poszczególnych poziomach planowania również z biegiem lat ewoluowała. Według dekretu z dnia 2 kwietnia 1946 roku o planowym zagospodarowaniu przestrzennym kraju:

- w *planie krajowym* ustalało się m.in. przeznaczenie na:
 - potrzeby rolnictwa, leśnictwa, górnictwa, przemysłu, gospodarki wodnej, kultury, oświaty, zdrowia, wypoczynku i na rezerwy przyrody (art. 3 ust. 1 pkt 1),
- w *planie regionalnym* ustalało się m.in. przeznaczenie terenów na:
 - rezerwy przyrody lub kulturalno-zabytkowe, parki publiczne, ośrodki wypoczynkowe, turystyczne, wychowania fizycznego i sportowe (art. 4 ust. 2 pkt 1 lit. b),
 - gospodarkę rolną, leśną i hodowlaną z oznaczeniem podstawowych meloracji (art. 4 ust. 2 pkt 1 lit. c),
 - urzędnia wodne (art. 4 ust. 2 pkt 1 lit. f),
- w *planie miejscowym* ustalało się m.in.:
 - przeznaczenie terenów na zespoły mieszkaniowe z podziałem na tereny mieszkaniowe z uwzględnieniem budownictwa społecznego, tereny przeznaczone pod budynki i urzędnia użyteczności publicznej, w szczególności na cele współżycia społecznego, kulturalno-oświatowe, kultu religijnego, wojskowe, tereny pod zakłady nieuciążliwe dla otoczenia i pod ośrodki biurowo-handlowe oraz inne (art. 5 ust. 2 pkt 2 lit. a),
 - przeznaczenie terenów na gospodarkę rolną, leśną, hodowlaną (art. 5 ust. 2 pkt 2 lit. c),
 - przeznaczenie terenów na cele górnicze i przemysłowe z oznaczeniem rodzaju górnictwa lub przemysłu oraz warunków technicznych, jakim istniejące i wznoszone na tych terenach zakłady powinny czynić zadość, aby zmniejszyć lub usunąć ich uciążliwość dla otoczenia (art. 5 ust. 2 pkt 2 lit. d),
 - sieć wodociągową i kanalizacyjną (art. 5 ust. 2 pkt 7).

Planowanie przestrzenne według ustawy z dnia 31 stycznia 1961 roku o planowaniu przestrzennym skorelowane było z planami rozwoju gospodarczego opracowywanymi na poziomie kraju i województw. Nowym metodologicznym planowania przestrzennego była możliwość opracowania na poziomie wojewódzkim i lokalnym dwóch rodzajów planów, mianowicie planu ogólnego i wynikającego z niego planu szczegółowego. Zakresu merytorycznego ustaleń tych planów opracowywanych na poszczególnych poziomach ustawa nie precyzowała.

Ustawa z dnia 12 lipca 1984 roku o planowaniu przestrzennym w swojej treści jest dojrzała od poprzedniczki. Według niej:

- w *planie krajowym* określało się działania zapewniające (art. 18 ust. 2):
 - ochronę środowiska, z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie oraz obszarów, szczególnie zagrożenia,
 - prawidłowe funkcjonowanie i rozwój sieci osadniczej, ze szczególnym uwzględnieniem aglomeracji i miast o znaczeniu krajowym,
 - racjonalne rozmieszczenie sił wytwórczych,
 - ochronę złóż i prawidłowe wykorzystanie zasobów surowców mineralnych,

- ochronę i wykorzystanie zasobów wodnych,
- rozwój gospodarki rolnej i leśnej,
- prawidłowe rozmieszczenie infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu krajowym i międzynarodowym,
- ochronę wartości kulturowych, w tym historycznych założeń i zasobów miejskich,
- zachowanie wymagań obronnych oraz bezpieczeństwa kraju.
- w *planie regionalnym* określało się (art. 20 ust. 1):
 - możliwości i ograniczenia rozwoju społeczno-gospodarczego,
 - rozmieszczenie podstawowych funkcji społeczno-gospodarczych oraz zasady i sposoby kształtowania struktur przestrzennych,
 - rozwój i strukturę sieci osadniczej,
 - wymagania i warunki w dziedzinie ochrony dóbr kultury,
 - wymagania i warunki w dziedzinie ochrony środowiska, z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie oraz obszarów szczególnego zagrożenia,
 - rozmieszczenie infrastruktury technicznej i społecznej o zasięgu i znaczeniu regionalnym.
- w *planie miejscowym* ustalało się warunki i sposoby (art. 25 ust. 2):
 - zagospodarowania i wykorzystania gruntów,
 - ochrony zdrowia,
 - ochrony środowiska,
 - ochrony dóbr kultury i wartości krajobrazowych,
 - kształtowania infrastruktury technicznej i społecznej,
 - kształtowania struktur przestrzennych,
 - rozwiązań architektonicznych i budowlanych.

Ustawa ta na każdym poziomie planowania zwracała szczególną uwagę na problematykę ochrony środowiska. Ranga środowiska w planowaniu została przez to znacznie podniesiona. Było to działanie o tyle istotne, że w momencie przyjęcia tej ustawy polskie prawo ochrony środowiska tworzyło kilka aktów prawnych:

- ustawa z dnia 31 stycznia 1980 roku o ochronie i kształtowaniu środowiska,
- ustawa z dnia 7 kwietnia 1949 roku o ochronie przyrody,
- ustawa z dnia 24 października 1974 roku Prawo wodne,
- ustawa z dnia 16 listopada 1960 roku o prawie geologicznym,
- dekret z dnia 6 maja 1953 roku Prawo górnicze,
- ustawa z dnia 26 marca 1982 roku o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Rewolucyjne podejście do planowania przestrzennego, szczególnie na poziomie planowania miejscowego, wprowadziła ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym. W trybie tej ustawy opracowywało się następujące dokumenty:

- na poziomie krajowym – skorelowaną ze strategią rozwoju kraju *konceptję polityki przestrzennego zagospodarowania kraju*, określającą zwłaszcza przyrodnicze, kulturowe, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania i cele oraz kierunki tej polityki (art. 56 ust. 1),
- na poziomie wojewódzkim – *plan zagospodarowania przestrzennego województwa*, w którym określa się zasady organizacji struktury przestrzennej, w tym m.in. wymagania w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego

- i ochrony dóbr kultury – z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie (art. 54b ust. 3 pkt 3),
- na poziomie lokalnym:
 - *studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*, określające politykę przestrzenną gminy. Dokument ten był aktem kierownictwa wewnętrznego i nie stanowił prawa miejscowego. W studium uwzględniano się uwarunkowania wynikające m.in. (art. 6 ust. 4):
 - występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych,
 - stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej.
 - W studium określało się m.in. (art. 6 ust. 5):
 - obszary objęte lub wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych,
 - lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe,
 - kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary, na których będą stosowane indywidualne i grupowe systemy oczyszczania ścieków, a także tereny niezbędne do wytyczania ścieżek rowerowych.
 - *miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego*, będący przepisem gminnym (art. 7). W planie tym ustalało się m.in. (art. 10 ust. 1):
 - granice i zasady zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie,
 - szczególne warunki zagospodarowania terenów, w tym zakaz zabudowy, wynikające z potrzeb ochrony środowiska przyrodniczego, kulturowego, zasobów wodnych i zdrowia ludzi, prawidłowego gospodarowania zasobami przyrody oraz ochrony gruntów rolnych i leśnych,
 - tereny, na których przewiduje się stosowanie systemów indywidualnych lub grupowych oczyszczenia ścieków bądź zbiorników bezodpływowych,
 - granice obszarów przekształceń obszarów zdegradowanych.

Nowością w tej ustawie był obowiązek opracowania *prognozy skutków wpływu ustaleń planu na środowisko przyrodnicze*. Dokument ten, wraz z projektem planu, wykładany był do publicznego wglądu. Zakres analiz środowiskowych niezbędnych na potrzeby prognozy określało rozporządzenie Ministra Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 9 marca 1995 roku w sprawie określenia wymagań, jakim powinna odpowiadać prognoza skutków wpływu ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na środowisko przyrodnicze (Dz. U. Nr 29, poz. 150). Prognoza skutków wpływu ustaleń planu na środowisko przyrodnicze była pierwszym dokumentem umocowanym w prawie, który szczegółowo analizował i oceniał skutki środowiskowe będące następstwem realizacji ustaleń planu.

W schyłkowym okresie funkcjonowania tej ustawy weszła w życie ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska, która jeszcze bardziej wzmocniła ochronę środowiska w planowaniu przestrzennym wprowadzając obowiązek uwzględnienia w ustaleniach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wymagań wynikających z przygotowanego opracowania ekofizjograficznego. Dokument ten sporządzany był na potrzeby planów zagospodarowania przestrzennego i charakteryzował poszczególne elementy przyrodnicze na obszarze objętym planem oraz ich wzajemne powiązania.

Przyjęta przez Sejm RP ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym stanowi kontynuację podejścia do planowania przestrzennego określonego w poprzedniej ustawie z 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym. Idea planowania w dalszym ciągu sprowadza się do trzech poziomów szczegółowości. Adekwatnie do poziomu sporządza się różne opracowania. I tak:

- na poziomie krajowym – *koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju*, która uwzględnia zasady zrównoważonego rozwoju kraju w oparciu o przyrodnicze, kulturowe, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania (art. 47 ust. 1 pkt 1),
- na poziomie wojewódzkim – *plan zagospodarowania przestrzennego województwa* (art. 38),
- na poziomie lokalnym:
 - *studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy* (art. 9 ust. 1),
 - *miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego* (art. 14 ust. 1).

Wszystkie ww. dokumenty podlegają procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko i szczegółowo będą omówione w dalszej części.

Ponadto należy wspomnieć, że nowelizacja w roku 2004 ustawy Prawo ochrony środowiska obowiązek przygotowania *opracowania ekofizjograficznego*, poza miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, rozszerzyła na studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i plany zagospodarowania przestrzennego województwa. W ustaleniach tych wszystkich dokumentów uwzględnia się wymagania wynikające z opracowania ekofizjograficznego.

4. Cel opracowania

Celem publikacji jest przede wszystkim wskazanie problemów, z jakimi spotyka się regionalny dyrektor ochrony środowiska uczestnicząc w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko oraz przedstawienie propozycji ich rozwiązań. Opracowanie jest wynikiem kilkuletnich doświadczeń w prowadzeniu postępowań w tym zakresie. W publikacji zaprezentowano także punkt widzenia organu opracowującego projekty dokumentów wymagających przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. W tej części skoncentrowano się na zagadnieniach związanych z metodyką opracowywania prognoz oddziaływania na środowisko ze szczególnym nastawieniem na wykorzystanie wszelkich możliwych danych o środowisku powszechnie dostępnych.

Chociaż strategiczna ocena oddziaływania na środowisko przeprowadzana jest dla różnego rodzaju projektów dokumentów w opracowaniu skupiono się na postępowaniach dotyczących projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz projektów studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, gdyż są to najczęściej sporządzane projekty dokumentów wymagające przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Znaczenie ma również charakter tych dokumentów, tzn. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy ma na celu określenie polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego. Z kolei miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego ustala przeznaczenie terenu oraz lokalizację inwestycji celu publicznego, a także określa sposoby zagospodarowania i warunki zabudowy terenu. Studium jest aktem kierownictwa wewnętrznego, a plan jest aktem prawa miejscowego.

Autorzy mają nadzieję, że przedmiotowa publikacja będzie pomocna podczas przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w tym opracowywania projektów dokumentów planistycznych oraz prognoz oddziaływania na środowisko, lub wręcz umożliwi wypracowanie swego rodzaju płaszczyzny współpracy między opracowywanymi projektami dokumentów wymagających przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wraz z prognozami oddziaływania na środowisko a organem ochrony środowiska uczestniczącym w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko.

II. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko – procedura

1. Projekty dokumentów wymagające przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

W rozdziale II.1. wymieniono dokumenty planistyczne na różnych poziomach zarządzania administracyjnego podlegające procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Należą do nich:

- koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju,
- plan zagospodarowania przestrzennego województwa,
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

1.1. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju (KPZK)

Politykę przestrzenną państwa określa się w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Jest to strategiczny dokument planistyczny powiązany z planowaniem gospodarczym, przy sporządzaniu którego uwzględnia się zasady zrównoważonego rozwoju kraju w oparciu o przyrodnicze, kulturowe, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania.

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju określa uwarunkowania, cele i kierunki zrównoważonego rozwoju kraju oraz działania niezbędne do jego osiągnięcia, a w szczególności:

- podstawowe elementy krajowej sieci osadniczej, z wyodrębnieniem obszarów metropolitalnych,
- wymagania z zakresu ochrony środowiska i zabytków, z uwzględnieniem obszarów podlegających ochronie,
- rozmieszczenie infrastruktury społecznej o znaczeniu międzynarodowym i krajowym,
- rozmieszczenie obiektów infrastruktury technicznej i transportowej, strategicznych zasobów wodnych i obiektów gospodarki wodnej o znaczeniu międzynarodowym i krajowym,
- obszary problemowe o znaczeniu krajowym, w tym obszary zagrożeń wymagających szczególnych studiów i planów.

Obecnie obowiązująca Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 została opublikowana w Monitorze Polskim w dniu 27 kwietnia 2012 roku (MP z 2012 r., poz. 252) jako załącznik do Uchwały Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.

W dokumencie (KPZK 2030) przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat, określono cele i kierunki polityki zagospodarowania kraju służące jej urzeczywistnieniu, a także wskazano zasady oraz mechanizmy koordynacji i wdrażania publicznych polityk rozwojowych mających istotny wpływ terytorialny.

Dokument ma następujący układ:

- rola polityki przestrzennej i relacje z innymi politykami,
- identyfikacja uwarunkowań, na podstawie których sformułowano wizję przestrzennego zagospodarowania kraju,
- cel strategiczny polityki przestrzennego zagospodarowania kraju,
- sześć celów operacyjnych służących osiągnięciu wizji, a także część poświęcona identyfikacji typów obszarów funkcjonalnych.

Uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju tworzy zbiór czynników i procesów zależnych w niewielkim stopniu od działań rządu i innych podmiotów publicznych. Wśród nich wyróżniono:

1. Uwarunkowania polityczne:
 - proces rozszerzania Unii Europejskiej,
 - rozwój współpracy gospodarczej i polityka zagraniczna UE wobec Europy Wschodniej, Europy Południowo-Wschodniej i Bliskiego Wschodu,
 - niewystarczający poziom bezpieczeństwa energetycznego.
2. Uwarunkowania wynikające z historycznie ukształtowanej struktury przestrzennej sieci osadniczej:
 - struktura przestrzenna i funkcjonalna systemu osadniczego,
 - główne składniki systemu osadniczego,
 - osadnictwo wiejskie i procesy suburbanizacji,
 - kierunki przekształceń systemu osadniczego,
 - powiązania funkcjonalne między regionami a dużymi miastami,
 - powiązania funkcjonalne między miastami a ich zapleczem,
 - funkcje gospodarcze największych miast,
 - główne funkcje obszarów wiejskich.
3. Uwarunkowania demograficzne:
 - zmniejszenie się zasobów pracy,
 - nowe kierunki migracji,
 - wzrost mobilności przestrzennej prowadzący do koncentracji ludności na obszarach zurbanizowanych oraz depopulacji w skali subregionalnej i lokalnej.
4. Uwarunkowania gospodarcze:
 - wzrost znaczenia innowacyjności,
 - restrukturyzacja tradycyjnych gałęzi przemysłu,
 - wzrost zapotrzebowania na wiedzę i technologie informacyjne,
 - zwiększenie zapotrzebowania na usługi transportowe i upowszechnienie dostępu do tych usług,
 - obciążenia budżetowe.
5. Uwarunkowanie technologiczne:
 - rozwój energooszczędnych technologii,
 - rozwój energetyki zaawansowanej technologicznie,
 - zmiany technologiczne w transporcie.
6. Uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego.
7. Uwarunkowania przyrodnicze:
 - zasoby wodne,
 - różnorodność biologiczna i krajobrazowa,
 - pozostałe zasoby naturalne,
 - zmienność klimatyczna.

8. Uwarunkowania związane z realizacją celów rozwojowych UE:
 - cele UE do roku 2020. Dążenie do podwyższania konkurencyjności w skali globalnej,
 - waga wymiaru terytorialnego w ramach polityk UE,
 - przekształcenia polityki spójności (po roku 2013),
 - rozwój Transeuropejskiej Sieci Transportowej.
9. Krajowe uwarunkowania prawno-instytucjonalne:
 - dążenie do uporządkowania systemu poprzez wdrażanie zintegrowanego modelu zarządzania rozwojem w Polsce,
 - powiązanie systemu planowania społeczno-gospodarczego z planowaniem przestrzennym dla realizacji celów rozwojowych,
 - niespójny, nietrwały i rozbudowany system prawny w zakresie planowania przestrzennego,
 - brak systemu realizacji celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju.

Identyfikacja uwarunkowań posłużyła do sformułowania wizji przestrzennego zagospodarowania Polski 2030, na którą składają się:

1. Wizja rozwoju społeczno-gospodarczego Polski 2030.
2. Zagospodarowanie przestrzeni Polski 2030 bazujące na założeniach, że:
 - polska przestrzeń jest konkurencyjna i innowacyjna dzięki wykorzystaniu potencjału policentrycznej sieci metropolii,
 - polska przestrzeń jest zintegrowana i spójna zarówno zewnątrz, jak i wewnątrz, dzięki czemu wszyscy mieszkańcy uczestniczą w procesach rozwojowych,
 - polska przestrzeń, zachowując bogactwo walorów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, jest rozpoznawalna,
 - polska przestrzeń, zachowując bogactwo walorów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, jest rozpoznawalna,
 - w polskiej przestrzeni panuje ład dzięki uporządkowanemu systemowi prawnemu i efektywnym instytucjom publicznym.

Przy określaniu zasad i celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju kierowano się ustrojową zasadą zrównoważonego rozwoju, z której zostały wyprowadzone wprost, przez odniesienie do kapitału ekonomicznego, środowiskowego i społecznego następujące zasady planowania publicznego:

- racjonalności ekonomicznej,
- preferencji regeneracji (odnowy) nad zajmowaniem nowych obszarów pod zabudowę,
- przezorności ekologicznej,
- kompensacji ekologicznej.

W związku z powyższym cel strategiczny polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest następujący:

Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Wyznaczono również sześć celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju:

1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.

2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.
3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.
5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.
6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Zasady określone w KPZK uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunkach zagospodarowania przestrzennego gmin. W planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się ustalenia koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Dla Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przeprowadzono postępowanie w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w ramach której sporządzono „Prognozę oddziaływania na środowisko projektu Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”. Prognoza określiła potencjalny wpływ kreowanej polityki przestrzennej na osiągnięcie bardziej zrównoważonego użytkowania przestrzeni, zmniejszenie obciążenia środowiska kumulacją oddziaływań negatywnych i niekorzystnych trendów towarzyszących rozwojowi społeczno-gospodarczemu. Ponadto sprawdziła adekwatność instrumentów realizacji proponowanego modelu rozwoju do potrzeb wynikających z analizy stanu środowiska, trendów rozwoju oraz wskazanych strategii społeczno-gospodarczych.

1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa (pzipw)

Dla terenu województwa władze samorządowe województwa sporządzają plan zagospodarowania przestrzennego województwa.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się ustalenia strategii rozwoju województwa oraz określa się w szczególności:

- podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych,
- system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
- obszary problemowe wraz z zasadami ich zagospodarowania oraz obszary metropolitalne,
- obszary wsparcia,
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią,
- granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
- obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin.

Obowiązujący plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęty został przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr XLVI/690/10 z dnia 26 kwietnia 2010 roku i opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego Nr 155, poz. 2953 z dnia 5 sierpnia 2010 roku. Plan rozpatruje uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne rozwoju przestrzennego województwa kładąc znaczny nacisk na zagadnienia środowiska przyrodniczego.

W kierunkach zagospodarowania przestrzennego określono:

1. Strukturę przestrzenną:
 - sieć osadnicza,
 - system przyrodniczy,
 - koncepcja systemu komunikacyjnego województwa,
 - strefy zróżnicowanej polityki przestrzennej województwa.
2. Politykę przestrzenną:
 - polityka poprawy struktur przestrzennych,
 - poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi,
 - ochrona i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego,
 - wyznaczono obszary problemowe.
3. Politykę rozwoju ponadlokalnych systemów transportowych:
 - transport drogowy,
 - transport kolejowy,
 - transport lotniczy,
 - transport wodny,
 - centra logistyczne i węzły transportowe,
 - drogi rowerowe.
4. Politykę rozwoju ponadlokalnych systemów infrastruktury technicznej:
 - gospodarka wodno-ściekowa,
 - elektroenergetyka,
 - telekomunikacja,
 - gazownictwo,
 - transport paliw płynnych,
 - gospodarka odpadami.

Polityka przestrzenna województwa określona w kierunkach zagospodarowania przestrzennego dotyczy:

- polityki poprawy efektywności struktur przestrzennych,
- poprawy stanu środowiska i racjonalnego gospodarowania zasobami przyrodniczymi,
- ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego,
- obszarów problemowych.

Ustalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się przy opracowywaniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

1.3. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (suikzp)

Zadaniem własnym gminy jest kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w granicach administracyjnych gminy. Politykę tę oraz lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego określa się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Przy opracowaniu studium uwzględnia się:

- zasady określone w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- ustalenia strategii rozwoju i planu zagospodarowania przestrzennego województwa,
- ustalenia strategii rozwoju gminy.

Studium sporządza się dla terenu w granicach administracyjnych gminy i uchwała je rada gminy.

W studium uwzględnia się wiele uwarunkowań, w tym m.in. wynikające z:

- dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony,
- stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
- stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia,
- zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia,
- potrzeb i możliwości rozwoju gminy,
- stanu prawnego gruntów,
- występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych,
- występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych,
- występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych,
- występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych,
- stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami,
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych,
- wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej.

Studium określa kierunki zagospodarowania przestrzennego całej gminy, w tym:

- kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów,
- kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy,
- obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk,
- obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej,

- obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym,
- obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów zawierających zadania rządowe,
- obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m² oraz obszary przestrzeni publicznej,
- obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne,
- kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej,
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary osuwania się mas ziemnych,
- obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny,
- obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej,
- obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji,
- granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
- inne obszary problemowe, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie,
- rozmieszczenie urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, a także ich strefy ochronne związane z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.

Informacje te zawarte są w ustaleniach studium oraz na rysunku studium, który sporządza się na kopii mapy topograficznej, pochodzącej z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego w skali od 1:5 000 do 1:25 000. Zakres treści studium określony został w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233).

1.4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (mpzp)

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest aktem prawa miejscowego i składa się z części tekstowej oraz graficznej. Sporządza go wójt, burmistrz albo prezydent miasta a uchwała rada gminy. Musi być on zgodny z zapisami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz przepisami odrębnymi, odnoszącymi się do obszaru objętego planem.

W planie miejscowym następuje:

- ustalenie przeznaczenia terenu,
- rozmieszczenie inwestycji celu publicznego,
- określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy terenu.

W planie miejscowym określa się m.in:

- przeznaczenie terenów oraz linie rozgraniczające tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania,
- zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego,
- zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
- zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- wymagania wynikające z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznych,
- zasady kształtowania zabudowy oraz wskaźniki zagospodarowania terenu, maksymalną i minimalną intensywność zabudowy jako wskaźnik powierzchni całkowitej zabudowy w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej, minimalny udział procentowy powierzchni biologicznie czynnej w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej, maksymalną wysokość zabudowy, minimalną liczbę miejsc do parkowania i sposób ich realizacji oraz linie zabudowy i gabaryty obiektów,
- granice i sposoby zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów, w tym terenów górniczych, a także obszarów szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszarów osuwania się mas ziemnych,
- szczegółowe zasady i warunki scalania i podziału nieruchomości objętych planem miejscowym,
- szczególne warunki zagospodarowania terenów oraz ograniczenia w ich użytkowaniu, w tym zakaz zabudowy,
- zasady modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji i infrastruktury technicznej,
- sposób i termin tymczasowego zagospodarowania, urządzania i użytkowania terenów,
- granice obszarów wymagających przeprowadzenia scaleń i podziałów nieruchomości,
- granice obszarów rehabilitacji istniejącej zabudowy i infrastruktury technicznej,
- granice obszarów wymagających przekształceń lub rekultywacji,
- granice terenów pod budowę urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW oraz granice ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie, zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu oraz występowaniem znaczącego oddziaływania tych urządzeń na środowisko,
- granice terenów pod budowę obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m²,
- granice terenów rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym,
- granice terenów inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, umieszczonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa lub w ostatecznych decyzjach o lokalizacji drogi krajowej, wojewódzkiej lub powiatowej, linii kolejowej o znaczeniu państwowym, lotniska użytku publicznego i inwestycji w zakresie terminalu,
- granice terenów rekreacyjno-wypoczynkowych oraz terenów służących organizacji imprez masowych,

- granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej,
- granice terenów zamkniętych, i granice stref ochronnych terenów zamkniętych,;
- sposób usytuowania obiektów budowlanych w stosunku do dróg i innych terenów publicznie dostępnych oraz do granic przyległych nieruchomości, kolorystykę obiektów budowlanych oraz pokrycie dachów,
- zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane,
- minimalną powierzchnię nowo wydzielonych działek budowlanych.

Wraz z innymi przepisami prawa ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego kształtują sposób wykonywania prawa własności nieruchomości. Obowiązkowo uwzględnia się w ustaleniach mppz ograniczenia wynikające z:

- ustanowienia w trybie ustawy o ochronie przyrody parku narodowego, rezerwatu przyrody, parku krajobrazowego, obszaru chronionego krajobrazu, obszaru Natura 2000, zespołu przyrodniczo-krajobrazowego, użytku ekologicznego, stanowiska dokumentacyjnego, pomników przyrody oraz ich otulin,
- utworzenia obszarów ograniczonego użytkowania lub stref przemysłowych,
- wyznaczenia obszarów cichych w aglomeracji oraz obszarów cichych poza aglomeracją,
- ustalenia w trybie przepisów ustawy – Prawo wodne warunków korzystania z wód regionu wodnego i zlewni oraz ustanowienia stref ochronnych ujęć wód, a także obszarów ochronnych zbiorników wód śródlądowych.

Wszystkie te informacje zawarte są w ustaleniach planu oraz na rysunku planu, który sporządza się w skali 1:1000, z wykorzystaniem urzędowych kopii map zasadniczych albo w przypadku ich braku map katastralnych, gromadzonych w państwowym zasobie geodezyjnym i kartograficznym. W szczególnie uzasadnionych przypadkach dopuszcza się stosowanie map w skali 1:500 lub 1:2000, a w przypadkach planów miejscowych, które sporządza się wyłącznie w celu przeznaczenia gruntów do zalesienia lub wprowadzenia zakazu zabudowy, dopuszcza się stosowanie map w skali 1:5000. Zakres miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego określony został w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. Nr 164, poz. 1587).

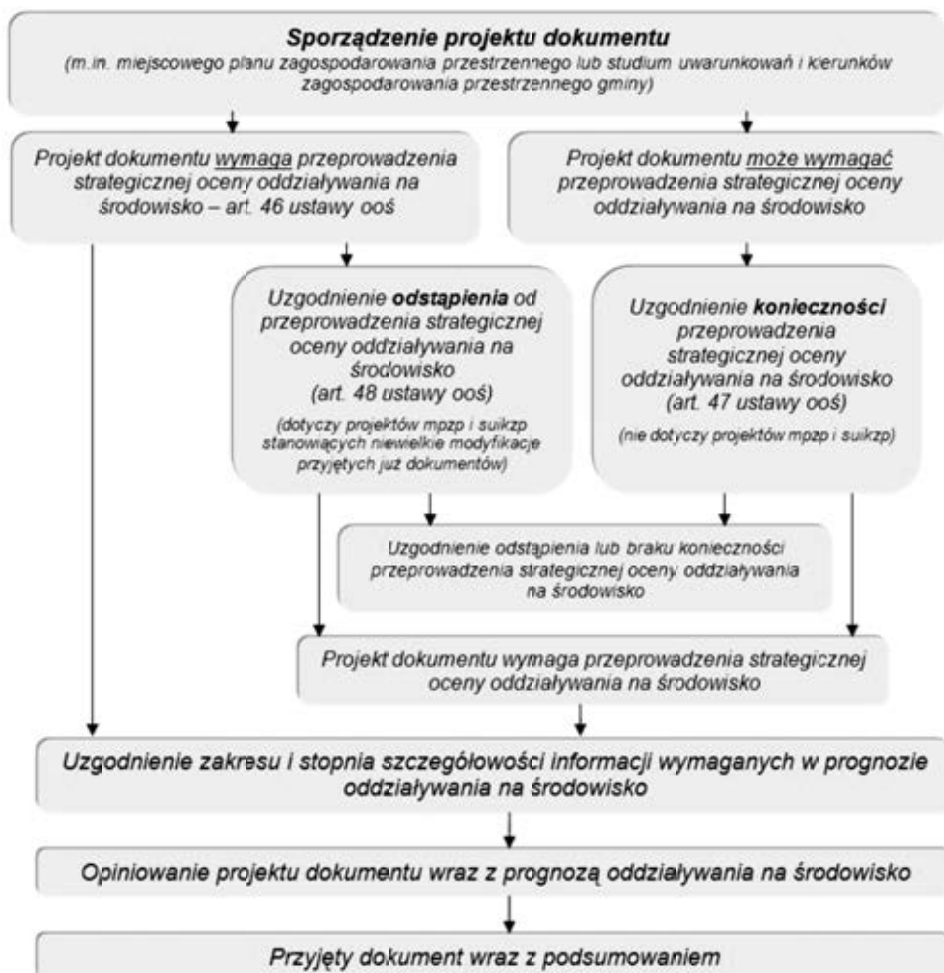
Na zakończenie tej części należy wspomnieć, że również przepisy ochrony środowiska nakładają obowiązek zapewnienia w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego warunków utrzymania równowagi przyrodniczej i racjonalną gospodarkę zasobami środowiska, w szczególności przez:

- ustalanie programów racjonalnego wykorzystania powierzchni ziemi, w tym na terenach eksploatacji złóż kopalni, i racjonalnego gospodarowania gruntami,
- uwzględnianie obszarów występowania złóż kopalni oraz obecnych i przyszłych potrzeb eksploatacji tych złóż,
- zapewnianie kompleksowego rozwiązania problemów zabudowy miast i wsi, ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki wodnej, odprowadzania ścieków, gospodarki odpadami, systemów transportowych i komunikacji publicznej oraz urządzania i kształtowania terenów zieleni,
- uwzględnianie konieczności ochrony wód, gleby i ziemi przed zanieczyszczeniem w związku z prowadzeniem gospodarki rolnej,

- zapewnianie ochrony walorów krajobrazowych środowiska i warunków klimatycznych,
- uwzględnianie potrzeb w zakresie zapobiegania ruchom masowym ziemi i ich skutkom,
- uwzględnianie innych potrzeb w zakresie ochrony powietrza, wód, gleby, ziemi, ochrony przed hałasem, wibracjami i polami elektromagnetycznymi.

2. Postępowanie w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu mpzp i suikzp

Schemat 1.

2.1. Uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko

Zgodnie z art. 53 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 ze zm.), zwanej dalej *ustawą o oś* organ opracowujący projekt dokumentu, o którym mowa w art. 46 (studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego) lub 47 uzgadnia z właściwymi organami, o których mowa w art. 57 i 58 (regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i państwowym powiatowym inspektorem sanitarnym), zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko. Uzgodnienia dokonuje się w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku o uzgodnienie. Prognoza powinna zawierać informacje, o których mowa w art. 51 ust. 2 ustawy, przy czym zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko powinny być opracowane stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowane do zawartości i stopnia szczegółowości projektowanego dokumentu oraz etapu przyjęcia tego dokumentu w procesie opracowywania projektów dokumentów powiązanych z tym dokumentem. Poza tym zgodnie z art. 52 ust. 2 ustawy w prognozie uwzględnia się informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już, dokumentów powiązanych z projektem dokumentu będącego przedmiotem opracowania.

W przepisach nie wskazano na możliwość odstąpienia od wymagań co do zawartości prognozy oddziaływania na środowisko zatem prognoza winna być sporządzona w pełnym zakresie. Rola organów uzgadniających polega na wskazaniu zagadnień, które w szczególności powinny być omówione w prognozie oddziaływania na środowisko. Dużym utrudnieniem jest fakt, że we wniosku organ opracowujący projekt dokumentu najczęściej nie określa przeznaczenia obszaru opracowania. *Ustawa o oś* nie zobowiązuje także wnioskodawcy do załączania jakichkolwiek dokumentów. Co prawda zgodnie z art. 11 pkt 2 i art. 17 pkt 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r., poz. 647), zwanej dalej *ustawą pizp* wójt, burmistrz albo prezydent miasta zawiadamia na piśmie o podjęciu uchwały o przystąpieniu do sporządzenia studium lub planu instytucje i organy właściwe do uzgadniania i opiniowania projektu studium lub planu, jednak nie ma obowiązku przesyłania zawiadomienia równocześnie z wnioskiem o uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko. Przeanalizowanie uchwały o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub jego zmiany lub uchwały o przystąpieniu do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy lub jego zmiany oraz załącznika graficznego do uchwały jest pomocne przy określeniu lokalizacji obszaru opracowania oraz pozwala na uzyskanie informacji na temat planowanego przeznaczenia tego obszaru. Dobrym rozwiązaniem jest zwrócenie się z prośbą do organów opracowujących projekty dokumentów o załączenie do wniosku o uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko uchwały o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub jego zmiany lub uchwały o przystąpieniu do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy lub jego zmiany. Można również odszukać potrzebne informacje na stronie internetowej danego urzędu (Biuletyn Informacji Publicznej). Informacje o lokalizacji oraz planowanym przeznaczeniu obszaru

opracowania pozwalają regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska na wskazanie zagadnień, które w szczególności powinny być omówione w prognozie oddziaływania na środowisko.

Aby zilustrować proces określania przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko posłużono się przykładem. Obszar opracowania jest przeznaczony pod lokalizację elektrowni wiatrowych. Biorąc pod uwagę charakter przedsięwzięcia w prognozie powinny znaleźć się informacje na temat zagospodarowania terenów wokół obszaru opracowania oraz odległości elektrowni od najbliższych terenów objętych ochroną akustyczną określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 120, poz. 826 ze zm.). Ponadto prognoza powinna określać oddziaływanie elektrowni wiatrowych lub innych obiektów, które mogą znaleźć się na obszarze opracowania w wyniku realizacji jego ustaleń, a mogących wpływać na istniejące warunki akustyczne, na tereny wymagające ochrony znajdujące się w sąsiedztwie. W przypadku możliwości wystąpienia przekroczenia akustycznych standardów jakości środowiska konieczne jest określenie środków technicznych, technologicznych lub organizacyjnych zmniejszających poziom hałasu, co najmniej do poziomów dopuszczalnych. Prognoza powinna określać przewidywane oddziaływania skumulowane przedsięwzięcia na ludzi, awifaunę i nietoperze, przy uwzględnieniu potencjalnych lokalizacji elektrowni wiatrowych. W prognozie powinny znaleźć się informacje na temat aktualnego stanu zagospodarowania obszaru opracowania oraz walorów przyrodniczych analizowanego obszaru, opis i analiza wykorzystania przestrzeni przeznaczonej pod lokalizację elektrowni wiatrowych przez awifaunę i chiropterofaunę oraz informacje o zastosowanych metodach i źródłach wiedzy na temat występowania na przedmiotowym obszarze tych grup zwierząt. Prognoza powinna również analizować i oceniać wpływ elektrowni wiatrowych na ptaki i nietoperze, stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny. W ocenie i analizie należy uwzględnić w szczególności wpływ elektrowni wiatrowych na szlaki migracyjne zwierząt, miejsca ich odpoczynku i żerowania w trakcie sezonowych wędrówek, a także na korytarze ekologiczne, uwzględniając trasy przelotowe ptaków i nietoperzy. Prognoza powinna przedstawiać rozwiązania mające na celu zapobieganie i ograniczanie ewentualnych negatywnych oddziaływań na ornitofaunę i chiropterofaunę mogących być rezultatem realizacji ustaleń projektowanego dokumentu, w odniesieniu do ochrony gatunkowej zwierząt, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 października 2011 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. Nr 237, poz. 1419). Podstawowym sposobem minimalizacji negatywnych oddziaływań jest właściwa lokalizacji elektrowni, w szczególności wskazane jest przeanalizowanie, czy lokalizacje powierzchni przeznaczonych pod turbiny usytuowano w odległości mniejszej niż 200 m od granicy lasu i skupisk drzew o powierzchni 0,1 ha lub większej oraz w odległości mniejszej niż 200 m od brzegów zbiorników i cieków wodnych, szpalerów i alei drzew itp. wykorzystywanych przez nietoperze. Powyższe założenia dotyczące odległości zawarte są m. in. w „Tymczasowych wytycznych dotyczących oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych na nietoperze” (wersja II, grudzień 2009, dokument zarekomendowany przez Komisję ds. Ochrony Zwierząt przy Państwowej Radzie Ochrony Przyrody pismem z dnia 6 stycznia 2010 r. jako dokument określający minimalne standardy, które na podstawie współczesnej wiedzy są zalecane do stosowania w Polsce), „Wytycznych w zakresie oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych na ptaki” (Chylarecki P., Paślawska A., Szczecin 2008) oraz w przygotowanym na zlecenie Wielkopolskiego Biura Planowania Przestrzennego opracowaniu „Obszary ważne dla ptaków w okresie

gniazdowania oraz migracji na terenie województwa wielkopolskiego” (Wylegała P., Kuźniak S., Dolata P.T., mscr. Poznań 2008), które zaleca się do wykorzystania w trakcie opracowywania projektu dokumentu i prognozy. Prognoza powinna oceniać, czy ustalenia projektowanego dokumentu pozwolą na zastosowanie w przyszłości działań minimalizujących wynikających w szczególności z ocen oddziaływania przedsięwzięć na środowisko. Z analiz akustycznych i badań, które mogą być prowadzone w trakcie monitoringu przedrealizacyjnego ornitologicznego i chiropterologicznego, może wynikać, że wybrane turbiny ze względu na ich lokalizację mogą negatywnie wpływać na ludzi, populację ptaków bądź nietoperzy. W takim przypadku konieczne jest zastosowanie działań minimalizujących ten wpływ, np. poprzez zmianę lokalizacji turbin. Zatem tereny wyznaczone pod lokalizację elektrowni wiatrowych, powinny obejmować taki obszar, aby możliwe było wprowadzanie korekty w rozmieszczeniu usytuowania turbin, wynikającej z wniosków płynących ze szczegółowych analiz akustycznych i badań faunistycznych. Prognoza powinna zawierać propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania.

Fot. Joanna Czczcott

Inaczej sytuacja wygląda, gdy obszar opracowania jest przeznaczony pod kilka funkcji, np. eksploatację kruszywa naturalnego, zabudowę mieszkaniową i działalność gospodarczą np. tartak. Wskazane jest, aby prognoza oddziaływania na środowisko i projekt dokumentu uwzględniały wytyczne zawarte w kierunkach działań „Polityki ekologicznej Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016” w zakresie ochrony powietrza, ze szczególnym uwzględnieniem stosowania w źródłach wytwarzania energii w celach grzewczych i technologicznych paliw charakteryzujących się najniższymi wskaźnikami emisyjnymi, takich jak: paliwa płynne, gazowe i stałe np. biomasa, drewno oraz wykorzystania alternatywnych źródeł energii. Ponadto zaleca się, aby dążyć do sukcesywnej eliminacji niskich źródeł emisji oraz budowy lub rozbudowy gminnych systemów ciepłowniczych. Prognoza powinna określać przewidywane oddziaływanie istniejących i planowanych szlaków komunikacyjnych oraz innych terenów, na których będą zlokalizowane przedsięwzięcia mogące powodować pogorszenie stanu jakości powietrza na obszarze opracowania i terenach sąsiednich. W przypadku możliwości przekroczenia dopuszczalnych poziomów substancji, projekt dokumentu oraz prognoza winny wskazywać skuteczne rozwiązania pozwalające na ograniczenie emisji substancji do powietrza. Prognoza powinna określać aktualny stan klimatu akustycznego obszaru opracowania oraz jego potencjalne zmiany w wyniku realizacji ustaleń projektu

dokumentu, tzn. ocenić wpływ istniejących i planowanych szlaków komunikacyjnych oraz innych przedsięwzięć będących źródłem hałasu na stan klimatu akustycznego terenów wymagających ochrony akustycznej. W przypadku możliwości przekroczenia akustycznych standardów jakości środowiska projekt dokumentu i prognoza winny określać skuteczne rozwiązania techniczne, technologiczne lub organizacyjne zmniejszające poziom hałasu na terenach podlegających ochronie, co najmniej do poziomów dopuszczalnych. Prognoza powinna zawierać opis warunków geologicznych i hydrogeologicznych oraz wskazywać czy tereny przeznaczone na cele eksploatacji kruszywa znajdują się w granicach stref ochronnych ujęć wód podziemnych oraz czy planowane jest odwadnianie terenów eksploatacji kruszywa. Prognoza powinna określać zasoby użytkowe wód podziemnych, oceniać wpływ realizacji ustaleń projektu dokumentu na ilość i jakość tych wód, a także określać, analizować i oceniać wpływ eksploatacji kruszywa na stosunki wodne i ewentualne ujęcia wód podziemnych oraz przedstawiać rozwiązania mające na celu zapobieganie lub ograniczanie negatywnych oddziaływań realizacji ustaleń projektu dokumentu na środowisko gruntowo-wodne, w tym proponowane działania w zakresie realizacji infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Uwzględniając aspekt przyrodniczy, w prognozie powinny znaleźć się informacje na temat aktualnego stanu zagospodarowania obszaru opracowania, w szczególności opis istniejącego stanu szaty roślinnej oraz fauny. Ponadto prognoza powinna oceniać walory przyrodnicze przedmiotowego obszaru, ze wskazaniem czy w jego granicach znajdują się stanowiska gatunków roślin, grzybów i zwierząt objętych ochroną gatunkową. Jeżeli obszar opracowania jest położony w granicach lub w pobliżu obszarów chronionych na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 ze zm.), wówczas prognoza powinna określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania na formy ochrony przyrody. Prognoza powinna przedstawiać rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na formy ochrony przyrody, mogących być rezultatem realizacji ustaleń projektu dokumentu.

Przedsięwzięcia liniowe są osobną specyficzną grupą przedsięwzięć. Wprowadzając do projektowanego dokumentu np. drogę ekspresową prognoza powinna określać przewidywane oddziaływanie przedsięwzięcia w zakresie emisji substancji do powietrza. W projekcie dokumentu oraz prognozie konieczne jest określenie środków organizacyjnych, technologicznych lub technicznych służących ograniczeniu ewentualnego niekorzystnego oddziaływania powodowanego emisją substancji do powietrza. Prognoza powinna zawierać informacje na temat zagospodarowania terenów wokół przedsięwzięcia, w szczególności wskazywać odległości przedsięwzięcia od terenów objętych ochroną akustyczną określonych w rozporządzeniu w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku. Ponadto, powinna określać wpływ inwestycji na klimat akustyczny terenów objętych ochroną. W przypadku możliwości wystąpienia przekroczenia akustycznych standardów jakości środowiska w projektowanym dokumencie i prognozie konieczne jest określenie takich skutecznych rozwiązań technicznych, technologicznych lub organizacyjnych, które zapewnią obniżenie poziomu hałasu na terenach podlegających ochronie, co najmniej do wartości dopuszczalnych. Prognoza powinna również opisać warunki hydrogeologiczne oraz przedstawiać rozwiązania mające na celu zapobieganie i ograniczanie negatywnego oddziaływania realizacji ustaleń projektowanego dokumentu na środowisko gruntowo-wodne. W projektowanym dokumencie i prognozie konieczne jest określenie zabezpieczeń środowiska gruntowo-wodnego przed zanieczyszczeniem. Uwzględniając aspekt przyrodniczy, w prognozie powinny znaleźć się informacje na temat aktualnego stanu zagospodarowania obszaru opracowania, w szczególności opis istniejącego stanu

szaty roślinnej oraz stanu fauny. Ponadto prognoza powinna oceniać walory przyrodnicze przedmiotowego obszaru, ze wskazaniem czy w jego granicach znajdują się stanowiska gatunków roślin, grzybów i zwierząt objętych ochroną gatunkową. Jeżeli obszar opracowania jest położony w granicach lub pobliżu obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody, wówczas prognoza powinna określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania na formy ochrony przyrody. Prognoza powinna przedstawiać rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na formy ochrony przyrody, mogących być rezultatem realizacji ustaleń projektu dokumentu.

Fot. Przemysław Walendzik

2.2. Opiniowanie projektu dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko

Opiniowanie projektu dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko jest jednym z najważniejszych elementów strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Już w art. 3 ust. 1 pkt 14 *ustawy o oś* definiując pojęcie „strategicznej oceny oddziaływania na środowisko” ustawa wskazuje, że jest to postępowanie obejmujące m. in. uzyskanie wymaganych ustawą opinii. Obowiązek uzyskania opinii do projektu dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko przez organ opracowujący projekt dokumentu wynika bezpośrednio z art. 54 ust. 1 ustawy, który wskazuje, że organ opracowujący projekt dokumentu, o którym mowa w art. 46 (projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego) lub 47, poddaje projekt, wraz z prognozą oddziaływania na środowisko, opiniowaniu przez właściwe organy, o których mowa w art. 57

i 58 (regionalnego dyrektora ochrony środowiska i państwowego powiatowego inspektora sanitarnego). Właściwe organy wydają opinię w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku o wydanie opinii. Ponadto obowiązek zasięgnięcia opinii dotyczącej rozwiązań przyjętych w projekcie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz opinii dotyczącej miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wynika także z art. 11 pkt 6 oraz art. 17 pkt 6 *ustawy pizp*.

Opiniowanie projektu dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko jest jednym z etapów strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w ramach którego do organów właściwych do wydania opinii przekazywana jest dokumentacja dotycząca danej sprawy. Jednakże, o ile w początkowych etapach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko właściwe organy wydają uzgodnienia dotyczące m.in. zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko lub odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, na tym etapie wydawana jest opinia do projektu dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko. W doktrynie panuje pogląd, że „opiniowanie jest najsłabszą formą współdziałania pomiędzy organami administracji, a wyrażona opinia nie ma charakteru wiążącego dla organu opracowującego opiniowany dokument”²⁶. Wynika z tego, że o ile organ opracowujący projekt dokumentu wymagający przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko ma obowiązek uzyskania opinii do tego dokumentu wraz z prognozą, opinia ta nie jest dla niego wiążąca. Jednakże należy pamiętać, że zgodnie z art. 55 ust. 1 *ustawy o oś* organ opracowujący projekt dokumentu bierze pod uwagę ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko, opinie organów oraz rozpatruje uwagi i wnioski zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa. Ponadto po przyjęciu danego dokumentu, zgodnie z art. 55 ust. 4 *ustawy o oś*, przekazuje przyjęty dokument wraz z podsumowaniem organom opiniującym. W podsumowaniu organ informuje w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione m.in. opinie właściwych organów. W przypadku ich nieuwzględnienia, w podsumowaniu organ przyjmujący dokument winien wyjaśnić powody, dla których tak postąpił.

Aby dokumenty planistyczne były rzetelnie przygotowane, zarówno pod względem merytorycznym i prawnym, *ustawa pizp* wskazuje, iż projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy przedkładane są do uzgodnienia i opiniowania określonym organom. Jednym z nich jest regionalny dyrektor ochrony środowiska, który sprawdza zgodność ustaleń projektowanego dokumentu z szeroko pojętym prawem ochrony środowiska. Opinia regionalnego dyrektora ochrony środowiska ma wpływ na ostateczny kształt uchwalonego dokumentu. Ma to duże znaczenie szczególnie w przypadku studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. W pkt. 4 preambuły Dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz.U.UE.L.2001.197.30) wskazuje się, że ocena wpływu na środowisko jest ważnym narzędziem służącym do uwzględnienia aspektów środowiskowych w procesie przygotowania i przyjmowania niektórych planów i programów, które potencjalnie mogą powodować znaczący wpływ na środowisko w Państwach Członkowskich, ponieważ zapewnia, że taki wpływ planów

²⁶ Gruszecki Krzysztof, Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Komentarz, Pressom Sp. z o.o., Wrocław, 2009, str. 153

i programów jest brany pod uwagę w czasie przygotowania tych dokumentów i przed ich przyjęciem. Analizując projekt dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko regionalny dyrektor ochrony środowiska sprawdza zgodność zapisów tych dokumentów z obowiązującymi przepisami, głównie z zakresu ochrony środowiska, ale także planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz zwraca uwagę na ich spójność, gdyż zdarzają się rozbieżne zapisy w projektowanym dokumencie i prognozie.

Wymogi co do zawartości prognozy określa art. 51 ust. 2 *ustawy oos*. Artykuł ten wyraźnie wskazuje elementy, które muszą być zawarte w każdej prognozie oddziaływania na środowisko, bez względu na rodzaj projektu dokumentu, dla którego jest ona opracowywana. Regionalny dyrektor ochrony środowiska opiniując projekt dokumentu wraz z prognozą sprawdza, czy prognoza spełnia wymogi określone w art. 51 ust. 2 *ustawy oos* oraz czy sporządzając prognozę uwzględniono wytyczne zawarte w uzgodnieniu zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie. Ponadto, opiniując projekt dokumentu wraz z prognozą regionalny dyrektor ochrony środowiska zwraca uwagę na aktualność informacji zawartych w prognozie, bowiem zgodnie z art. 52 ust. 1 *ustawy oos*, informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko, o których mowa w art. 51 ust. 2, powinny być opracowane stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowane do zawartości i stopnia szczegółowości projektowanego dokumentu oraz etapu przyjęcia tego dokumentu w procesie opracowywania projektów dokumentów powiązanych z tym dokumentem.

Niestety wielokrotnie zdarza się, iż przedłożone do zaopiniowania prognozy oddziaływania na środowisko nie zawierają wszystkich elementów, o których mowa w art. 51 ust. 2 *ustawy oos*. W takim przypadku przedłożona dokumentacja nie spełnia wymagań formalnych, ponieważ w przepisach nie wskazano na możliwość odstąpienia od wymagań co do zawartości prognozy oddziaływania na środowisko, w związku z czym każda prognoza musi być sporządzona w pełnym zakresie. Na jakość opracowywanych prognoz oddziaływania na środowisko negatywnie wpływa ponadto wykorzystywanie przez opracowujących nieaktualnych danych dotyczących stanu środowiska. Rzetelna analiza i ocena istniejącego stanu środowiska obszaru opracowania i terenów, na które projektowany dokument może oddziaływać jest jednym z podstawowych warunków późniejszej prawidłowej oceny przewidywanego oddziaływania na środowisko. Podczas opracowywania prognoz oddziaływania na środowisko wskazane jest korzystanie z aktualnych danych i informacji dotyczących stanu środowiska (wyników badań, analiz, inwentaryzacji itd.) dostępnych zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej, np. publikowanych na stronach internetowych instytucji i organów odpowiedzialnych za monitoring jakości środowiska. Poza tym, zgodnie z art. 52 ust. 2 *ustawy oos*, w prognozie oddziaływania na środowisko uwzględnia się informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już, dokumentów powiązanych z projektem dokumentu będącego przedmiotem opracowania. W przypadku braku aktualnych danych dotyczących stanu środowiska należy korzystać z dostępnych informacji wskazując jednocześnie, że dla obszaru będącego przedmiotem oceny brak aktualnych danych.

Opiniując projekt dokumentu wraz z prognozą regionalny dyrektor ochrony środowiska weryfikuje pod względem merytorycznym i zgodności z przepisami poszczególne elementy prognozy w odniesieniu do konkretnego projektu dokumentu, dla którego została ona opracowana. Do najczęściej pojawiających się problemów dotyczących prognoz oddziaływania na środowisko należy zaliczyć:

1. brak analizy i oceny przewidywanego znaczącego oddziaływania na poszczególne komponenty środowiska przeprowadzonej zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt 2 lit. e *ustawy oos*,

2. brak rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu, pomimo iż z planowanego zagospodarowania i informacji zawartych w prognozie wynika, że takie rozwiązania powinny być zastosowane lub proponowanie rozwiązań, które nie gwarantują ograniczenia przewidywanego negatywnego oddziaływania na środowisko (niespełnienie warunku, o którym mowa w art. 51 ust. 2 pkt 3 lit. a ustawy oos),
3. pomijanie w ocenie oddziaływania na środowisko istniejących lub planowanych obiektów takich jak: linie kolejowe, drogi o dużym natężeniu ruchu, linie elektroenergetyczne o wysokim napięciu znamionowym, zakłady przemysłowe, które mogą spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko.

Każdorazowo, bez względu na planowane przeznaczenie terenów objętych projektem dokumentu, prognoza powinna zawierać informacje, o których mowa powyżej uwzględniając istniejące i planowane elementy zagospodarowania przestrzeni występujące w granicach obszaru opracowania, jak i w jego sąsiedztwie, które z jednej strony mogą mieć wpływ na planowane formy zagospodarowania, jak również mogą spowodować wystąpienie oddziaływań skumulowanych.

Nierzadko zdarza się również, że autorzy prognoz oddziaływania na środowisko wskazują, iż nie jest możliwe określenie przewidywanego oddziaływania ze względu na brak informacji dotyczących planowanych na danym terenie przedsięwzięć. Oczywiście jest, że organ opracowujący projekt dokumentu często nie posiada informacji na temat wszystkich inwestycji, które mogą powstać na obszarze opracowania. Dotyczy to zwłaszcza projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego opracowywanego dla obszaru całej gminy. Jednakże w prognozie należy dokonać oceny przewidywanego wpływu realiza-

Fot. Przemysław Walendzik

cji ustaleń projektowanego dokumentu na środowisko, gdyż stanowi ona istotę przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. W związku z tym, że każda prognoza oddziaływania na środowisko musi być sporządzona w pełnym zakresie wskazanym w ustawie, w przypadkach gdy organ opracowujący projekt dokumentu nie posiada informacji na temat planowanych na danym obszarze przedsięwzięć, ocena oddzia-

ływania na środowisko powinna mieć charakter hipotetyczny, wskazywać możliwe do wystąpienia oddziaływania, uwzględniając różne warianty realizacji przedsięwzięcia, przede wszystkim najbardziej niekorzystne dla środowiska. Pomocne w takiej sytuacji może być korzystanie z informacji dotyczących inwestycji o podobnym charakterze i skali.

Ze względu na swoją właściwość, regionalny dyrektor ochrony środowiska opiniując projekty dokumentów wraz z prognozami oddziaływania na środowisko weryfikuje zarówno zgodność ich zapisów z prawem powszechnie obowiązującym, jak i prawem miejscowym. Poprzez wydawanie opinii w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko regionalny dyrektor ochrony środowiska uczestniczy w procesie planistycznym, stanowiąc istotny podmiot w prowadzeniu polityki zrównoważonego rozwoju, zarówno na szczeblu lokalnym, jak i regionalnym. Dbałość o środowisko, jego stan i umiejętne korzystanie z jego zasobów są jednym z podstawowych elementów takiego rozwoju. W związku z czym tak ważne i niezbędne jest przestrzeganie przepisów z zakresu ochrony środowiska już na szczeblu opracowywania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego i studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Polski system prawny zawiera wiele przepisów bezpośrednio i pośrednio związanych z ochroną środowiska. Podstawowym aktem prawa, dotyczącym ochrony środowiska jest ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.), w której wiele miejsca poświęcono problematyce ochrony środowiska w zagospodarowaniu przestrzennym oraz ochronie zasobów środowiska – m.in. ochronie powietrza, ochronie wód, ochronie powierzchni ziemi czy ochronie przed hałasem. Szczególne znaczenie ma art. 71 ust. 1 ustawy, który wskazuje, że zasady zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska stanowią podstawę do sporządzania i aktualizacji m.in. studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z art. 71 ust. 2 ustawy w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania powstawaniu zanieczyszczeń, zapewnienia ochrony przed powstającymi zanieczyszczeniami oraz przywracania środowiska do właściwego stanu. Ponadto ustala się warunki realizacji przedsięwzięć, umożliwiające uzyskanie optymalnych efektów w zakresie ochrony środowiska. Zgodnie z art. 72 ust. 1 ustawy – Prawo ochrony środowiska, w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zapewnia się warunki utrzymania równowagi przyrodniczej i racjonalną gospodarkę zasobami środowiska, w szczególności przez:

- ustalanie programów racjonalnego wykorzystania powierzchni ziemi, w tym na terenach eksploatacji złóż kopalin i racjonalnego gospodarowania gruntami;
- uwzględnianie obszarów występowania złóż kopalin oraz obecnych i przyszłych potrzeb eksploatacji tych złóż;
- zapewnianie kompleksowego rozwiązania problemów zabudowy miast i wsi, ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki wodnej, odprowadzania ścieków, gospodarki odpadami, systemów transportowych i komunikacji publicznej oraz urządzania i kształtowania terenów zieleni;
- uwzględnianie konieczności ochrony wód, gleby i ziemi przed zanieczyszczeniem w związku z prowadzeniem gospodarki rolnej;
- zapewnianie ochrony walorów krajobrazowych środowiska i warunków klimatycznych;
- uwzględnianie potrzeb w zakresie zapobiegania ruchom masowym ziemi i ich skutkom;
- uwzględnianie innych potrzeb w zakresie ochrony powietrza, wód, gleby, ziemi, ochrony przed hałasem, wibracjami i polami elektromagnetycznymi.

Warto również przytoczyć art. 73 ustawy – Prawo ochrony środowiska, zgodnie z którym w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w szczególności ograniczenia wynikające z:

- ustanowienia w trybie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody parku narodowego, rezerwatu przyrody, parku krajobrazowego, obszaru chronionego krajobrazu, obszaru Natura 2000, zespołu przyrodniczo – krajobrazowego, użytku ekologicznego, stanowiska dokumentacyjnego, pomników przyrody oraz ich otulin;
- utworzenia obszarów ograniczonego użytkowania lub stref przemysłowych;
- wyznaczenia obszarów cichych w aglomeracji oraz obszarów cichych poza aglomeracją;
- ustanowienia w trybie przepisów ustawy – Prawo wodne warunków korzystania z wód regionu wodnego i zlewni oraz ustanowienia stref ochronnych ujęć wód, a także obszarów ochronnych zbiorników wód śródlądowych.

Opiniując projekt dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko regionalny dyrektor ochrony środowiska zwraca również uwagę na aspekt przyrodniczy. Zgodnie z art. 3 pkt 1 ustawy o ochronie przyrody cele ochrony przyrody są realizowane przez uwzględnianie wymagań ochrony przyrody m.in. w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Ponadto, w ustawie o ochronie przyrody znajduje się szereg przepisów regulujących status form ochrony przyrody m.in. parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obszarów Natura 2000 oraz ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów, które należy uwzględniać podczas opracowywania ww. projektów dokumentów oraz prognoz oddziaływania na środowisko. W tym miejscu należy również wskazać akty wykonawcze do ustawy związane z ochroną gatunkową, czyli w szczególności rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 stycznia 2012 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. z 2012 r., poz. 81), rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz. U. Nr 168, poz. 1765) oraz rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 października 2011 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. Nr 237, poz. 1419).

Duże znaczenie w przypadku projektów dokumentów oraz prognoz oddziaływania na środowisko ma ponadto szereg innych aktów prawnych związanych z ochroną środowiska. Zaliczyć należy do nich m.in.: ustawę z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 r., poz. 145), ustawę z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2012 r., poz. 391), ustawę z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858 ze zm.), rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 120, poz. 826 ze zm.) czy rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz. U. Nr 192, poz. 1883). Katalog ustaw i rozporządzeń uwzględnianych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska podczas opiniowania danego projektu dokumentu i prognozy oddziaływania na środowisko nie jest zamknięty, gdyż w zależności od rodzaju projektowanego dokumentu, jego ustaleń, obszaru jaki obejmuje, należy wziąć pod uwagę przepisy regulujące kwestie środowiskowe w bardzo szerokim i zróżnicowanym zakresie. Niejednokrotnie, regionalny dyrektor ochrony środowiska w swoich opiniach powołuje się także na przepisy

dotyczące m.in. budownictwa, dróg czy kolejnictwa, ale także na akty prawa miejscowego dotyczące m.in. stref ochronnych ujęć wód czy obszarów ograniczonego użytkowania. Ponadto, opiniując projekt dokumentu w zakresie swojej właściwości, regionalny dyrektor ochrony środowiska zwraca również uwagę na przepisy dotyczące wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. Nr 164, poz. 1587) oraz zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy – rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233). Projekty planów i studiów przedkładane do zaopiniowania muszą być zgodne z ww. rozporządzeniami. Spełnianie wymogów, o których mowa powyżej, jest podstawą prawidłowego sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

W przedkładanych do zaopiniowania projektach dokumentów oraz prognozach oddziaływania na środowisko często przywoływane są nieobowiązujące przepisy lub są błędnie interpretowane. Należy pamiętać, że miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego po ich uchwaleniu stanowią akty prawa miejscowego i ustanawiają prawa i obowiązki na danym obszarze, bezpośrednio wpływając na prawa i obowiązki obywateli, a w szczególności właścicieli nieruchomości. W związku z tym, opracowanie projektu dokumentu zgodnie z przepisami jest niezwykle istotne, w przeciwnym wypadku może mieć miejsce istotne naruszenie prawa, co skutkuje orzeczeniem nieważności uchwały przez organ nadzorczy (wojewodę). Jednym z zagadnień, na które trzeba również zwrócić uwagę opracowując projekt dokumentu i prognozę oddziaływania na środowisko jest stosowana terminologia. Bardzo często użyte wyrażenia i stwierdzenia są niejednoznaczne, przez co już na etapie opiniowania projektu dokumentu pojawiają się problemy z interpretacją niektórych zapisów. W związku z tym w projektach dokumentów i prognozach wskazane jest stosowanie terminologii, która jest zawarta w prawie, a w przypadku stosowania określeń potocznych należy jednoznacznie wyjaśnić ich znaczenie.

Fot. Przemysław Walendzik

W tym miejscu warto wskazać przykład ustaleń projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, które często nie są uwzględniane. Pierwszy z nich związany jest z obowiązkiem określania w planie miejscowym szczególnych warunków zagospodarowania terenów oraz ograniczeń w ich użytkowaniu, w tym zakazu zabudowy na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 9 *ustawy pizp*. Artykuł ten nakłada na organ opracowujący

projekt planu obowiązek określenia szczególnych warunków zagospodarowania terenów oraz ograniczeń w ich użytkowaniu wynikających np. z występowania na danym obszarze lub w jego sąsiedztwie elementów infrastruktury technicznej (np. linii elektroenergetycznych o wysokich napięciach znamionowych, gazociągów wysokiego ciśnienia) lub obszarów chronionych na podstawie innych ustaw. Niestety w przedkładanej do zaopiniowania dokumentacji często brakuje ustaleń w tym zakresie. Drugim przykładem jest niewypełnienie obowiązku wynikającego z art. 114 ust. 1 ustawy - Prawo ochrony środowiska, który wskazuje, że przy sporządzaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, różnicując tereny o różnych funkcjach lub różnych zasadach zagospodarowania wskazuje się, które z nich należą do poszczególnych rodzajów terenów, o których mowa w art. 113 ust. 2 pkt 1. Z artykułu wynika, że w projekcie planu należy jednoznacznie wskazać, które z terenów objętych projektem planu podlegają ochronie przed hałasem, a co za tym idzie – dla jakich terenów muszą być zachowane akustyczne standardy jakości środowiska. Jest to niezwykle istotne z punktu widzenia ochrony środowiska, a przede wszystkim jakości życia mieszkańców i użytkowników obszarów zlokalizowanych w sąsiedztwie źródeł hałasu. Zgodnie z art. 112 ustawy - Prawo ochrony środowiska ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska, w szczególności poprzez utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie oraz poprzez zmniejszanie poziomu hałasu co najmniej do dopuszczalnego, w przypadkach gdy nie jest on dotrzymany. W tym kontekście widać wyraźnie, jak duże znaczenie ma planowanie przestrzenne dla kształtowania odpowiedniego klimatu akustycznego.

Podczas opracowywania projektów dokumentów oraz prognoz oddziaływania na środowisko, w niektórych przypadkach zaleca się również korzystanie z wytycznych dotyczących wybranych aspektów ochrony środowiska, niebędących jednakże przepisami. Obecnie dużo wytycznych zostało przygotowanych w odniesieniu do planowania i realizacji elektrowni wiatrowych. W związku z tym, w celu wypracowania tzw. dobrych praktyk związanych z realizacją elektrowni wiatrowych wskazane jest uwzględnianie m.in. takich opracowań jak: „Tymczasowe wytyczne dotyczące oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych na nietoperze” (wersja II, grudzień 2009, dokument zarekomendowany przez Komisję ds. Ochrony Zwierząt przy Państwowej Radzie Ochrony Przyrody pismem z dnia 6 stycznia 2010 r. jako dokument określający minimalne standardy, które na podstawie współczesnej wiedzy są zalecane do stosowania w Polsce), „Wytyczne w zakresie oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych na ptaki” (Chylarecki P., Paślawska A., Szczecin 2008) oraz „Obszary ważne dla ptaków w okresie gniazdowania oraz migracji na terenie województwa wielkopolskiego” (Wylegała P., Kuźniak S., Dolata P.T., msc. Poznań 2008).

Należy również pamiętać o tym, by opracowując projekt dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko sprawdzać aktualność przepisów, ze względu na ich częstą zmianę. W szczególności ma to duże znaczenie w przypadku sporządzania zmiany obowiązującego dokumentu.

Kolejnym zagadnieniem branym pod uwagę podczas opiniowania projektu dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko jest zgodność treści projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy z informacjami zawartymi w prognozie oddziaływania na środowisko. Niestety zdarzają się rozbieżności pomiędzy ustaleniami projektowanego dokumentu a zapisami prognozy oddziaływania na środowisko. Prognoza musi zawsze odnosić się do projektu dokumentu, którego dotyczy.

Podsumowując, mając na uwadze dbałość o stan środowiska przyrodniczego oraz dążąc do zrównoważonego rozwoju miast i wsi, w celu spełnienia wymogów wynikających z przepisów, w tym dotyczących strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, konieczna jest współpraca przedstawicieli organów opracowujących projekty dokumentów, urbanistów, architektów oraz specjalistów z zakresu ochrony środowiska i ochrony przyrody podczas opracowywania projektów dokumentów i prognoz oddziaływania na środowisko.

2.3. Odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Zgodnie z art. 48 ust. 1 *ustawy o oś* organ opracowujący projekty dokumentów, o których mowa w art. 46 pkt 1 (studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego), może, po uzgodnieniu z właściwymi organami, o których mowa w art. 57 i 58 (regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i państwowym powiatowym inspektorem sanitarnym), odstąpić od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, jeżeli uzna, że realizacja postanowień danego dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko. Zgodnie z art. 48 ust. 1a *ustawy o oś* odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w przypadku dokumentów, o których mowa w art. 46 pkt 1, może dotyczyć wyłącznie projektów dokumentów stanowiących niewielkie modyfikacje przyjętych już dokumentów. Przy czym uznaje się, że niewielkie modyfikacje są to takie nieznaczne zmiany, które nie będą miały znaczącego wpływu na środowisko. Jednak do każdej sprawy należy podejść indywidualnie, ponieważ znaczący wpływ na środowisko wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko bez względu na skalę modyfikacji. Należy także pamiętać, że zgodnie z art. 48 ust. 3 *ustawy o oś* odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymaga uzasadnienia zawierającego informacje o uwarunkowaniach, o których mowa w art. 49 ustawy, tzn.

1. charakter działań przewidzianych w dokumentach, o których mowa w art. 46 i 47, w szczególności:
 - a. stopień, w jakim dokument ustala ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, w odniesieniu do usytuowania, rodzaju i skali tych przedsięwzięć,
 - b. powiązania z działaniami przewidzianymi w innych dokumentach,
 - c. przydatność w uwzględnieniu aspektów środowiskowych, w szczególności w celu wspierania zrównoważonego rozwoju, oraz we wdrażaniu prawa wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska,
 - d. powiązania z problemami dotyczącymi ochrony środowiska;
2. rodzaj i skalę oddziaływania na środowisko, w szczególności:
 - a. prawdopodobieństwo wystąpienia, czas trwania, zasięg, częstotliwość i odwracalność oddziaływań,
 - b. prawdopodobieństwo wystąpienia oddziaływań skumulowanych lub transgranicznych,
 - c. prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi lub zagrożenia dla środowiska;

3. cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności:
 - a. obszary o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego, wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu,
 - b. formy ochrony przyrody w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody oraz obszary podlegające ochronie zgodnie z prawem międzynarodowym.

Na podstawie przedstawionych informacji regionalny dyrektor ochrony środowiska i państwowy powiatowy inspektor sanitarny dokonują uzgodnienia. Przy czym należy pamiętać, że uzgodnienia są wiążące dla organu sporządzającego projekt dokumentu.

Poniżej zostaną zaprezentowane dwa stanowiska w kwestii odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko na przykładzie projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 17 pkt 4 *ustawy pizp* wójt, burmistrz albo prezydent miasta sporządza projekt planu miejscowego wraz z prognozą oddziaływania na środowisko. Również z art. 25 ust. 1 ustawy wynika, że wójt, burmistrz albo prezydent miasta ustala termin dokonania uzgodnień albo przedstawienia opinii przez organy, o których mowa w art. 11 pkt 5 i 6 oraz art. 17 pkt 6 (w tym regionalnego dyrektora ochrony środowiska), nie krótszy niż 14 dni i nie dłuższy niż 30 dni od dnia udostępnienia projektu studium albo projektu planu miejscowego wraz z prognozą oddziaływania na środowisko. Przy czym w *ustawie pizp* nie wskazano jednoznacznie, że wójt, burmistrz albo prezydent miasta sporządza projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy wraz z prognozą oddziaływania na środowisko. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na konstrukcję art. 17 *ustawy pizp*, tzn. z jednej strony, zgodnie z art. 17 pkt 4 ustawy wójt, burmistrz albo prezydent miasta sporządza projekt planu miejscowego wraz z prognozą oddziaływania na środowisko, a z drugiej – zgodnie z art. 17 pkt 6 pkt a tiret trzecie ustawy występuje o opinię o projekcie planu do regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Ustawodawca rozdzielił dwa obowiązki, w związku z tym należy uznać je za niezależne od siebie. Jednocześnie, jak wskazano powyżej, organ opracowujący projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, może, po uzgodnieniu z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i państwowym powiatowym inspektorem sanitarnym, odstąpić od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, przy czym muszą zostać spełnione dwie przesłanki, tzn. realizacja postanowień danego dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko oraz odstąpienie może dotyczyć wyłącznie projektów dokumentów stanowiących niewielkie modyfikacje przyjętych już dokumentów. Procedura ta jest regulacją szczególną, gdyż tylko w określonych przypadkach istnieje możliwość odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Jednak odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko nie jest równoznaczne ze zwolnieniem z obowiązku wynikającego z art. 17 pkt 4 *ustawy pizp*, tzn. sporządzenia projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wraz z prognozą oddziaływania na środowisko. Zatem pomimo, iż na podstawie *ustawy ooś* wójt, burmistrz albo prezydent miasta odstąpił od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko na podstawie art. 17 pkt 6 pkt a tiret trzecie i art. 25 ust. 1 *ustawy pizp* przedkłada regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska do zaopiniowania projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Drugie podejście do przedmiotowej kwestii opiera się na założeniu, że dokonując uzgodnienia odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko na podstawie *ustawy ooś* regionalny dyrektor ochrony środowiska ocenia czy realizacja postanowień danego dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, biorąc pod uwagę uwarunkowania, o których mowa w art. 49 ustawy. Wskazując, że dla danego projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego nie jest wymagane przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko regionalny dyrektor ochrony środowiska uznaje, że realizacja postanowień tego dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko. Nie ma zatem powodu, aby regionalny dyrektor ochrony środowiska wypowiadał się po raz kolejny w sprawie tego samego projektu dokumentu na podstawie *ustawy pizp*.

Omawiając zagadnienie odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko warto również wspomnieć o stwierdzeniu konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko na podstawie art. 47 *ustawy ooś*. Zgodnie z art. 47 ustawy przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest wymagane w przypadku projektów dokumentów, innych niż wymienione w art. 46, jeżeli w uzgodnieniu z właściwym organem, o którym mowa w art. 57, organ opracowujący projekt dokumentu stwierdzi, że wyznaczają one ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko lub że realizacja postanowień tych dokumentów może spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko. Przedmiotowy przepis nie ma zastosowania w przypadku projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego i projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, gdyż te dokumenty zostały wymienione w art. 46 pkt 1 *ustawy ooś*.

Procedura odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest rzadko wykorzystywana w przypadku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego i studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, niemniej jednak zdarzają się takie przypadki. Za przykład może posłużyć projekt planu stanowiący zmianę planu w części obejmującej cztery działki zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Zachował on dotychczasowe przeznaczenie terenów (zabudowę mieszkaniową jednorodziną) oraz szereg innych ustaleń, w tym wysokość budynków, co umożliwiło kształtowanie ładu przestrzennego zgodnie z ustaleniami planu obowiązującego. Projekt planu ustalał warunki zabudowy i zagospodarowania dla obszaru o powierzchni ok. 0,2 ha. Skala inwestycji możliwych do zrealizowania w oparciu o przedmiotowy projekt planu była bardzo mała, gdyż wszystkie budynki mieszkalne zostały już zrealizowane, a możliwości ich rozbudowy znacznie ograniczono. Możliwa była jedynie lokalizacja maksymalnie 2 nowych budynków gospodarczych lub gospodarczo-garażowych, co wynikało także z planu obowiązującego. Faktyczna zmiana ustaleń obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dotyczyła zmiany linii zabudowy. Ponadto w projekcie planu uszczegółowiono zapisy dotyczące zaopatrzenia w energię cieplną oraz gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi, uwzględniając współczesne tendencje i uwarunkowania prawne służące wzmocnieniu ochrony środowiska. Uwzględniając zakres zmiany planu projekt planu spełniał warunek określony w art. 48 ust. 1a *ustawy ooś*, tzn. stanowił niewielką modyfikację przyjętego dokumentu, nie wyznaczał ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. W trakcie realizacji budynków gospodarczych, względnie gospodarczo-garażowych istnieje możliwość nieznacznego przemieszania utworów przypowierzchniowych, przekształcenia gleb i usunięcia szaty roślinnej. Wdrożenie ustaleń planu nie będzie skutkowało wzrostem zanieczyszczeń powietrza oraz ilości wytwarzanych ścieków. Tym

samym nie spowoduje zmian w istniejącym oddziaływaniu na środowisko. Stopień przekształceń poszczególnych komponentów przyrodniczych nie będzie odbiegał od wywołanego wdrożeniem ustaleń obowiązujących. Znaczenie ma również niewielki obszar objęty projektem planu i uzbrojenie terenu w podstawowe sieci i urządzenia infrastruktury technicznej. Poza tym obszar znajdował się w zurbanizowanej strefie miasta, poza obszarami chronionymi na podstawie ustawy o ochronie przyrody. Uwzględniając skalę, zakres, zasięg i charakter opracowania uznano, że realizacja ustaleń projektu planu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko, ponieważ obecne zainwestowanie i znaczne ograniczenie możliwości realizacji nowych inwestycji sprawiają, że realizacja ustaleń przedmiotowego projektu planu, skutkować będzie znikomą ingerencją w środowisko, ograniczoną praktycznie do obszaru objętego projektem planu.

Inny przykład to projekt planu, który w całości zachował dotychczasowe przeznaczenie terenu (budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne, zieleń urządzone, droga wewnętrzna i przejścia piesze). Ustalał warunki zabudowy i zagospodarowania dla obszaru o powierzchni ok. 2 ha. Skala inwestycji możliwych do zrealizowania w oparciu o przedmiotowy projekt planu była mała. Oprócz przeznaczenia terenów został zachowany szereg innych dotychczasowych ustaleń zapewniających ład przestrzenny. Zmiana planu polegała na umożliwieniu wykorzystania całego poddasza budynku jako kondygnacji użytkowej, gdyż dotychczasowe zapisy planu pozwalały na użytkowanie tylko jego części. Poza tym projekt planu dopuszczał możliwość realizacji II kondygnacji w poddaszu budynków mieszkalnych jednorodzinnych. W projekcie planu zmodyfikowane zostały również zapisy odnoszące się do zasad obsługi w zakresie infrastruktury technicznej, w szczególności zaopatrzenia w ciepło. Uwzględniając zakres zmiany planu projekt planu spełniał warunek określony w art. 48 ust. 1a *ustawy o oś.*, tzn. stanowił niewielką modyfikację przyjętego dokumentu. W trakcie realizacji obiektów budowlanych istnieje możliwość nieznacznego przemieszania utworów przypowierzchniowych, przekształcenia gleb i usunięcia szaty roślinnej. Stopień ingerencji w poszczególne komponenty przyrodnicze oraz wielkość emisji zanieczyszczeń i energii do środowiska na etapie użytkowania terenu określonego w projekcie planu, nie będą odbiegały od wywołanych realizacją ustaleń obowiązujących. Znaczenie ma również niewielki obszar objęty projektem planu i uzbrojenie terenu w podstawowe sieci i urządzenia infrastruktury technicznej. Poza tym obszar znajdował się w zurbanizowanej strefie miasta, poza obszarami chronionymi na podstawie ustawy o ochronie przyrody. Uwzględniając skalę, zakres, zasięg i charakter opracowania stwierdzono, że realizacja ustaleń projektu planu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko. Realizacja ustaleń przedmiotowego projektu planu skutkować będzie znikomą ingerencją w środowisko, ograniczoną praktycznie do obszaru objętego projektem planu.

W obu przypadkach regionalny dyrektor ochrony środowiska stwierdził, iż projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie wymagają przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Pomimo, iż organ sporządzający projekty dokumentów, po uzgodnieniu z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i państwowym powiatowym inspektorem sanitarnym, odstąpił od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko to jednak wystąpił z wnioskami o zaopiniowanie projektów planów.

3. Wybrane problemy dotyczące prognoz oddziaływania na środowisko z punktu widzenia organu ochrony środowiska

3.1. Istniejący stan środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu

Zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt 2 lit. a *ustawy o oś* prognoza oddziaływania na środowisko określa, analizuje i ocenia istniejący stan środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu.

Określenie istniejącego stanu środowiska jest punktem wyjścia dla oceny przewidywanego oddziaływania na środowisko, gdyż w prognozie ocenia się jak zmieni się stan środowiska w wyniku realizacji ustaleń projektowanego dokumentu. Zatem nie jest możliwe dokonanie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji ustaleń projektowanego dokumentu bez wcześniejszego określenia stanu środowiska.

W wielu przypadkach w prognozach brak informacji na temat istniejącego stanu środowiska pomimo, iż informacje te są ogólnie dostępne m. in. w publikowanych przez wojewódzki inspektorat ochrony środowiska corocznych raportach o stanie środowiska w województwie, udostępnianych również na stronie internetowej. Zdarza się, że autorzy prognoz nie odnoszą się do wszystkich komponentów środowiska, np. oceniają stan jakości powietrza i wód powierzchniowych, a zapominają o określeniu istniejącego stanu wód podziemnych. Ponadto, często w prognozach stan środowiska opisywany jest pobieżnie, a autorzy niejednokrotnie wskazują na brak danych dotyczących obszaru opracowania. Jednakże w niektórych przypadkach możliwe jest zastosowanie analogii, np. określając stan klimatu akustycznego obszaru, przez który przebiega droga wojewódzka, dla której nie były prowadzone pomiary poziomu hałasu, można wykorzystać wyniki pomiarów dla drogi o podobnym natężeniu ruchu i o takiej samej kategorii. Zatem pomocne w takiej sytuacji może być korzystanie z informacji dotyczących inwestycji o podobnym charakterze i skali. Również w odniesieniu do stanu wód powierzchniowych i podziemnych w przypadku braku punktu pomiarowego na obszarze opracowania lub w sąsiedztwie można określić stan wód powierzchniowych i podziemnych na podstawie wyników w najbliższym zlokalizowanym w stosunku do obszaru objętego projektem dokumentu punkcie pomiarowym.

Zdarza się, że opracowujący prognozy oddziaływania na środowisko projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obejmujących obszar kilku działek określają stan środowiska na terenie całego województwa. Często autorzy prognoz korzystają z nieaktualnych i archiwalnych danych. Należy zauważyć, że zgodnie z art. 52 ust. 1 *ustawy o oś* informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko (w tym dotyczące istniejącego stanu środowiska) powinny być opracowane stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowane do zawartości i stopnia szczegółowości projektowanego dokumentu oraz etapu przyjęcia tego dokumentu w procesie opracowywania projektów dokumentów powiązanych z tym dokumentem. Dlatego w prognozie powinny być zamieszczane możliwie aktualne dane dotyczące stanu środowiska, a w przypadku gdy są one sprzed paru lat należy wskazać, że nie ma aktualniejszych. Informacje dotyczące stanu środowiska muszą odnosić się do obszaru objętego projektem dokumentu, z uwzględnieniem powiązań przyrodniczych.

Wymóg aktualności danych dotyczy również projektowanego dokumentu, zgodnie z § 3 ust. 1 i ust. 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233) dane zawarte w materiałach planistycznych, sporządzonych na potrzeby projektu studium, powinny być aktualne na dzień przekazania tego projektu do opiniowania i uzgodnienia, zgodnie z art. 11 pkt 5-8 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz dane zawarte w materiałach planistycznych sporządzonych na podstawie przepisów odrębnych, wykorzystywane na potrzeby projektu studium, powinny być aktualne na dzień przystąpienia do sporządzania tego projektu, zgodnie z art. 11 pkt 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Na podstawie § 8 ust. 1 ww. rozporządzenia przepisy niniejszego rozporządzenia stosuje się również do projektu zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy w zakresie objętym zmianą.

W wielu przypadkach dokonując analizy i oceny stanu poszczególnych komponentów środowiska autorzy prognoz nie wskazują źródła danych oraz roku, z którego pochodzą przedstawione informacje.

Reasumując podczas opracowywania prognoz oddziaływania na środowisko niezbędne jest korzystanie z aktualnych informacji dotyczących stanu środowiska (wyników badań, analiz, inwentaryzacji itd.) np. publikowanych na stronach internetowych instytucji i organów odpowiedzialnych za monitoring jakości środowiska m. in. w publikowanych przez wojewódzki inspektorat ochrony środowiska corocznych raportach o stanie środowiska w województwie. Poza tym, zgodnie z art. 52 ust. 2 *ustawy o oś*, w prognozie oddziaływania na środowisko uwzględnia się informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już, dokumentów powiązanych z projektem dokumentu będącego przedmiotem opracowania.

Tabela 1. Przykładowe źródła informacji, na podstawie których można określić istniejący stan środowiska

Wybrany komponent środowiska	Przykładowe źródła danych
powietrze	Na stronie internetowej wojewódzkiego inspektoratu ochrony środowiska publikowane są wyniki rocznej oceny jakości powietrza w województwie. Na tej podstawie można określić jakość powietrza w strefie wyznaczonej na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. z 2012 r. poz. 914)
wody powierzchniowe i podziemne	Informacje dostępne na stronie internetowej wojewódzkiego inspektoratu ochrony środowiska, w tym przedstawione w corocznych raportach o stanie środowiska w województwie, np. wyniki oceny jakości wód podziemnych w punktach pomiarowych sieci krajowej w ramach monitoringu operacyjnego w roku 2011 /wg badań PIG/ lub wyniki badań, klasyfikacja wskaźników i oceny jakości wód płynących w województwie wielkopolskim za rok 2011
klimat akustyczny	Na stronie internetowej Zarządu Dróg Wojewódzkich dostępne są wyniki generalnego pomiaru ruchu przeprowadzonego w 2010 r. dla sieci dróg wojewódzkich, a na stronie internetowej Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad dostępne są wyniki generalnego pomiaru ruchu przeprowadzonego w 2010 r. dla sieci dróg krajowych. W corocznych raportach o stanie środowiska w województwie publikowanych na stronie internetowej wojewódzkiego inspektoratu ochrony środowiska przedstawiane są wyniki pomiarów poziomu hałasu i natężenia ruchu pojazdów prowadzonych przez zarządzającego w otoczeniu dróg wojewódzkich oraz wyniki pomiarów poziomu hałasu i natężenia ruchu pojazdów prowadzonych przez zarządzającego w otoczeniu dróg krajowych

Źródło: opracowanie własne

Zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt 2 lit. a *ustawy o oś* prognoza oddziaływania na środowisko określa, analizuje i ocenia również potencjalne zmiany istniejącego stanu środowiska w przypadku braku realizacji ustaleń projektowanego dokumentu. Zdarza się, że autorzy prognoz określają, analizują i oceniają jak zmieni się istniejący stan środowiska w wyniku realizacji ustaleń projektu dokumentu. Niejednokrotnie wskazują, że w przypadku braku realizacji ustaleń projektu dokumentu istniejący stan środowiska nie ulegnie zmianie, co w przypadku środowiska, nawet przy założeniu, że nie zmieni się sposób zagospodarowania danego terenu jest nieprawdopodobne. Środowisko podlega nieustannym przemianom i różnym wpływom. Niektórzy autorzy zamiast odnieść się do zmian istniejącego środowiska skupiają się na zmianach sposobu zagospodarowania na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i ich wpływu na otoczenie.

3.2. Istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczące obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

Zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt 2 lit. c *ustawy o oś*, prognoza oddziaływania na środowisko określa, analizuje i ocenia istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczące obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Ta część prognozy jest bezpośrednio powiązana z tymi dotyczącymi istniejącego stanu środowiska i potencjalnych zmian tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu (art. 51 ust. 2 pkt 2 lit. a *ustawy o oś*), a także stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem (art. 51 ust. 2 pkt 2 lit. b *ustawy o oś*). Określenie, analiza i ocena istniejących problemów ochrony środowiska nie jest bowiem możliwe bez wcześniejszego odpowiedniego rozpoznania stanu środowiska w skali lokalnej, ale także bez uwzględnienia funkcjonowania środowiska jako spójnego i powiązanego ponadlokalnego systemu uwarunkowań przyrodniczych i antropogenicznych. Przy czym należy pamiętać, że identyfikacja istniejących problemów ochrony środowiska powinna być zawsze przeprowadzona w odniesieniu do skali opracowywanego projektu dokumentu, umiejscowienia obszaru opracowania w przestrzeni oraz planowanych funkcji zagospodarowania. Przykładowo w odniesieniu do projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy istotnym problemem ochrony środowiska może być występowanie przekroczeń dopuszczalnych poziomów hałasu na terenach położonych w sąsiedztwie drogi krajowej, ale już w odniesieniu do projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego niewielki obszar położony w tej samej gminie, jednakże z dala od ww. drogi krajowej, problem ponadnormatywnego hałasu nie będzie w tym przypadku występował. Identyfikacja istniejących problemów ochrony środowiska ma na celu wskazanie, w jaki sposób będą one wpływać na ustalenia projektu dokumentu – czy jego realizacja spowoduje pogłębienie istniejących problemów, czy też wpłynie na ich zmniejszenie, a nawet likwidację (względnie będzie obojętny). Wskazanie istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu pełni również istotną rolę w późniejszej ocenie przewidywanych znaczących oddziaływań na poszczególne elementy środowiska, gdyż może się zdarzyć sytuacja, w której przewidy-

wany początkowo nieznaczny wpływ na środowisko w powiązaniu z istniejącym oddziaływaniem może spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko.

Wielokrotnie zdarza się, iż autorzy prognoz w części poświęconej przedmiotowemu zagadnieniu stwierdzają, że w związku z tym, że na obszarze objętym projektem dokumentu lub w jego sąsiedztwie nie występują obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody, nie stwierdza się istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia realizacji projektu dokumentu. Ustawodawca w art. 51 ust. 2 pkt 2 lit. c *ustawy o oś* co prawda wskazał, że prognoza oddziaływania na środowisko określa, analizuje i ocenia istniejące problemy ochrony środowiska w szczególności dotyczące obszarów chronionych, jednakże należy zauważyć, że jest to katalog otwarty, a więc wskazuje również na konieczność określenia, analizy i oceny istniejących problemów ochrony istotnych z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu.

Często ma miejsce również sytuacja, w której pomimo, że z opisu istniejącego stanu środowiska jednoznacznie wynika, że na obszarze opracowania występują problemy ochrony środowiska, np. przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku lub substancji w powietrzu, w części prognozy dotyczącej istniejących problemów ochrony środowiska, autorzy prognoz stwierdzają, że żadne problemy nie występują. Ponadto, w części poświęconej przedmiotowemu zagadnieniu odnoszą się do przepisów, najczęściej art. 72 ust. 1, art. 73 ust. 1 i art. 114 ust. 1 ustawy - Prawo ochrony środowiska lub dokonują analizy i oceny przewidywanego oddziaływania na środowisko związanego z realizacją ustaleń projektowanego dokumentu. Jednakże w prognozie należy odnosić się wyłącznie do terenów objętych projektem danego dokumentu i problemów ochrony środowiska z nimi związanych, a nie powoływać się na przepisy.

Opracowywanie projektów dokumentów, w tym miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin ma na celu m.in. zagospodarowanie poszczególnych terenów zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Identyfikowanie występujących problemów ochrony środowiska jest ważnym elementem planowania przestrzennego. Podczas opracowywania opracowań ekofizjograficznych i prognoz oddziaływania na środowisko może się okazać, że zidentyfikowane zostały problemy ochrony środowiska, które wcześniej nie były znane organowi opracowującemu projekt dokumentu. W takiej sytuacji, już na etapie opracowania projektu dokumentu można spróbować je rozwiązać m.in. poprzez odpowiedni dobór funkcji zagospodarowania lub przez przedstawienie propozycji rozwiązań ograniczających lub eliminujących negatywne oddziaływanie na środowisko.

3.3. Cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu

Zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt 2 lit. d *ustawy o oś* prognoza oddziaływania na środowisko określa, analizuje i ocenia cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu.

Zdarza się, iż przedłożone do zaopiniowania prognozy oddziaływania na środowisko nie zawierają w ogóle informacji w przedmiotowym zakresie. W takim przypadku przedłożona dokumentacja nie spełnia wymagań formalnych, ponieważ w przepisach nie wskazano na możliwość odstąpienia od wymagań co do zawartości prognozy oddziaływania na środowisko. Jednakże najczęściej zdarza się, że autorzy prognoz oddziaływania na środowisko:

- wymieniają jedynie dokumenty ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym bez wskazania celów ochrony środowiska w nich określonych oraz sposobów w jakich zostały one uwzględnione w projekcie dokumentu,
- wymieniają dokumenty ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, wskazują cele ochrony środowiska wyznaczone w tych dokumentach, ale nie określają sposobów w jakich zostały one uwzględnione w projekcie dokumentu, np. Polityka Leśna Państwa, Krajowy Program Zwiększania Lesistości, których głównym celem jest zwiększenie powierzchni zalesionych w kraju do 30% w roku 2020 i 33% po roku 2050,
- wymieniają dokumenty ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, wskazują cele ochrony środowiska wyznaczone w tych dokumentach, ale wskazane cele nie stanowią celów istotnych z punktu widzenia projektowanego dokumentu, np. Polityka Leśna Państwa, Krajowy Program Zwiększania Lesistości, których głównym celem jest zwiększenie powierzchni zalesionych w kraju do 30% w roku 2020 i 33% po roku 2050, jednocześnie w projekcie dokumentu nie wyznaczono terenów planowanych do zalesienia,
- wymieniają dokumenty ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, wskazują cele ochrony środowiska wyznaczone w tych dokumentach istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, ale sposoby w jakich zostały one uwzględnione w projekcie dokumentu nie odpowiadają ustaleniom projektowanego dokumentu, np. Polityka Leśna Państwa, Krajowy Program Zwiększania Lesistości, których głównym celem jest zwiększenie powierzchni zalesionych w kraju do 30% w roku 2020 i 33% po roku 2050, w prognozie wskazano, iż cel ten został uwzględniony w projekcie dokumentu poprzez wyznaczenie 3 „terenów lasu i zalesień” oznaczonych symbolami 1ZL, 2ZL, 3ZL, dla których ustalono zachowanie istniejącej funkcji terenu oraz realizację nowych nasadzeń z rodzimych gatunków drzew. Natomiast w projekcie dokumentu wyznaczono 2 „tereny zalecane do zalesień i zadrzewień” oznaczone symbolami 1R/ZL i 2R/ZL, dla których dopuszczono zachowanie istniejącej rolniczej funkcji terenu lub realizację nowych nasadzeń z rodzimych gatunków drzew.

W tym miejscu należy podkreślić, że niezbędne jest aby przy wskazywaniu dokumentów ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, na podstawie których zostały określone cele ochrony środowiska istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu sprawdzać aktualność tych dokumentów. Zdarzają się bowiem przypadki przywoływania nieaktualnych dokumentów, np. Krajowego Planu Gospodarki Odpadami 2010, natomiast uchwałą Nr 217 Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2010 r. w sprawie „Krajowego planu gospodarki odpadami 2014” (M.P. Nr 101, poz. 1183) został uchwalony Krajowy plan gospodarki odpadami 2014.

Nierzadko zdarza się, iż autorzy prognoz oddziaływania na środowisko jako cele ochrony środowiska ustanowione w Polityce ekologicznej Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, wymieniają m.in. wdrożenie wytycznych metodycznych dotyczących uwzględnienia w planach zagospodarowania przestrzennego wymagań ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w szczególności wynikających z opracowań ekofizjograficznych, prognoz oddziaływania na środowisko (wraz z poprawą jakości tych dokumentów), wdrożenie przepisów umożliwiających przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko już na etapie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (które jest opracowaniem planistycznym obejmującym teren całej gminy), zatwierdzenie wszystkich obszarów europejskiej sieci Natura 2000 oraz sporządzenie dla nich planów ochrony, wdrożenie koncepcji korytarzy ekologicznych itp. Natomiast wymienione „cele” nie są w istocie celami ochrony środowiska tylko wyznaczonymi w „Polityce ekologicznej Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016” kierunkami działań w latach 2009-2012 mającymi na celu zapewnienie aspektu ekologicznego w planowaniu przestrzennym.

Podsumowując, w prognozie oddziaływania na środowisko wskazane jest wymienienie dokumentów ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, które poddano analizie, określenie celów ochrony środowiska wyznaczonych w tych dokumentach istotnych z punktu widzenia projektowanego dokumentu wraz z krótkim opisem sposobów ich uwzględnienia w projekcie dokumentu.

3.4. Przewidywane znaczące oddziaływania na poszczególne elementy środowiska

Zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt 2 lit. e *ustawy o oś* prognoza oddziaływania na środowisko określa, analizuje i ocenia przewidywane znaczące oddziaływania, w tym oddziaływania bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe oraz pozytywne i negatywne, na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru, a także na środowisko, a w szczególności na: różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wodę, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy. W prognozach często brak odniesienia do wszystkich elementów środowiska. Jak wynika z doświadczenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska w prognozach oddziaływania na środowisko niejednokrotnie oddziaływanie na różnorodność biologiczną jest utożsamiane z oddziaływaniem na rośliny i zwierzęta, oddziaływanie na klimat z oddziaływaniem na powietrze, oddziaływanie na zabytki z oddziaływaniem na dobra materialne, a oddziaływanie na wodę z oddziaływaniem na zasoby naturalne. W naszej opinii celowym wydaje się, aby autorzy prognoz posłużyli się definicjami z przepisów. Na przykład zgodnie z art. 5 pkt 16 ustawy o ochronie przyrody różnorodność biologiczna to zróżnicowanie żywych organizmów występujących w ekosystemach, w obrębie gatunku i między gatunkami, oraz zróżnicowanie ekosystemów. Zgodnie z art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.) zabytek to nieruchomość lub część ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowa-

nie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zgodnie z art. 3 pkt 26 ustawy - Prawo ochrony środowiska powietrze to powietrze znajdujące się w troposferze, z wyłączeniem wnętrz budynków i miejsc pracy. Natomiast zgodnie z art. 3 pkt 25 ustawy powierzchnia ziemi to naturalne ukształtowanie terenu, gleby oraz znajdująca się pod nią ziemia do głębokości oddziaływania człowieka, z tym że pojęcie „gleba” oznacza górną warstwę litosfery, złożoną z części mineralnych, materii organicznej, wody, powietrza i organizmów, obejmującą wierzchnią warstwę gleby i podglebie.

Znaczenie pojęć nie zdefiniowanych w przepisach można przyjmując na podstawie słownika języka polskiego lub encyklopedii. I tak na przykład krajobraz to obszar wydzielony ze względu na swoje charakterystyczne cechy przyrodnicze, topograficzne itp. Z kolei klimat to charakterystyczny dla danego obszaru zespół zjawisk i procesów atmosferycznych. Zasoby naturalne to twory organiczne (rośliny, zwierzęta, ekosystemy) i nieorganiczne (atmosfera, wody, minerały), wykorzystywane przez człowieka w procesie produkcji i konsumpcji. Dobro materialne jest tym wszystkim, co dana jednostka ludzka może gromadzić wokół siebie tworząc własne środowisko materialne. Oddziaływanie na ludzi należy rozpatrywać w kontekście pozostałych elementów środowiska, np. ekspozycja na hałas drogowy lub zanieczyszczenia powietrza.

Przyjęcie powyższych zasad pozwoliłoby na jednoznaczne rozumienie zawartych pojęć i pozwoliłoby uniknąć niejednoznaczności zapisów, a tym samym ułatwiłoby weryfikację dokumentów.

Ustawa o oś wskazuje na uwzględnienie zależności między elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy. „Opis powiązań między czynnikami (...) jest niezbędny, ponieważ może on wykazać inny lub poważniejszy znaczący wpływ, niż ten wynikający z odrębnych badań każdego pojedynczego czynnika. Znaczący wpływ na powietrze i czynniki klimatyczne może zatem powodować znaczący szkodliwy wpływ na florę, faunę i różnorodność biologiczną (...) Opis pozytywnego oddziaływania jest konieczny do wykazania wkładu planu lub programu w ochronę środowiska i zrównoważony rozwój”²⁷.

Dokonując analizy wpływu realizacji postanowień projektowanych dokumentów na środowisko autorzy prognoz posługują się różną metodyką, często niezrozumiałą. Ponadto nie uzasadniają wyników dokonanej analizy. Na przykład oddziaływanie na poszczególne elementy środowiska jest przedstawione wyłącznie w formie tabelarycznej przy użyciu wskaźników: + prognozowane oddziaływanie pozytywne, - prognozowane oddziaływanie negatywne, ? oddziaływania możliwe lecz niepewne ze względu na brak szczegółowych danych i 0 - brak oddziaływania. Inny wariant to określenie wpływu realizacji postanowień projektowanego dokumentu na środowisko zarówno w formie tabelarycznej, jak i w formie opisowej. Przy czym zdarza się, że informacje zawarte w tabeli są rozbieżne z informacjami zawartymi w części opisowej. W niektórych przypadkach ocena wpływu realizacji postanowień projektowanego dokumentu na środowisko dokonywana jest „za pomocą listy sprawdzającej”, przy użyciu kryteriów: znaczenie (pozytywne (+), negatywne (-), bez znaczenia lub znaczenie nie możliwe do ustalenia (0), nieznaczący, nieistotny (+/-) (1), znaczący, niewielki (o zasięgu lokalnym) (+/-) (2), znaczący (zmiany odwracalne) (+/-) (3), znaczący (zmiany nie odwracalne, trwałe) (+/-) (4)), długotrwałość (czas) oddziaływania (chwilowy (1), krótkotrwały (2), okresowy/sezonowy (3), długotrwały (4), stały (wieczny) (5)) i trwałość skutków (zmia-

²⁷ Wdrożenie Dyrektywy 2001/42 w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko; www.poig.gov.pl

ny długotrwałe, odwracalne (np. poprzez rekultywację, reintrodukcję, remont, itp.) (1), zmiany długotrwałe, odwracalne (np. poprzez rekultywację, reintrodukcję, remont, itp.) (2), zmiany trwale nieodwracalne (przy obecnym stanie wiedzy i dostępnych technologiach) (3)). Ponadto pomimo wyraźnych wskazań w *ustawie o oś* autorzy prognoz określają np. oddziaływanie na takie „komponenty środowiska” jak: natężenie pola elektromagnetycznego, produkcja odpadów, zagrożenie erozją, walory estetyczne, komunikacja ekologiczna, funkcjonowanie ekosystemów, korytarze ekologiczne, jakość życia mieszkańców, ryzyko poważnej awarii.

Analiza potencjalnych oddziaływań realizacji postanowień projektowanego dokumentu powinna być przedstawiona w formie opisowej wraz z merytorycznym uzasadnieniem i odpowiednimi wnioskami wynikającymi z tej analizy. *Ustawa o oś* wyraźnie wskazuje, że prognoza określa, analizuje i ocenia przewidywane znaczące oddziaływania, w tym oddziaływania bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe oraz pozytywne i negatywne, na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru, a także na środowisko, a w szczególności na: różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wodę, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy. Oczywiście w przypadku studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego sporządzanego dla obszaru całej gminy trudno wymagać, aby w prognozie dokonano szczegółowej analizy potencjalnych oddziaływań na środowisko. Nawet w przypadku projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego niewielki obszar przeznaczony np. na cele działalności gospodarczej analiza przewidywanych oddziaływań na środowisko jest utrudniona, gdy nie jest znany charakter tej działalności, co na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego nie należy do rzadkości. Niezależnie od rodzaju sporządzanego projektu dokumentu oraz wielkości obszaru, jaki on obejmuje, w prognozie oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy potencjalnych oddziaływań realizacji postanowień projektowanego dokumentu na poszczególne elementy środowiska. „Aby akt związany z planowaniem został wykonany rzetelnie, niezbędne jest posiadanie pełnego zakresu informacji na temat istniejącego stanu faktycznego i celów, które chciałoby się osiągnąć w wyniku jego wprowadzenia, a także potencjalnych skutków, jakie ich realizacja mogłaby wywołać”²⁸.

3.5. Streszczenie sporządzone w języku niespecjalistycznym

Zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt 1 lit. e *ustawy o oś* prognoza oddziaływania na środowisko zawiera streszczenie sporządzone w języku niespecjalistycznym. Celem streszczenia sporządzonego w języku niespecjalistycznym „jest zapewnienie ogółowi społeczeństwa oraz osobom odpowiedzialnym za podejmowanie decyzji dostępu do kluczowych kwestii i wniosków zawartych w sprawozdaniu dotyczącym środowiska (przyp. prognozie oddziaływania na środowisko) oraz łatwego ich zrozumienia”²⁹. Streszczenie sporzą-

²⁸ Gruszecki Krzysztof, *Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*. Komentarz, Pressom Sp. z o.o., Wrocław, 2009, str. 148

²⁹ Wdrożenie Dyrektywy 2001/42 w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko; www.poig.gov.pl

dzone w języku niespecjalistycznym może być częścią prognozy oddziaływania na środowisko, „ale pomocne może być również udostępnienie go jako odrębny dokument, aby zapewnić szersze jego rozpowszechnienie”³⁰. Niestety w wielu przypadkach streszczenie w języku niespecjalistycznym nie spełnia celu, o którym jest mowa powyżej. Często pełni rolę swego rodzaju podsumowania, w którym wskazuje się przede wszystkim, że ustalenia projektowanego dokumentu są zgodnie z przepisami, a ich realizacja nie będzie negatywnie wpływać na środowisko. Streszczenie powinno zawierać najistotniejsze informacje zawarte w poszczególnych rozdziałach/częściach prognozy.

3.6. Propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania

Zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt 1 lit. c *ustawy ooś* prognoza oddziaływania na środowisko zawiera propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania. Bardzo często autorzy prognoz wskazują, że organ opracowujący projekt dokumentu będzie przeprowadzał analizę skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu na podstawie art. 32 ust. 1 *ustawy pizp*. Zgodnie z tym artykułem w celu oceny aktualności studium i planów miejscowych wójt, burmistrz albo prezydent miasta dokonuje analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, ocenia postępy w opracowywaniu planów miejscowych i opracowuje wieloletnie programy ich sporządzania w nawiązaniu do ustaleń studium, z uwzględnieniem decyzji zamieszczonych w rejestrach, o których mowa w art. 57 ust. 1-3 i art. 67, oraz wniosków w sprawie sporządzenia lub zmiany planu miejscowego. Zatem celem analizy, o której jest mowa w *ustawie pizp* jest ocena aktualności

Fot. Przemysław Walendzik

studium i planów miejscowych, a sama analiza dotyczy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, a nie wpływu tych zmian na stan środowiska. Dlatego przedmiotowego przepisu nie można utożsamiać z obowiązkiem wykonywania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu zgodnie z wymogami *ustawy ooś*. Ponadto zgodnie z art. 55 ust. 3 pkt 5 *ustawy ooś* do przyjętego

³⁰ Wdrożenie Dyrektywy 2001/42 w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko; www.poig.gov.pl

dokumentu załącza się pisemne podsumowanie zawierające uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych, a także informację, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu. Art. 55 ust. 5 *ustawy o oś* wskazuje, że organ opracowujący projekt dokumentu jest obowiązany prowadzić monitoring skutków realizacji postanowień przyjętego dokumentu w zakresie oddziaływania na środowisko, zgodnie z częstotliwością i metodami, o których mowa w ust. 3 pkt 5. Na podstawie art. 10 ust. 1 Dyrektywy 2001/42/WE Państwa Członkowskie monitorują znaczący wpływ na środowisko, wynikający z realizacji planów i programów, aby, między innymi, określić na wczesnym etapie nieprzewidziany niepożądany wpływ oraz aby mieć możliwość podjęcia odpowiedniego działania naprawczego. Zgodnie z art. 10 ust. 2 w celu przestrzegania ust. 1 można wykorzystywać, stosownie do potrzeb, istniejące systemy monitoringu w celu uniknięcia powielania monitoringu. Oznacza to, że monitoring skutków realizacji postanowień przyjętego dokumentu w zakresie oddziaływania na środowisko może polegać np. na analizie i ocenie stanu poszczególnych komponentów środowiska w oparciu o wyniki pomiarów uzyskanych w ramach państwowego monitoringu środowiska. Przy czym dokonując analizy i oceny stanu poszczególnych komponentów środowiska w oparciu o wyniki pomiarów uzyskanych w ramach państwowego monitoringu środowiska należy pamiętać, że muszą się one odnosić do obszaru opracowania. Mogą być także wykorzystywane wyniki badań przeprowadzanych na podstawie innych przepisów, „o ile są one istotne dla danego planu lub programu oraz jego oddziaływania na środowisko”³¹. Monitoring skutków realizacji postanowień przyjętego dokumentu w zakresie oddziaływania na środowisko może polegać również na analizie i ocenie stanu poszczególnych komponentów środowiska w oparciu o wyniki pomiarów uzyskanych w ramach indywidualnych zamówień, na kontroli i ocenie zgodności wyposażenia terenu w infrastrukturę techniczną z ustaleniami przyjętego dokumentu. Oczywiście trudno w przypadku sprawdzania zgodności wyposażenia obszaru opracowania w infrastrukturę techniczną zgodnie z ustaleniami przyjętego dokumentu mówić o monitoringu skutków realizacji postanowień przyjętego dokumentu w zakresie oddziaływania na środowisko, ale podłączenie obiektów, np. do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej ma na celu ochronę środowiska gruntowo – wodnego, a zatem sprawdzenie czy obiekty zostały podłączone do przedmiotowych sieci i ewentualne kontrolowanie ich stanu technicznego też stanowi swego rodzaju monitoring skutków realizacji postanowień dokumentu na środowisko. Warto również zauważyć, że „jeden system monitoringu może obejmować kilka planów lub programów, o ile przekazywane są wystarczające informacje o oddziaływaniu poszczególnych planów lub programów na środowisko, a cele i obowiązki dyrektywy są wypełnione. W niektórych przypadkach skumulowane oddziaływanie różnych planów i programów może być łatwiejsze do zidentyfikowania, jeżeli będą one monitorowane wspólnie”³².

³¹ Wdrożenie Dyrektywy 2001/42 w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko; www.poig.gov.pl

³² Wdrożenie Dyrektywy 2001/42 w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko; www.poig.gov.pl

4. Przyjęty dokument wraz z podsumowaniem

Zgodnie z art. 55 ust. 4 *ustawy o oś* organ opracowujący projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy przekazuje przyjęty dokument wraz z podsumowaniem regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska oraz państwowemu powiatowemu inspektorowi sanitarnemu.

Zgodnie z art. 55 ust. 3 *ustawy o oś* do przyjętego dokumentu załącza się pisemne podsumowanie zawierające uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych, a także informację w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione:

- ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko,
- opinie właściwych organów, o których mowa w art. 57 i 58,
- zgłoszone uwagi i wnioski,
- wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli zostało przeprowadzone,
- propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Zdarza się, że organ opracowujący projekt dokumentu po jego uchwaleniu nie sporządza podsumowania zgodnie z art. 55 ust. 3 *ustawy o oś*. Należy zaznaczyć, że stanowi to istotne naruszenie prawa i skutkuje orzeczeniem nieważności uchwały przez organ nadzorczy, czyli wojewodę. Warto w tym miejscu przytoczyć rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Wielkopolskiego z dnia 21 lipca 2009 r. WN.Ko-2.0911-258/09, zgodnie z którym „obowiązek wynikający z przepisu art. 55 ust. 3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r., Nr 199, poz. 1227, ze zm.) spoczywa na organie opracowującym projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Wójt gminy winien dołączyć do uchwały rady gminy w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego załącznik lub pismo, ewentualnie rozszerzyć uzasadnienie o treść wynikającą z tego przepisu”. W uzasadnieniu faktycznym wojewoda wskazał: „Stosownie do treści art. 28 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym naruszenie zasad sporządzania studium lub planu miejscowego, istotne naruszenie trybu ich sporządzania, a także naruszenie właściwości organów w tym zakresie powodują nieważność uchwały”.

Niestety, nie wszystkie organy pamiętają o obowiązku przekazania przyjętego dokumentu wraz z podsumowaniem regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska oraz państwowemu powiatowemu inspektorowi sanitarnemu. Jednocześnie *ustawa o oś* nie daje uprawnień regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska oraz państwowemu powiatowemu inspektorowi sanitarnemu do żądania od organu sporządzającego projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy przekazania uchwalonego dokumentu wraz z podsumowaniem, pomimo, iż przedmiotowe organy wiedzą, że dany dokument został uchwalony. Następną kwestią są braki w przesłanej dokumentacji, tzn. organ przesyła przyjęty dokument bez podsumowania lub odwrotnie. Ponadto często w podsumowaniu nie są poruszane wszystkie zagadnienia, o których jest mowa w art. 55 ust. 3 *ustawy o oś* lub są omawiane wrywkowo, tzn. organ sporządzający podsumowanie zapomina, że należy w nim wskazać w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko,

opinie właściwych organów, o których mowa w art. 57 i 58 (regionalnego dyrektora ochrony środowiska i państwowego powiatowego inspektora sanitarnego), zgłoszone uwagi i wnioski, wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli zostało przeprowadzone oraz propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

III. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu mpzp i suikzp

1. Zakres prognozy oddziaływania na środowisko projektów dokumentów planistycznych

Obecnie zakres, w jakim sporządza się prognozę oddziaływania na środowisko określa art. 51 ust. 2 *ustawy oos*. Jednak nie jest to pierwszy przepis, w którym określono zakres, w jakim należy sporządzać taką prognozę. Pierwszym aktem regulującym wymagania, jakie powinna spełniać prognoza było rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 9 marca 1995 roku w sprawie określenia wymagań, jakim powinna odpowiadać prognoza skutków wpływu ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na środowisko przyrodnicze. Wówczas był to akt wykonawczy do ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym i dotyczył tylko miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W 2001 roku ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska w art. 40 i 41 nałożyła na organy administracji opracowujące dokumenty planistyczne obowiązek opracowania prognozy oddziaływania na środowisko oraz określiła zakres, w jakim należy sporządzić prognozę. Na podstawie tej ustawy Minister Środowiska rozporządzeniem z dnia 4 listopada 2002 r. w sprawie szczegółowych warunków, jakim powinna odpowiadać prognoza oddziaływania na środowisko dotycząca projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uszczegółowił zakres, w jakim należy sporządzić prognozę dotyczącą miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (mpzp). Jak wskazuje Kistowski³³ pomimo utraty mocy prawnej niektóre wskazania tego rozporządzenia dotyczące zakresu prognozy dla projektu mpzp oraz materiałów niezbędnych do jej sporządzenia mogą być nadal wykorzystywane, przy zastrzeżeniu, że należy je poszerzyć w szczególności o ocenę oddziaływania na obszary Natura 2000.

Od wejścia w życie *ustawy oos* zakres w jakim należy sporządzać prognozę oddziaływania na środowisko reguluje art. 51 ust. 2. Zakres ten dotyczy projektów dokumentów, o których mówi się w art. 46 i art. 47, wśród których są dokumenty dotyczące planowania przestrzennego.

Do dzisiaj nie ukazało się rozporządzenie, które szczegółowo określałoby zakres, w jakim należy sporządzić prognozę oddziaływania na środowisko dla projektów mpzp. Ustawodawca w art. 52 ust. 3 *ustawy oos* pozostawił sobie możliwość określenia dodatkowych wymagań, jakim powinna odpowiadać prognoza oddziaływania na środowisko dotycząca projektów mpzp. Jednak zapis ten mówi wprost, że minister właściwy do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw środowiska oraz ministrem właściwym do spraw

³³ M. Kistowski, M. Pchałek *Natura 2000 w planowaniu przestrzennym – rola korytarzy ekologicznych*. Warszawa 2009, s. 76.

zdrowia może określić, w drodze rozporządzenia, dodatkowe wymagania, jakim powinna odpowiadać prognoza oddziaływania na środowisko dotycząca projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, kierując się szczególnymi potrzebami planowania przestrzennego na szczeblu gminy.

Zgodnie z art. 51 ust. 2 *ustawy o oś prognoza oddziaływania na środowisko*:

- 1) zawiera:
 - a) informacje o zawartości, głównych celach projektowanego dokumentu oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami,
 - b) informacje o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy,
 - c) propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania,
 - d) informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko,
 - e) streszczenie sporządzone w języku niespecjalistycznym;
- 2) określa, analizuje i ocenia:
 - a) istniejący stan środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu,
 - b) stan środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem,
 - c) istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczące obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
 - d) cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu,
 - e) przewidywane znaczące oddziaływania, w tym oddziaływania bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe oraz pozytywne i negatywne, na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru, a także na środowisko, a w szczególności na: różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wodę, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne, z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy;
- 3) przedstawia:
 - a) rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru,
 - b) biorąc pod uwagę cele i geograficzny zasięg dokumentu oraz cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru - rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie wraz z uzasadnieniem ich wyboru oraz opis metod dokonania oceny prowadzącej do tego wyboru albo wyjaśnienie braku rozwiązań alternatywnych, w tym wskazania napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy.

Na potrzeby studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz planu zagospodarowania przestrzennego województwa sporządza się opracowanie ekofizjograficzne, a na potrzeby koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju analizę uwarunkowań przyrodniczych. Opracowanie ekofizjograficzne rozumiane jest jako dokumentacja charakteryzująca poszczególne elementy przyrodnicze na obszarze objętym studium lub planem i ich wzajemne powiązania. Opracowanie ekofizjograficzne sporządza się przed rozpoczęciem prac nad projektem ww. dokumentów. Dla autorów projektów dokumentów planistycznych jest to niezwykle istotna dokumentacja. Przy założeniu, że opracowanie ekofizjograficzne będzie wykonane w zakresie określonym przez rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie opracowań ekofizjograficznych i zgodnie z dobrą praktyką już przed przystąpieniem do prac projektowych zostaną określone przyrodnicze predyspozycje do kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej terenu. Zostanie wykonana ocena przydatności środowiska polegająca na określeniu możliwości rozwoju i ograniczeń dla różnych rodzajów użytkowania i form zagospodarowania obszaru. W opracowaniu tym określa się również ograniczenia wynikające z konieczności ochrony zasobów środowiska lub występowania uciążliwości i zagrożeń środowiska oraz wskazuje obszary, na których ograniczenia te występują.

Prognoza oddziaływania na środowisko m.in. sprawdza czy wytyczne wynikające z opracowania ekofizjograficznego zostały uwzględnione w projektowanym dokumencie. Urbaniści przy projektowaniu dokumentów planistycznych powinni uwzględnić wnioski wynikające z analiz przeprowadzonych na potrzeby opracowania ekofizjograficznego. Takie postępowanie minimalizuje potencjalną potrzebę wprowadzenia zmian w gotowych projektach na etapie sporządzenia prognozy i w konsekwencji skraca czas w jakim dokument zostaje uzgodniony.

2. Etapy sporządzania prognozy oddziaływania na środowisko

Konstrukcja prawna art. 51 ust. 2 *ustawy o oś* o tyle o ile definiuje elementy, które powinny składać się na prognozę oddziaływania na środowisko nie określa etapów, w jakich należałoby sporządzać prognozę. Nie precyzuje również struktury opracowania. W dalszej części niniejszej publikacji przedstawiono schemat postępowania, który wskazuje kolejność wykonywania poszczególnych działań z uwzględnieniem elementów, które obligatoryjnie musi zawierać prognoza. Działania te zostały pogrupowane i podzielone na trzy główne etapy sporządzania prognozy.

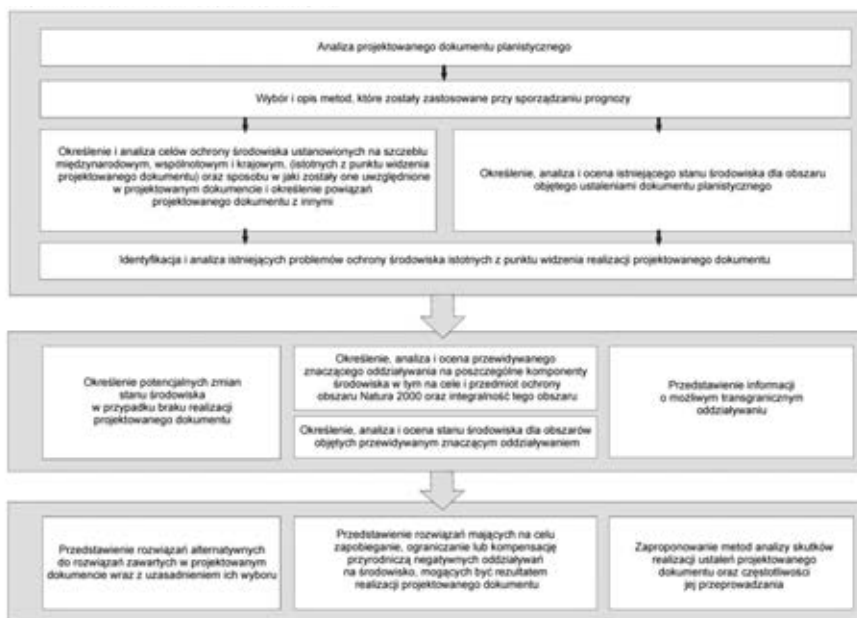
Etap pierwszy został nazwany etapem analitycznym i zakłada w pierwszej kolejności wykonanie szczegółowej analizy projektu dokumentu planistycznego. Następnie należy przeprowadzić przegląd dostępnych metod sporządzenia prognozy i opisać wybraną metodę. Po zapoznaniu się z dokumentem i wybraniu metody opisuje się istniejący stan środowiska dla obszaru objętego ustaleniami dokumentu planistycznego. Kolejnym działaniem etapu analitycznego jest określenie, analiza i ocena celów ochrony środowiska ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym (istotnych z punktu widzenia projektowanego dokumentu) oraz sposobów, w jakich zostały one uwzględnione w projektowanym dokumencie. Przeprowadzając te działania należy określić powiązania projektowanego dokumentu z innymi dokumentami. Na podstawie otrzymanych danych dokonuje się identyfikacji, analizy i oceny podstawowych problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu.

Drugim etapem sporządzania prognozy jest etap oceny, który obejmuje przede wszystkim określenie przewidywanego znaczącego oddziaływania na poszczególne komponenty środowiska, w tym na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru, a także ocenę stanu środowiska dla obszarów objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem. Na tym etapie określa się potencjalne zmiany w stanie środowiska. Przedstawia się też informację o możliwym transgranicznym oddziaływaniu.

Ostatnim i najistotniejszym etapem jest etap proponowania rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w dokumencie. Przedstawia się rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu. Etap rozwiązań zakłada zaproponowanie metod analizy skutków realizacji ustalonych projektowanych dokumentów oraz określenie częstotliwości jej przeprowadzania.

Wskazane jest sporządzenie podsumowania, którego treść wynika z wcześniej przeprowadzonych analiz i ocen oraz przedstawia w syntetycznej formie działania łagodzące, kompensujące czy rozwiązania alternatywne. Elementem zamykającym prognozę jest streszczenie w języku niespecjalistycznym.

Schemat 2. *Etapy sporządzenia prognozy oddziaływania na środowisko*

Na każdy z wyżej wymienionych etapów składa się szereg działań, które zostały omówione poniżej.

2.1. Analiza projektowanego dokumentu

W pierwszej kolejności należy dokładnie zapoznać się z treścią dokumentu oraz szczegółowo przeanalizować załączniki. Jako, że niniejsze opracowanie omawia strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko w planowaniu przestrzennym to w swoich analizach należy się odnieść do koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, planu zagospodarowania przestrzennego województwa (pzpw), studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (suikzp) i miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (mpzp). Każdy z wyżej wymienionych dokumentów składa się z części tekstowej (ustaleń) oraz z załączników kartograficznych, których szczegółowość będzie adekwatna do poziomu zarządzania administracyjnego. Mapy wykonane na potrzeby pzpw przygotowuje się w skali 1:100 000 i mniejszej, mapy na potrzeby suikzp będą wykonane w skali 1:25 000 lub 1:10 000, a mapy do mpzp w skali 1:1000 lub 1:500 lub 1:2000. Analogicznie treści zawarte w pzpw będą miały charakter bardzo ogólny i będą jedynie wskazywały podstawowe priorytety planistyczne w zakresie kształtowania przestrzeni. Studia i miejscowe plany mają charakter dokumentów lokalnych o stosunkowo dużej szczegółowości i za ich pośrednictwem kształtuje się politykę przestrzenną w gminach określając przeznaczenie terenu pod konkretną funkcję (np. mieszkaniową, usługową, przemysłową, rekreacyjną, rolniczą itd.). Po zapoznaniu się ze strukturą oraz treścią dokumentu planistycznego wskazane jest krótkie jej opisanie. Należy podać kto przygotował oceniany dokument oraz należy wymienić załączniki, które na jego potrzeby zostały przygotowane. Istotnym elementem jest wskazanie celu powstania omawianego dokumentu. Informacja ta dla suikzp i mpzp zawarta jest w uzasadnieniu do uchwały rady gminy o przystąpieniu do sporządzenia ww. dokumentów. W części dotyczącej analizy dokumentu wskazane jest również przedstawienie zasad dotyczących kształtowania zabudowy określonych przez projektantów w ocenianym dokumencie. Zapisy te znajdują się w części opisowej (ustaleniach) do suikzp czy mpzp i najczęściej dotyczą rozwiązań infrastrukturalnych, komunikacyjnych i szeroko pojętej ochrony środowiska, w tym ochrony przyrody.

Jak pisze Kistowski³⁴ z punktu widzenia obszarów Natura 2000 podstawowym celem tej fazy jest stwierdzenie czy projekt dokumentu planistycznego zawiera ustalenia bezpośrednio odnoszące się do obszarów Natura 2000. Jeśli tak – to czy są one bezpośrednio powiązane z ochroną lub są konieczne do zarządzania tą ochroną w obszarze Natura 2000. Co do zasady dokumenty z zakresu planowania przestrzennego nie będą zawierały wskazań, które służyłyby tylko celom ochrony obszarów Natura 2000 (z wyjątkiem tzw. „planów interwencyjnych”, których głównym zadaniem jest ochrona przestrzeni przed zainwestowaniem). W związku z tym wszystkie te dokumenty powinny być wstępnie traktowane jako takie, których ustalenia mogą oddziaływać na obszary Natura 2000.

³⁴ M. Kistowski, M. Pchalek. Natura 2000 w planowaniu przestrzennym – rola korytarzy ekologicznych. Warszawa 2009, s. 81.

2.2. Wybór i opis metod, które są stosowane przy sporządzaniu prognozy

Znając zawartość ocenianego dokumentu należy wybrać metodę lub metody, które zostaną zastosowane podczas sporządzania prognozy.

Pojęcie metoda oceny zostało trafnie zdefiniowane przez Chojnickiego³⁵ jako zbiór zasad lub reguł określających czynności, jakie należy przeprowadzić w postępowaniu badawczym.

Wykorzystanie wybranych metod wymaga zastosowania odpowiednich technik oceny. Zgodnie z zaproponowanym przez Kostrowickiego podziałem techniki oceniania dzieli się na techniki bonitacji ilościowej i jakościowej. Techniki bonitacji jakościowej zostały podzielone na: intuicyjno-aprioryczne, afektywne i eksperjalne. W prognozach oddziaływania na środowisko stosuje się głównie metody bonitacji jakościowej eksperjalnej.

Istnieją trzy główne techniki waloryzacji stosowane w ujęciach jakościowo - eksperjalnych: opisowo-werbalna, punktowo-rangowa i cyfrowo-sumacyjna. Pierwsza polega na słownym scharakteryzowaniu wartości czy też jakości przedmiotu ocenianego. W drugiej słowa zastępuje się symbolami określającymi rangę i miejsce ocenianego obiektu w szeregu ocennym. Symbolami tymi mogą być cyfry, litery, dowolne znaki umowne, a na mapach - kolory lub szrafy. Technika cyfrowo-sumacyjna ma charakter pseudoilościowy. Poszczególne wartości są w niej oznaczone cyframi, tworzącymi ciągłą skalę wielostopniową. W dalszym etapie postępowania poszczególne elementarne wartości przedmiotu oceny (oznaczone cyfrą) są poddawane różnym działaniom arytmetycznym (dodawaniu, mnożeniu, potęgowaniu itp.) tak, że w rezultacie otrzymuje się jedną wartość będącą sumą wartości elementarnych.

W praktyce ocen oddziaływania na środowisko często wykorzystuje się techniki mieszane np. punktowo-rangową i cyfrowo-sumacyjną³⁶.

Wachlarz metod analiz i ocen możliwych do zastosowania jest dość szeroki. Przyglądając się bliżej strukturze dokumentów planistycznych najczęściej stosowanymi przy sporządzaniu prognoz są metody opisowa, wskaźnikowa, macierzowa, nakładania danych, bonitacji punktowej, waloryzacji w granicach jednostek naturalnych oraz metodyki referencyjne. Najczęściej podczas przygotowywania prognozy korzysta się z kilku metod. Takie podejście daje możliwość przeprowadzenia wielokierunkowej i wielokryterialnej oceny oddziaływania ustaleń dokumentu planistycznego na środowisko.

Metoda opisowa – wykorzystywana praktycznie w każdej prognozie oddziaływania jest niezbędna do sprecyzowania wyników identyfikacji czy oceny oddziaływania przeprowadzonej innymi metodami.

Metoda wskaźnikowa – możliwa do wykorzystania np. w celu określenia stanu zagospodarowania terenu, użytkowania terenu czy stanu środowiska przyrodniczego. Należy zaznaczyć, że metoda ta stosowana jest w zależności od dostępnych materiałów. Kistowski pisze o wskaźnikach ilościowych, strukturalnych i jakościowych. Do metod wskaźnikowych zalicza się również listy identyfikacyjne, które najczęściej stanowią zbiór elementów środowiska o określonej hierarchii. Za pomocą listy można przeprowadzić prostą identyfikację występowania lub nie oddziaływania na wyróżniony element.

³⁵ Z. Chojnicki. Podstawy metodologiczne i teoretyczne geografii. Poznań 1999.

³⁶ A. S. Kostrowicki. System Człowiek-Środowisko w świetle teorii ocen. Prace Geograficzne nr 156. Wrocław 1992, s. 25.

Listy identyfikacyjne można również wykorzystać do bardziej złożonej oceny stosując odpowiednie skale oceny.

Metoda macierzy – jest najczęściej stosowaną w prognozach metodą analizy i oceny oddziaływania projektowanych funkcji zagospodarowania terenu na elementy środowiska przyrodniczego.

Klasycznym przykładem macierzy przyczynowo skutkowej jest macierz Leopolda. W praktyce wykonywania prognoz najczęściej stosuje się uproszczone macierze Leopolda lub macierze interakcji, gdzie w główce macierzy znajdują się proponowane funkcje zagospodarowania przestrzennego, a boczek utworzony jest z listy elementów środowiska przyrodniczego.

Macierz taka może służyć zarówno do identyfikacji zagrożeń oraz do oceny skali prognozowanego oddziaływania. W praktyce zidentyfikowane lub ocenione oddziaływania powinny zostać opatrzone komentarzem opisowym, który precyzuje charakter i skalę kolizji działania z środowiskiem przyrodniczym. Metodę tę cechuje dość pełny opis oddziaływania i jest przejrzysta a proces oceny jest dość szybki. Nie zapewnia jednak powtarzalności oceny i jest subiektywna. Oceniający identyfikując te same oddziaływania dokonują różnej oceny.

Metoda nakładania danych – polega ona na bonitacji istotnych z punktu widzenia celów oceny cech środowiska przyrodniczego, które dokonywane są na odrębnych warstwach nazwanych tematycznymi³⁷. Wykorzystując tę metodę w praktyce najpierw należy dokonać oceny każdej z warstw określających stan środowiska przyrodniczego (np. rzeźbę, warunki geologiczne, warunki glebowe, warunki wodne, warunki mikroklimatyczne, roślinność, faunę, obecne użytkowanie terenu) oraz ocenę projektowanego dokumentu planistycznego (np. planszą określającą kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy czy rysunek projektu mpzp). Następnie należy nałożyć na siebie warstwy tematyczne określające stan środowiska z ustaleniami ocenianego dokumentu i dokonać kwalifikacji zbiorczej. W wyniku takiego działania otrzymamy syntetyczny wynik, który różnicuje nam ocenianą przestrzeń na obszary o podobnych wartościach punktowych. Jak pisze S. Bródka, Macias A. minusem tej metody jest duże rozczłonowanie ocenianej powierzchni oraz brak informacji, która z analizowanych cech ostatecznie wpłynęła na wartości oceny. Modyfikację tej metody stanowi metoda nakładania danych z ograniczeniami, która przy dokonywaniu kwalifikacji zbiorczej daje możliwość wskazania, która cecha wpłynęła na zmianę oceny.

Metoda bonitacji punktowej – jest jedną z najpowszechniej stosowanych metod w ocenie przestrzeni polega ona na dokonaniu kwalifikacji ocenianych cech w granicach pól podstawowych, a następnie przypisaniu im określonych wartości liczbowych.

Cechą tej metody jest dowolność doboru skali wartości poszczególnych elementów oceny i określenia jej kryteriów, a jej istotą sprowadzenie wielu cech do wspólnego mianownika za pomocą punktów bonitacyjnych. W metodzie tej nie sumuje się różnych jakości posługując się wartościami absolutnymi, a jedynie sumuje się ich wartości punktowe, czyli unormowane³⁸. Szereg bonitacyjny buduje się w oparciu o cechy skrajnie różniące się od siebie pod względem przyjętego kryterium oceny, czyli np. na jednym końcu wskazuje tereny najbardziej sprzyjające realizacji projektowanej funkcji zagospodarowania, a z drugiej strony tereny nie predysponowane do danej formy zagospodarowania.

³⁷ Bródka S., Macias A. Kryteria i metody waloryzacji zasobów przyrodniczych. [W:] Praktyczne aspekty ocen środowiska przyrodniczego. Studia i Prace z Geografii i Geologii nr 4, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010, s. 221

³⁸ A. Senetra, I. Cieślak. Kartograficzne aspekty oceny i waloryzacji przestrzeni. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie 2004, s. 21-22

Modyfikacją tej metody jest złożona metoda bonitacji punktowej, której istotą jest wprowadzenie rang ocenianych cech na potrzeby osiągnięcia określonego celu oceny. Różnicowanie można przeprowadzić dwoma sposobami – albo od razu przydzielamy cechą wiodącym określoną liczbę punktów, albo mnożymy je przez odpowiednie współczynniki w zależności od ich rangi.³⁹ Zaletą metody bonitacyjnej jest prosty i przejrzysty system oceny oraz możliwość wykonania oceny w różnych obszarach w oparciu o te same kryteria, co daje możliwość porównywania uzyskanych ocen. Metoda ta ma również swoje wady, ponieważ nie stosuje się zunifikowanej kwalifikacji ocenianych cech oraz występuje stosunkowo duża dowolność w przypisywaniu określonych wartości punktowych danym cechom. W związku z tym metoda ta przez niektórych uważana jest za bardzo subiektywną.

Metoda waloryzacji w granicach jednostek naturalnych (pól podstawowych) – uznawana jest za metodę najbardziej kompleksową⁴⁰. W metodzie tej oceny dokonuje się w oparciu o geokompleksy, które zostały zdefiniowane jako jednostki jednolite z punktu widzenia cech środowiska przyrodniczego. Geokompleksy wykorzystuje się jako pola podstawowe oceny zdecydowanie ułatwiające prognozowanie oddziaływania planowanych funkcji zagospodarowania terenu. Trafność prognozy kolizji projektowanych działań z relatywnie jednorodnymi fragmentami środowiska jest znacznie wyższa niż w innych metodach, w których nie delimituje się geokompleksów.

Metodyka referencyjna – została zdefiniowana w ustawie Prawo ochrony środowiska (art. 3 ust. 9) jako metoda pomiarów lub badań, która może obejmować w szczególności sposób poboru próbek, sposób interpretacji uzyskanych danych, a także metodyki modelowania rozprzestrzeniania substancji oraz energii w środowisku. Metodyki referencyjne stosunkowo rzadko stosuje się podczas sporządzania prognoz. Ich zastosowanie wymaga wprowadzenia szczegółowych danych, których często na etapie sporządzania projektów suikzp i mpzp nie posiadamy. W związku z tym stosowanie metodyki referencyjnych daje jedynie możliwość estymacji oddziaływania lub określania warunków brzegowych dla planowanych w suikzp czy mpzp funkcji terenu. Metodyki referencyjne zawsze stosuje się na etapie oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, kiedy znana jest szczegółowa koncepcję przedsięwzięcia.

Wykorzystując metody nakładania danych, bonitacji punktowej, waloryzacji w granicach jednostek naturalnych bardzo ważne jest odpowiednie przygotowanie materiałów kartograficznych oraz prezentacja wyników przeprowadzonych analiz i ocen w formie kartograficznej.

Stosując określone skale należy wyjaśnić co opisują. Czy mówią one tylko o tym, że oddziaływanie wystąpi czy nie wystąpi lub określają charakter oddziaływania (pozytywne, negatywne) czy może mówią o sile oddziaływania (słabe, umiarkowane, silne).

³⁹ Bródka S., Macias A. Kryteria i metody waloryzacji zasobów przyrodniczych. [W:] Praktyczne aspekty ocen środowiska przyrodniczego. Studia i Prace z Geografii i Geologii nr 4, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010, s. 223

⁴⁰ Bródka S., Macias A. Kryteria i metody waloryzacji zasobów przyrodniczych. [W:] Praktyczne aspekty ocen środowiska przyrodniczego. Studia i Prace z Geografii i Geologii nr 4, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010, s. 223

2.3. Określenie, analiza i ocena celów ochrony środowiska ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotnych z punktu widzenia projektowanego dokumentu oraz sposobów w jakich zostały one uwzględnione w projektowanym dokumencie i określenie powiązań projektowanego dokumentu z innymi dokumentami

Podstawową fazą tego działania jest określenie, które z dokumentów programowych, strategicznych, planistycznych dotyczą obszaru opracowania. Następnie należy określić, które z celów wyznaczonych w tych dokumentach dotyczą ochrony środowiska. Sporządzając prognozę projektów dokumentów szczebla lokalnego (suikzp i mpzp) należy przeanalizować największą ilość dokumentów, ponieważ na ustalenia lokalne wpływ będą miały dokumenty rangi międzynarodowej, krajowej, regionalnej oraz dokumenty lokalne. O konieczności uwzględnienia dokumentów rangi międzynarodowej, krajowej decyduje lokalizacja i charakter terenu, dla którego sporządza się prognozę. Jeżeli przedmiotowy obszar posiada zasoby mające znaczenie krajowe, elementy chronione konwencjami międzynarodowymi lub jest istotną częścią korytarza ekologicznego wysokiej rangi wówczas konieczne jest odwołanie się do dokumentów poziomu krajowego czy międzynarodowego. Sporządzając prognozę projektu suikzp i mpzp należy również uwzględnić dokumenty sporządzone na szczeblu wojewódzkim, powiatowym, gminnym m.in. plan zagospodarowania przestrzennego województwa, regionalne programy operacyjne, studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, strategie rozwoju, programy ochrony środowiska, plany gospodarki odpadami, plany ochrony dla obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody, programy ochrony przed hałasem, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Bardzo ważnymi dokumentami, które bezwzględnie należy przeanalizować są dokumenty dotyczące planowania w gospodarowaniu wodami sporządzanych na podstawie ustawy Prawo wodne (program wodno-środowiskowy kraju, z uwzględnieniem podziału na obszary dorzeczy, plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza, plan zarządzania ryzykiem powodziowym, plan przeciwdziałania skutkom suszy na obszarze dorzecza, warunki korzystania z wód regionu wodnego, sporządzane w miarę potrzeby warunki korzystania z wód zlewni).

W prognozie należy wymienić cele określone w ww. dokumentach, które mogą mieć wpływ na ustalenia projektowanych dokumentów oraz opisać sposób w jaki zostały one uwzględnione w projekcie ocenianego suikzp lub mpzp. W prognozie wskazane jest wypisanie dokumentów, które poddało się analizie oraz wypunktowanie ich części, które dotyczą ochrony środowiska z krótkim komentarzem dotyczącym ich uwzględniania w projekcie dokumentu. Analizując projekt suikzp lub mpzp należy określić, czy zapisy projektu ocenianego dokumentu nie kolidują z celami, działaniami czy zadaniami wynikającymi z wcześniej uchwalonych dokumentów. Wskazane jest by w przejrzysty sposób najlepiej stosując metodę wskaźnikową lub macierzową określić ich zgodność lub jej brak. Na tym etapie wskazana jest również analiza uchwalonych suikzp i mpzp graniczących z ustaleniami projektowanych dokumentów. Jest to element oczywisty, a jednak tak często pomijany w prognozach. Prosty przykładem jest konflikt funkcji wynikający z tego, że jedna z gmin teren blisko granicy przeznaczają pod zabudowę mieszkaniową, a sąsiednia gmina również tuż przy granicy przeznaczyła już teren pod oczyszczalnię ścieków czy składowisko odpadów.

2.4. Określenie, analiza i ocena istniejącego stanu środowiska dla obszaru objętego ustaleniami dokumentu planistycznego

Pierwszym pytaniem, które należy sobie zadać na etapie przystąpienia do opisu istniejącego stanu środowiska przyrodniczego jest zasięg przestrzenny, w jakim należy wykonać analizę i ocenę. Ze względów oczywistych nie można ograniczyć analizy do obszaru objętego projektem suikzp czy mpzp ograniczonego granicą administracyjną czy wynikającą z zakresu, w jakim podjęto uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia dokumentu. Zasięg analizy będzie wynikał dopiero z oceny wystąpienia oddziaływania w tym znaczącego. Wówczas dokonuje się uszczegółowienia opisu środowiska na obszarze wystąpienia prognozowanego znaczącego negatywnego oddziaływania.

Jednak na tym etapie prognozy dokładnie znana jest już zawartość projektowanego dokumentu i na tej podstawie można określić jaki charakter oddziaływania prawdopodobnie wystąpi w wyniku realizacji funkcji zaprojektowanych w ocenianym dokumencie oraz jaki zasięg będą miały te oddziaływania, a równocześnie będzie możliwe opisanie istniejącego stanu środowiska.

Niektórzy badacze sugerują w jakich odległościach od obszaru opracowania należy prowadzić analizę oddziaływania, np. na obszary Natura 2000. I tak Kistowski⁴¹ w swoich rozważaniach sugeruje by dla projektu suikzp przyjąć odległość 5-10 km, a dla projektu mpzp 2-5 km równocześnie słusznie stwierdza, że przyjęcie tylko kryterium odległości jest niewystarczające i do wykonania analizy należy wziąć pod uwagę również związek funkcjonalny terenu objętego projektem dokumentu z obszarami Natura 2000. Analizując potencjalne oddziaływania wynikające z przeniesienia zanieczyszczeń np. przez wodę analizować należy ze szczególną uwagą obszary należące do tej samej zlewni, które mogą być oddalone nawet o kilkanaście kilometrów od terenu objętego projektem ocenianego dokumentu.

W rozdziale prognozy opisującym stan środowiska należy odnieść się przede wszystkim do: lokalizacji terenu, rzeźby terenu, uwarunkowań geologicznych, gruntowych, hydrologicznych, klimatycznych, opisu bioróżnorodności, fauny, flory, zabytków itd. Uzupełnieniem powinny być załączniki kartograficzne, które na kolejnych etapach sporządzania prognozy zostaną wykorzystane do oceny zagrożeń dla środowiska wynikających z realizacji ustaleń projektowanego dokumentu.

Na tym etapie należy skorzystać z opracowania ekofizjograficznego, które zostało przygotowane w toku postępowania planistycznego i powinno zawierać informację (opisową, kartograficzną) dotyczącą rozpoznania i charakterystyki oraz diagnozę stanu i funkcjonowania środowiska. Jeżeli od czasu przygotowania opracowania ekofizjograficznego minął dłuższy okres (2 lata⁴²) lub pojawiły się nowe okoliczności nieznanne na etapie przygotowania opracowania ekofizjograficznego, wówczas informacje bezwzględnie należy zaktualizować i uzupełnić o elementy wówczas nieznanne (nowe badania stanu środowiska – inwentaryzacje przyrodnicze, badania jakości wód, realizacja nowych przedsięwzięć – raporty o oddziaływaniu przedsięwzięć na środowisko, przeglądy ekologiczne, wystąpienie zjawisk wcześniej na tym terenie nienotowanych – np. powodzie, osuwiska, utworzenie nowych form ochrony przyrody itp.).

⁴¹ M. Kistowski, M. Pchalek. Natura 2000 w planowaniu przestrzennym – rola korytarzy ekologicznych. Warszawa 2009, s. 79.

⁴² M. Kistowski, M. Pchalek. Natura 2000 w planowaniu przestrzennym – rola korytarzy ekologicznych. Warszawa 2009, s. 80.

2.5. Identyfikacja podstawowych problemów wynikających z ustaleń dokumentu, w tym określenie, analiza i ocena istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu

Ta część prognozy jest podsumowaniem analitycznego etapu sporządzania prognozy. W syntetycznej formie ma przedstawiać zidentyfikowane podstawowe problemy wynikające z ustaleń dokumentu w kontekście istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu. Na tym etapie sporządzania prognozy znana jest już zawartość dokumentu poddanego ocenie, wiadomo jakimi walorami cechuje się analizowany obszar oraz znane są powiązania projektowanego dokumentu z innymi dokumentami, a więc można opisać problemy ochrony środowiska wynikające z projektu suikzp lub mpzp. Ustawodawca wskazał na konieczność identyfikacji, analizy i oceny istotnych problemów ochrony środowiska. Stwierdzenie *istotne problemy ochrony środowiska* nie jest jednoznaczne, a o istotności problemów ochrony środowiska na danym obszarze decyduje aktualny stopień przekształceń środowiska przyrodniczego w analizowanym terenie oraz kolizyjności planowanego zagospodarowania z istniejącymi uwarunkowaniami środowiskowymi lub funkcjami określonymi w innych dokumentach.

Zidentyfikowane problemy warto przedstawić w formie kartograficznej. Na mapie można wskazać miejsca konfliktu projektowanych funkcji z występującymi na danym obszarze uwarunkowaniami środowiskowymi np. terenami zalewowymi, formami ochrony przyrody, obszarami narażonymi na ruchy masowe ziemi, obiektami znacząco oddziałującymi na środowisko.

2.6. Określenie, analiza i ocena potencjalnych zmian stanu środowiska w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu

Celem analizy progностycznej wariantu „0” jest określenie jakie prawdopodobne zmiany w środowisku mogą wystąpić w przypadku nie zrealizowania założeń ocenianego projektu dokumentu planistycznego lub w przypadku pozostawienia przedmiotowego terenu w obecnym kształcie zagospodarowania. Prognozowany horyzont czasowy powinien dotyczyć kilku – kilkunastu lat. Potencjalne zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji założeń projektowanych dokumentów wykonuje się metodą ekstrapolacji dotychczasowych form zagospodarowania. Należy mieć na uwadze, że już na etapie opracowania ekofizjograficznego przygotowuje się wstępną prognozę dalszych zmian zachodzących w środowisku polegającą na określeniu kierunków i możliwej intensywności przekształceń środowiska, które może powodować dotychczasowe użytkowanie i zagospodarowanie.

Prognozowanie wariantu „0” jest bardzo istotnym elementem, do którego autorzy prognozy odnoszą się podczas określania, analizy i oceny przewidywanego oddziaływania zaproponowanych w projekcie suikzp czy mpzp funkcji zagospodarowania terenu. Wówczas określa się jak duża różnica wystąpi pomiędzy kierunkiem i natężeniem zmian w środowisku w prognozowanym wariantcie „0” i w przypadku realizacji ustaleń dokumentów planistycznych.

2.7. Określenie, analiza i ocena przewidywanego znaczącego oddziaływania na poszczególne komponenty środowiska w tym na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru

Określenie znaczącego oddziaływania na środowisko jest kluczowym i jednym z trudniejszych elementów prognozy oddziaływania na środowisko. Na tym etapie należy zastosować wcześniej wybrane techniki oceny pozwalające z dużym prawdopodobieństwem określić charakter oddziaływania będący skutkiem realizacji założeń projektowanego dokumentu oraz określić jego siłę.

Przepisy prawa jednoznacznie definiują, jaki rodzaj oddziaływań mamy uwzględnić w ocenie. W pierwszej kolejności należy określić charakter oddziaływania (pozytywny, negatywny), relacje oddziaływania z elementem podlegającym oddziaływaniu (bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane) oraz horyzont czasowy oddziaływania (krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe, chwilowe).

Ustawodawca wskazał, jakie elementy w szczególności powinny być uwzględnione w procesie oceny oddziaływania (różnorodność biologiczna, ludzie, zwierzęta, rośliny, woda, powietrze, powierzchnia ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne, cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru) oraz wskazuje na konieczność uwzględnienia zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy.

Prognozowane oddziaływania najczęściej przedstawia się w ujęciu macierzowym, do wypełnienia której stosuje się symbole, znaki lub cyfry. Najważniejszym elementem przygotowania macierzy jest właściwie możliwie szczegółowe opisanie zastosowanych oznaczeń. Największym problemem tego etapu sporządzenia prognozy jest zdefiniowanie znaczącego oddziaływania na środowisko. Wskazówek definiujących pojęcie znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko można szukać w ustawie o ochronie przyrody i ustawie o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie.

Artykuł 33 ustawy o ochronie przyrody opisuje znacząco negatywne oddziaływanie na cele ochrony obszaru Natura 2000 jako działania mogące:

- pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000,
- wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000,
- pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

W ustawie z dnia 13 kwietnia 2007 roku o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz. U. Nr 75, poz. 493 ze zm.) również jednoznacznie nie określono znaczącego negatywnego oddziaływania jednak można podjąć próbę uotożsamienia wystąpienia szkody w środowisku ze znaczącym negatywnym oddziaływaniem na środowisko. Aktem wykonawczym do ww. ustawy jest rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2008 roku w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku (Dz. U. Nr 81, poz. 501). Poniżej zestawiono kryteria dla gatunków chronionych, siedlisk chronionych, wód i powierzchni ziemi.

Kryterium wystąpienia szkody w środowisku opracowano na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2008 roku w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku (Dz. U. Nr 81, poz. 501).

Tabela 2. Kryterium wystąpienia szkody w środowisku

GATUNKI CHRONIONE	SIEDLISKA CHRONIONE	WODY	POWIERZCHNIA ZIEMI
<p>1) zniszczenie lub uszkodzenie siedliska gatunku chronionego;</p> <p>2) pogorszenie stanu lub funkcji populacji gatunku chronionego na terenie gminy lub województwa, kraju, regionu biogeograficznego lub Wspólnoty Europejskiej, polegające w szczególności na:</p> <p>a) zmniejszeniu liczebności populacji gatunku chronionego, zmniejszeniu jej zagęszczenia lub zmniejszeniu zajmowanej przez nią powierzchni lub</p> <p>b) pogorszeniu możliwości rozmnażania się populacji gatunku chronionego, jej rozprzestrzeniania się lub pogorszeniu innych funkcji życiowych, lub</p> <p>c) zwiększeniu śmiertelności, lub</p> <p>d) ograniczeniu możliwości kontaktu populacji gatunku chronionego z populacjami sąsiednimi;</p> <p>3) zmniejszenie powierzchni lub pogorszenie użyteczności dla gatunku chronionego zasobów jego siedliska na terenie gminy lub województwa, kraju, regionu biogeograficznego lub Wspólnoty Europejskiej;</p> <p>4) pogorszenie możliwości ochrony gatunku chronionego, w tym możliwości uzyskania właściwego stanu jego ochrony.</p>	<p>1) zniszczenie lub uszkodzenie części chronionego siedliska przyrodniczego;</p> <p>2) pogorszenie stanu lub funkcji chronionego siedliska przyrodniczego na terenie gminy lub województwa, kraju, regionu biogeograficznego lub Wspólnoty Europejskiej, polegające w szczególności na:</p> <p>a) utracie części związanej z nim różnorodności biologicznej lub</p> <p>b) utracie lub pogorszeniu specyficznych cech jego struktury, lub</p> <p>c) pogorszeniu realizacji jego funkcji ekosystemowych, lub</p> <p>d) pogorszeniu tworzonej przez nie różnorodności krajobrazowej;</p> <p>3) pogorszenie stanu ochrony gatunków chronionych typowych dla chronionego siedliska przyrodniczego;</p> <p>4) pogorszenie możliwości ochrony chronionego siedliska przyrodniczego, w tym możliwości uzyskania właściwego stanu jego ochrony.</p>	<p>1) pogorszenie możliwości rekreacyjnego wykorzystania kąpielisk w związku ze zmianami jakości wody w kąpieliskach;</p> <p>2) pogorszenie warunków poboru lub uzdatniania wody przeznaczonej do spożycia w związku ze zmianami standardów jakości tej wody;</p> <p>3) pogorszenie jakości wód śródlądowych stanowiących środowisko życia ryb w warunkach naturalnych oraz wód przybrzeżnych będących środowiskiem życia skorupiaków i mięczaków;</p> <p>4) pogorszenie składu gatunkowego, liczebności lub struktury flory lub fauny występującej w wodach powierzchniowych wraz z otoczeniem tych wód;</p> <p>5) pogorszenie stanu elementów hydromorfologicznych lub warunków fizykochemicznych, w tym w szczególności będące następstwem naruszenia zasad zrównoważonego rozwoju w gospodarowaniu wodami i ich ochrony;</p> <p>6) obniżenie poziomu wód podziemnych powodujące niekorzystne zmiany ilościowe i jakościowe wód podziemnych i środowisk od nich zależnych;</p> <p>7) podwyższenie poziomu wód podziemnych powodujące niekorzystne zmiany ilościowe i jakościowe wód podziemnych i środowisk od nich zależnych.</p>	<p>1) przekroczenie standardów jakości gleby lub ziemi;</p> <p>2) konieczność zmiany dotychczasowego sposobu wykorzystania powierzchni ziemi.</p>

Zgodnie z załącznikiem I Dyrektywy 2004/35/WE w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu za szkody niepoważne (nieznaczące oddziaływanie na środowisko) można uznać:

- negatywne zmiany, mniejsze od naturalnych wahań uznawanych za normalne dla danego gatunku lub siedliska,
- negatywne zmiany spowodowane naturalnymi przyczynami lub wynikające z interwencji spowodowanej normalnym zarządzaniem siedliskiem, określonym w kartotekach siedliska lub dokumentach założeniowych bądź uprzednio prowadzonej przez właścicieli lub podmioty gospodarcze,
- szkody wyrządzone gatunkom lub siedliskom, w odniesieniu do których ustalono, że zregenerują się on w krótkim okresie czasu bez żadnej interwencji, osiągając warunki początkowe lub warunki, które prowadzą, wyłącznie za sprawą dynamiki gatunków lub siedliska, do osiągnięcia warunków uznawanych za co najmniej równoważne z warunkami początkowymi.

Przeprowadzając analizę oddziaływania na środowisko zgodnie z art. 52 ust. 2 ustawy o oś należy uwzględnić w opracowywanej prognozie informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla innych, przyjętych już dokumentów, powiązanych z ocenianym projektem dokumentu.

Prognozowanie potencjalnych skutków oddziaływań realizacji ustaleń dokumentów planistycznych jest rzeczą skomplikowaną i należy stwierdzić, że charakter oceny zawarty w prognozie często ma charakter silnie szacunkowy. Przyczyny trudności prognozowania wynikają z tego, że:

- zapisy suikzp i mpzp często mają bardzo elastyczny charakter i dopuszczają różne sposoby zagospodarowania,
- oddziaływanie określonego sposobu zabudowy, zagospodarowania terenu często jest zależne od zastosowanych rozwiązań technologicznych, które nie są znane na etapie opracowywania dokumentu planistycznego czy prognozy,
- w prognozie należy przeanalizować potencjalne skumulowane oddziaływanie z innymi dokumentami planistycznymi, których charakter rzadko pozwala na dokładne określenie oddziaływania,
- zmieniające się okoliczności „otoczenia”, jak np. wydawane decyzje o wzięciu niezależne od ustaleń suikzp, które zwiększają stopień niepewności oceny.

2.8. Określenie, analiza i ocena istniejącego stanu środowiska dla obszarów objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem

Po określeniu zasięgu przewidywanego znaczącego oddziaływania dokonuje się opisu stanu środowiska już tylko w obszarze, na którym przewiduje się wystąpienie znaczącego oddziaływania. Jeżeli opis środowiska sporządzony na etapie analitycznym nie jest wystarczający uszczegóławia się go w oparciu o dostępne materiały archiwalne (np. inwentaryzacje przyrodnicze, publikacje naukowe), a w razie stwierdzenia konieczności przeprowadza się badania terenowe. Opis środowiska terenu, na którym może wystąpić znaczące negatywne oddziaływanie powinien być na tyle dokładny, by na ostatnim etapie przygotowania prognozy możliwe było zaproponowanie rozwiązań alternatywnych oraz wskazanie działań kompensujących.

2.9. Przedstawienie informacji o możliwym transgranicznym oddziaływaniu

Prognoza oddziaływania na środowisko musi zawierać informację o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko. Po przeprowadzeniu analizy i oceny przewidywanego oddziaływania na środowisko będziemy mogli określić, jaki zasięg będzie miało oddziaływanie, które może być skutkiem realizacji projektowanych form zagospodarowania terenu, a także czy będzie przekraczało granicę państwa. W przypadku suikzpg i mpzp transgraniczne oddziaływanie może wystąpić właściwie tylko w przypadku gmin, których granice jednocześnie stanowią granice państwa. Wyjątkiem będą np. mpzp dla farm wiatrowych, których lokalizacja w większej odległości od granicy może mieć wpływ np. na awifaunę terenów kraju sąsiedniego. W przypadku stwierdzenia możliwości wystąpienia znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, które mogłyby być skutkiem realizacji ustaleń dokumentu planistycznego przeprowadza się postępowanie w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko.

2.10. Przedstawienie rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie wraz z uzasadnieniem ich wyboru albo wyjaśnienie braku rozwiązań alternatywnych

Przedstawienie rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie dotyczy tylko terenów, na których w efekcie realizacji zapisów ustaleń dokumentu planistycznego wystąpi znaczące negatywne oddziaływanie, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru. Wariant alternatywny powinien być wariantem racjonalnym możliwym do zrealizowania.

Autorzy prognoz mogą wykorzystać jedno z następujących rozwiązań alternatywnych:

- zmiana proponowanej w projekcie dokumentu funkcji zagospodarowania terenu na inną nie oddziałującą w negatywnie znaczący sposób na środowisko,
- zmiana lokalizacji przebiegu urządzeń infrastruktury (drogi, linie kolejowe, linie elektroenergetyczne, rurociągi itp.) dla których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania,
- zmiana ustaleń zaproponowanej w projekcie suikzpg czy mpzp funkcji (np. intensywności zabudowy, wysokości zabudowy, procentu powierzchni biologicznie czynnej, zagospodarowania roślinnością).

Wariant „0” dla całego projektowanego dokumentu rozpatrywany jest na wcześniejszym etapie przygotowania prognozy. Na etapie rozwiązań wariant polegający na nie podejmowaniu założeń dokumentu planistycznego może obejmować tylko część dokumentu, która w znaczący negatywny sposób może wpłynąć na obszar Natura 2000.

Rozwiązania alternatywne muszą mieć jednoznaczne odniesienie przestrzenne i wskazane jest ich przedstawienie w formie kartograficznej.

Zaproponowany wariant alternatywny należy uzasadnić i ocenić potencjalną możliwość wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania przy założeniu realizacji ustaleń dokumentu planistycznego z uwzględnieniem zaproponowanych rozwiązań alternatywnych.

Ustawodawca wyraźnie artykułuje możliwość wystąpienia sytuacji, w której nie da się zaproponować rozwiązań alternatywnych. Wówczas należy uzasadnić brak takiej możliwości. Na tym etapie należy również opisać napotkane trudności wynikające z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy.

2.11. Przedstawienie rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu

Najpierw należy zadać sobie pytanie, w jakich sytuacjach wystąpi konieczność zastosowania środków minimalizujących, a w jakich konieczność wykonania kompensacji przyrodniczej. Działania minimalizujące (zapobiegawcze, ograniczające) polegają na ograniczeniu lub wyeliminowaniu negatywnego oddziaływania na środowisko, które może wystąpić w efekcie realizacji planu. Jako działania minimalizujące rozumie się np. budowę przejść dla zwierząt, budowę ekranów akustycznych, dostosowanie terminu prac do sezonu poza lęgowego, budowa przepławek, płoszenie zwierząt. Kompensacja przyrodnicza, zgodnie z art. 3 pkt. 8 ustawy Prawo ochrony środowiska, rozumiana jest jako zespół działań obejmujących w szczególności roboty budowlane, roboty ziemne, rekultywację gleby, zalesianie, zadrzewianie lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej lub tworzenie skupień roślinności, prowadzących do przywrócenia równowagi przyrodniczej na danym terenie, wyrównania szkód dokonanych w środowisku przez realizację przedsięwzięcia i zachowanie walorów krajobrazowych. Kompensacja przyrodnicza realizowana jest zawsze przed przystąpieniem do realizacji ustaleń dokumentu planistycznego i ma za zadanie zrównoważenie negatywnych skutków realizacji ustaleń planistycznych. Można więc stwierdzić, że jest instrumentem prewencyjnym.

Kompensacja przyrodnicza jest warunkiem realizacji ustaleń planu znacząco negatywnie oddziaływującego na cele ochrony obszaru Natura 2000. Zgodnie z art. 34 ustawy o ochronie przyrody jeżeli przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogi o charakterze społecznym lub gospodarczym, i wobec braku rozwiązań alternatywnych, właściwy miejscowo regionalny dyrektor ochrony środowiska, a na obszarach morskich dyrektor właściwego urzędu morskiego, może zezwolić na realizację planu lub działań, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub obszary znajdujące się na liście proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty, zapewniając wykonanie kompensacji przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000.

Informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko powinny być opracowane stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny oraz dostosowane do zawartości i stopnia szczegółowości projektowanego dokumentu. Dokumenty planistyczne często mają charakter ogólny. Określenie rodzaju oddziaływania, które potencjalnie może wystąpić zależne jest od zastosowanych rozwiązań technologicznych, które nie są znane na etapie opracowywania projektu suikzp czy mppz. Dlatego też wskazywanie działań kompensujących na etapie prognozy właściwie jest bardzo rzadko spotykane. Działania takie najczęściej wskazuje się na etapie oceny oddziaływania na środowisko konkretnego przedsięwzięcia (raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko) i określona zostaje w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach.

2.12. Zaproponowanie metod analizy skutków realizacji ustaleń projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania

W celu określenia zmian jakie zachodzą w środowisku wskutek realizacji ustaleń dokumentu planistycznego prognoza oddziaływania na środowisko powinna zawierać propozycje metod analizy tych zmian oraz określać częstotliwość jej przeprowadzania. Najczęściej stosowaną metodą analizy skutków realizacji ustaleń projektowanego dokumentu jest metoda wskaźnikowa. Proponując jakiegokolwiek wskaźniki należy pamiętać by miały one charakter danych ogólnodostępnych możliwie najbardziej zobiektywizowanych (badania monitoringowe, dane statystyczne) wykonywanych tą samą metodyką. W innym przypadku nie ma sensu porównywania danych i wyznaczania na ich podstawie trendów zmian dla danego obszaru i określania kierunków modyfikacji form zagospodarowania terenu.

Wskaźniki, które można zastosować do analizy skutków realizacji ustaleń dokumentów planistycznych dzieli się na trzy grupy⁴³:

- wskaźniki dotyczące zmian powierzchni zajętych przez określoną formę zagospodarowania (powierzchnia gminy objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, powierzchnia zabudowy nowo powstałych terenów mieszkaniowych, długość wybudowanych dróg, liczba wydanych pozwoleń na budowę),
- wskaźniki dotyczące postępów w skuteczności działań z zakresu ochrony środowiska (zużycie wody na jednego mieszkańca w ciągu roku, procent mieszkań z podłączeniem do sieci kanalizacyjnej, ilość odpadów wytworzonych przez 1 mieszkańca w ciągu roku, udział odpadów przekazanych na składowisko w ogólnej masie odpadów, liczba mieszkańców narażonych na ponadnormatywny hałas),
- wskaźniki zmian stanu biotycznych składowych środowiska, szczególnie na obszarach chronionych (powierzchnia występowania określonego siedliska przyrodniczego, liczebność populacji gatunku chronionego).

Źródłem danych monitoringowych mogą być dane: GUS, WIOŚ, RDOŚ, jednostek samorządu terytorialnego, badania terenowe i inne. Obowiązek prowadzenia monitoringu zagospodarowania przestrzennego to obowiązek administracji samorządowej.

3. Źródła pozyskania informacji na potrzeby sporządzenia prognozy

Przystępując do przygotowania prognozy oddziaływania na środowisko niezbędne jest zebranie wiarygodnych danych i informacji na temat uwarunkowań środowiskowych terenu będącego przedmiotem ustaleń dokumentu planistycznego. Na ich bazie dokonujemy oceny stanu środowiska, warunków korzystania z niego oraz identyfikujemy problemy wynikające z treści dokumentu będącego przedmiotem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

⁴³ uzupełnione za M. Kistowski, M. Pchałek. *Natura 2000 w planowaniu przestrzennym – rola korytarzy ekologicznych*. Warszawa 2009, s. 104.

Dane i informacje o środowisku zawarte są w wielu dokumentach i opracowaniach będących w powszechnym obiegu, których sposób udostępniania regulowany jest przepisami. Podstawowym przepisem określającym zasady udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie jest *ustawa ooś*.

Wśród dokumentów, których udostępnianie zostało prawnie zabezpieczone ww. ustawą należy wymienić te, które są opracowane na podstawie:

- ustawy (ooś):
 - prognozy oddziaływania na środowisko,
 - wnioski o wydanie decyzji oraz decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach,
 - wnioski o wydanie decyzji oraz decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach wydanych dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
 - wnioski o wydanie decyzji oraz decyzje wymagane przed rozpoczęciem realizacji przedsięwzięcia, innego niż przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko, które nie jest bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynika z tej ochrony wydawanych dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, dla których przeprowadzono ocenę oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000,
 - raporty o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko,
 - analizy porealizacyjne,
 - wyniki prac studialnych z zakresu ochrony środowiska;
- ustawy - Prawo ochrony środowiska:
 - projekty, przed ich skierowaniem do postępowania z udziałem społeczeństwa:
 - o polityki ekologicznej państwa,
 - o wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska,
 - o programów ochrony powietrza,
 - o programów ochrony środowiska przed hałasem,
 - o wewnętrznych i zewnętrznych planów operacyjno-ratowniczych,
 - politykę ekologiczną państwa,
 - wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska,
 - opracowania ekofizjograficzne,
 - programy ochrony powietrza,
 - wnioski o wydanie decyzji i decyzje w sprawie rekultywacji zanieczyszczonej gleby lub ziemi,
 - rejestry zawierające informacje o terenach zagrożonych ruchami masowymi ziemi oraz o terenach, na których występują te ruchy,
 - mapy akustyczne,
 - programy ochrony środowiska przed hałasem,
 - wnioski o wydanie pozwolenia zintegrowanego, na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi i na wytwarzanie odpadów,
 - przeglądy ekologiczne,
 - wnioski o ustalenie programu dostosowawczego w celu realizacji wymogów wynikających z przepisów ochrony środowiska;
- ustawy o ochronie przyrody:
 - projekty planów ochrony i projekty planów zadań ochronnych tworzonych dla form ochrony przyrody,
 - wnioski o wydanie zezwolenia oraz zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów;

- ustawy – Prawo wodne:
 - wnioski o wydanie pozwolenia oraz pozwolenia wodnoprawne na pobór wód;
- ustawy – Prawo geologiczne i górnicze:
 - koncesje na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż kopalin, wydobywanie kopalin ze złóż, podziemne bezzbiornikowe magazynowanie substancji oraz podziemne składowanie odpadów,
 - dane zawarte w księdze rejestrowej rejestru obszarów górniczych,
 - karty informacyjne złóż kopalin,
 - dokumentacje mierniczo-geologiczne zlikwidowanych zakładów górniczych;
- ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie:
 - wnioski o wydanie decyzji oraz decyzje uzgadniające warunki przeprowadzenia działań naprawczych.

3.1. Dokumentacje środowiskowe

Jak wykazano wcześniej obecnie występuje wiele dokumentów dotyczących środowiska, których pozyskanie nie stwarza większego problemu. Znajdują się one na stronach BIP (Biuletyn Informacji Publicznej) urzędów gmin, miast, starostw, urzędów marszałkowskich, wojewódzkich i głównego inspektora ochrony środowiska, regionalnych zarządów gospodarki wodnej czy na stronach regionalnych i generalnej dyrekcji ochrony środowiska. Wybrane dokumenty zostały scharakteryzowane poniżej.

OPRACOWANIA WYKONANE NA PODSTAWIE USTAWY O UDOSTĘPNIANIU INFORMACJI O ŚRODOWISKU I JEGO OCHRONIE, UDZIALE SPOŁECZEŃSTWA W OCHRONIE ŚRODOWISKA ORAZ O OCENACH ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

RAPORT O ODDZIAŁYWANIU PRZEDSIĘWZIĘCIA NA ŚRODOWISKO

Dokument opracowywany jest dla przedsięwzięć mogących zawsze i potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko w toku postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, o której mówi *ustawa o.o.s.* Ponadto raporty sporządza się również przed wydaniem decyzji wymaganej przed rozpoczęciem realizacji przedsięwzięcia innego niż przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko, które nie jest bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynika z tej ochrony. W raporcie stwierdza się czy przedsięwzięcie może potencjalnie znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000.

Decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach uzyskuje się przed wydaniem:

- decyzji o pozwoleniu na budowę, decyzji o zatwierdzeniu projektu budowlanego, decyzji o pozwoleniu na wznowienie robót budowlanych oraz decyzji o pozwoleniu na zmianę sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części – wydawanych na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane,
- decyzji o pozwoleniu na rozbiórkę obiektów jądrowych – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane,

- decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- koncesji na poszukiwanie lub rozpoznawanie złóż kopalin, wydobywanie kopalin ze złóż, podziemne bezzbiornikowe magazynowanie substancji oraz podziemne składowanie odpadów – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze,
- decyzji określającej szczegółowe warunki wydobywania kopaliny – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o zmianie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze,
- pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie urządzeń wodnych – wydawanego na podstawie ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne,
- decyzji ustalającej warunki prowadzenia robót polegających na regulacji wód oraz budowie wałów przeciwpowodziowych, a także robót melioracyjnych, odwodnień budowlanych oraz innych robót ziemnych zmieniających stosunki wodne na terenach o szczególnych wartościach przyrodniczych, zwłaszcza na terenach, na których znajdują się skupienia roślinności o szczególnej wartości z punktu widzenia przyrodniczego, terenach o walorach krajobrazowych i ekologicznych, terenach masowych lęgów ptactwa, występowania skupień gatunków chronionych oraz tarlisk, zimowisk, przepławek i miejsc masowej migracji ryb i innych organizmów wodnych – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
- decyzji o zatwierdzeniu projektu scalenia lub wymiany gruntów – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 26 marca 1982 r. o scalaniu i wymianie gruntów,
- decyzji o zmianie lasu na użytek rolny – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach,
- decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji autostrady – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 27 października 1994 r. o autostradach płatnych oraz o Krajowym Funduszu Drogowym,
- decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 12 lutego 2009 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji w zakresie terminalu wydawanej na podstawie ustawy z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji regionalnej sieci szerokopasmowej – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych,
- decyzji o zezwolenie na prowadzenie obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych,

- decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji w zakresie budowy obiektu energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszącej wydawanej na podstawie ustawy z dnia 29 czerwca 2011 r. o przygotowaniu i realizacji inwestycji w zakresie obiektów energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszących,
- zezwolenia na budowę obiektu jądrowego oraz zezwolenia na budowę składowiska odpadów promieniotwórczych, wydawanych na podstawie ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. – Prawo atomowe,
- decyzji o zezwoleniu na założenie lotniska – wydawanej na podstawie ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze,
- przed dokonaniem zgłoszenia budowy lub wykonania robót budowlanych oraz zgłoszenia zmiany sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane.

Organ właściwy do wydania decyzji wymaganej przed rozpoczęciem realizacji przedsięwzięcia, innego niż przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko, które nie jest bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynika z tej ochrony, jest obowiązany do rozważenia, przed wydaniem tej decyzji, czy przedsięwzięcie może potencjalnie znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000. Do decyzji tych należą w szczególności:

- decyzje, o których mowa w art. 72 ust. 1 *ustawy ooś*,
- koncesja, inna niż wymieniona w art. 72 ust. 1 pkt 4 - wydawana na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze,
- pozwolenie wodnoprawne, inne niż wymienione w art. 72 ust. 1 pkt 6 *ustawy ooś* - wydawane na podstawie ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne,
- zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów - wydawane na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
- pozwolenie na wznoszenie i wykorzystywanie sztucznych wysp, konstrukcji i urządzeń w polskich obszarach morskich - wydawane na podstawie ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej.

W myśl obowiązujących przepisów raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko zawiera m.in.:

- 1) opis planowanego przedsięwzięcia, a w szczególności:
 - charakterystykę całego przedsięwzięcia i warunki użytkowania terenu w fazie budowy i eksploatacji lub użytkowania,
 - główne cechy charakterystyczne procesów produkcyjnych,
 - przewidywane rodzaje i ilości zanieczyszczeń, wynikające z funkcjonowania planowanego przedsięwzięcia;
- 2) opis elementów przyrodniczych środowiska objętych zakresem przewidywanego oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na środowisko, w tym elementów środowiska objętych ochroną;
- 3) opis istniejących w sąsiedztwie lub w bezpośrednim zasięgu oddziaływania planowanego przedsięwzięcia zabytków chronionych na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- 4) opis i określenie przewidywanego oddziaływania na środowisko wariantów przedsięwzięcia,

- 5) opis metod prognozowania zastosowanych przez wnioskodawcę oraz opis przewidywanych znaczących oddziaływań planowanego przedsięwzięcia na środowisko, obejmujący bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótko-, średnio- i długoterminowe, stałe i chwilowe oddziaływania na środowisko;
- 6) opis przewidywanych działań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru;
- 7) przedstawienie zagadnień w formie graficznej;
- 8) przedstawienie zagadnień w formie kartograficznej w skali odpowiadającej przedmiotowi i szczegółowości analizowanych w raporcie zagadnień oraz umożliwiającą kompleksowe przedstawienie przeprowadzonych analiz oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko;
- 9) analizę możliwych konfliktów społecznych związanych z planowanym przedsięwzięciem;
- 10) przedstawienie propozycji monitoringu oddziaływania planowanego przedsięwzięcia na etapie jego budowy i eksploatacji lub użytkowania, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru;
- 11) źródła informacji stanowiące podstawę do sporządzenia raportu.

ANALIZA POREALIZACYJNA

W decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach może być nałożony obowiązek przedstawienia analizy porealizacyjnej. W decyzji określany jest zakres oraz termin jej przedstawienia. W dokumencie tym dokonuje się porównania ustaleń zawartych w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko i w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, w szczególności ustaleń dotyczących przewidywanego charakteru i zakresu oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko oraz planowanych działań zapobiegawczych z rzeczywistym oddziaływaniem przedsięwzięcia na środowisko i działaniami podjętymi dla jego ograniczenia.

Jeżeli z analizy porealizacyjnej, wynika, że dla przedsięwzięcia konieczne jest ustanowienie obszaru ograniczonego użytkowania, do analizy załącza się kopię mapy ewidencyjnej z zaznaczonym przebiegiem granic obszaru, na którym konieczne jest utworzenie obszaru ograniczonego użytkowania.

OPRACOWANIA I DOKUMENTY WYKONYWANE NA PODSTAWIE USTAWY PRAWO OCHRONY ŚRODOWISKA

OPRACOWANIE EKOFIZJOGRAFICZNE

Jest to dokument opracowywany na potrzeby planowania przestrzennego (studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz planu zagospodarowania przestrzennego województwa) charakteryzujący poszczególne elementy przyrodnicze na obszarze objętym studium lub planem i ich wzajemne powiązania. Opracowania ekofizjograficzne składają się z części kartograficznej i opisowej. Rozróżnia się opracowania ekofizjograficzne *podstawowe* (sporządzane na potrzeby: projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub kilku projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy lub jej części albo zespołu gmin lub jego części lub projektu planu zagospodarowania przestrzennego województwa dla obszaru wojewódz-

stwa) i **problemowe** (wykonywane w przypadku konieczności bardziej szczegółowego rozpoznania cech wybranych elementów przyrodniczych lub określenia wielkości i zasięgów konkretnych zagrożeń środowiska i zdrowia ludzi). Zakres opracowania ekofizjograficznego określony został w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie opracowań ekofizjograficznych (Dz. U. Nr 155, poz. 1298).

PROGRAMY OCHRONY ŚRODOWISKA

W celu realizacji Polityki ekologicznej państwa opracowuje się programy ochrony środowiska, które są wykonywane na poziomie województwa, powiatu i gminy. Programy zawierają w szczególności cele ekologiczne, priorytety ekologiczne, poziomy celów długoterminowych, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych oraz środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

Wojewódzki program ochrony środowiska powinien:

- być zgodny ze strategią rozwoju województwa określającą uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa,
- zostać uwzględniony w planie zagospodarowania województwa, w którym określa się zasady organizacji struktury przestrzennej, w tym m.in. wymagania w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony dóbr kultury z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie,
- określać wytyczne dla powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska.

Powiatowy i gminny program ochrony środowiska powinien:

- wynikać z wojewódzkiego programu ochrony środowiska,
- być spójny ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- zostać uwzględniony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

MAPY AKUSTYCZNE

Na potrzeby oceny stanu akustycznego środowiska, starosta sporządza, co 5 lat, mapy akustyczne. Przy sporządzaniu mapy akustycznej uwzględnia się informacje wynikające z map akustycznych sporządzanych przez zarządzających drogami, liniami kolejowymi lub lotniskami zaliczonymi do obiektów, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie akustyczne na znacznych obszarach. Mapa akustyczna składa się z części opisowej i części graficznej.

Część opisowa powinna zawierać w szczególności:

- charakterystykę obszaru podlegającego ocenie,
- identyfikację i charakterystykę źródeł hałasu,
- uwarunkowania akustyczne wynikające z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- metody wykorzystane do dokonania oceny,
- zestawienie wyników badań,
- identyfikację terenów zagrożonych hałasem,
- liczbę ludności zagrożonej hałasem,
- analizę trendów zmian stanu akustycznego środowiska,
- wnioski dotyczące działań w zakresie ochrony przed hałasem.

Część graficzna powinna zawierać w szczególności:

- mapę charakteryzującą hałas emitowany z poszczególnych źródeł,
- mapę stanu akustycznego środowiska, z zaznaczeniem terenów, na których występuje przekroczenie dopuszczalnych poziomów hałasu, z odniesieniem do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- mapę terenów zagrożonych hałasem,
- mapę przedstawiającą przewidywane rezultaty działań.

Zakres i rodzaj informacji oraz sposób ich prezentacji na mapach akustycznych określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 października 2007 roku w sprawie szczegółowego zakresu danych ujętych na mapach akustycznych oraz ich układu i sposobu prezentacji (Dz. U. Nr 187, poz. 1340).

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA PRZED HAŁASEM

Dla terenów zagrożonych hałasem, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny, tworzy się programy ochrony środowiska przed hałasem, których celem jest dostosowanie poziomu hałasu do poziomu dopuszczalnego.

Program ten składa się z następujących części:

- opisowej,
- wyszczególniającej ograniczenia i obowiązki wynikające z realizacji programu,
- uzasadnienia zakresu zagadnień.

Część opisowa programu obejmuje:

- 1) opis obszaru objętego zakresem programu,
- 2) podanie naruszeń dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku wraz z podaniem zakresu naruszenia,
- 3) wyszczególnienie podstawowych kierunków i zakresu działań niezbędnych do przywrócenia dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku,
- 4) termin realizacji programu, w tym terminy realizacji poszczególnych zadań,
- 5) koszty realizacji programu, w tym koszty realizacji poszczególnych zadań,
- 6) źródła finansowania programu,
- 7) wskazanie rodzajów informacji i dokumentów wykorzystanych do kontroli i dokumentowania realizacji programu.

Część wyszczególniająca ograniczenia i obowiązki wynikające z realizacji programu określa:

- 1) organy administracji właściwe w sprawach:
 - a) przekazywania organowi przyjmującemu program informacji o wydawanych decyzjach, których ustalenia zmierzają do osiągnięcia celów programu,
 - b) wydawania aktów prawa miejscowego,
 - c) monitorowania realizacji programu lub etapów programu,
- 2) podmioty korzystające ze środowiska i ich obowiązki.

Uzasadnienie zakresu zagadnień uwzględnia:

- 1) dane i wnioski wynikające ze sporządzonych map akustycznych, w tym w szczególności odnoszące się do:
 - a) charakterystyki obszaru objętego mapą akustyczną, w tym uwarunkowań wynikających z ustaleń planów zagospodarowania przestrzennego, ograniczeń związanych z występowaniem istniejących obszarów ograniczonego użytkowania, a także obszarów istniejących stref ochronnych,

- b) charakterystyki terenów objętych programem, w tym liczby mieszkańców, gęstości zaludnienia oraz zakresu przekroczeń dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku,
 - c) charakterystyk techniczno-akustycznych źródeł hałasu mających negatywny wpływ na poziom hałasu w środowisku,
 - d) trendów zmian stanu akustycznego,
 - e) koncepcji działań zabezpieczających środowisko przed hałasem;
- 2) ocenę realizacji poprzedniego programu dla programu opracowywanego kolejny raz, w tym:
- a) zestawienie zrealizowanych zadań w zakresie ochrony środowiska przed hałasem wraz z oceną ich skuteczności i analizą poniesionych kosztów,
 - b) analizę niezrealizowanych części programu wraz z przyczynami braku realizacji;
- 3) analizę materiałów, dokumentów i publikacji wykorzystanych do opracowania programu, w tym:
- a) polityk, strategii, planów lub programów,
 - b) istniejących powiatowych lub gminnych programów ochrony środowiska,
 - c) przepisów prawa, w tym prawa miejscowego, mających wpływ na stan akustyczny środowiska,
 - d) pozwoleń na emitowanie hałasu do środowiska oraz innych dokumentów i materiałów wykonanych dla potrzeb postępowań administracyjnych prowadzonych w stosunku do podmiotów korzystających ze środowiska, których działalność ma negatywny wpływ na stan akustyczny środowiska,
 - e) przepisów dotyczących emisji hałasu z instalacji i urządzeń, w tym pojazdów, których funkcjonowanie ma negatywny wpływ na stan akustyczny środowiska,
 - f) nowych, dostępnych technik i technologii w zakresie ograniczania hałasu.

PRZEGLĄDY EKOLOGICZNE

Organ ochrony środowiska stwierdzając okoliczności wskazujące na możliwość negatywnego oddziaływania instalacji na środowisko w drodze decyzji zobowiązuje prowadzący instalację podmiot korzystający ze środowiska do sporządzenia i przedłożenia przeglądu ekologicznego. Przegląd ekologiczny instalacji, która jest kwalifikowana jako przedsięwzięcie mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko zawiera:

- 1) opis obejmujący:
 - a) rodzaj, wielkość i usytuowanie instalacji wraz z informacją o jej stanie technicznym,
 - b) powierzchnię zajmowanego terenu lub obiektu budowlanego,
 - c) rodzaj technologii,
 - d) istniejące w sąsiedztwie lub bezpośrednim zasięgu oddziaływania instalacji obiekty mieszkalne i użyteczności publicznej,
 - e) istniejące w sąsiedztwie lub bezpośrednim zasięgu oddziaływania instalacji zabytki chronione na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
 - f) istniejące w sąsiedztwie lub bezpośrednim zasięgu oddziaływania instalacji obiekty i obszary poddane ochronie na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody, ustawy o lasach, ustawy – Prawo wodne oraz przepisów ustawy o uzdrowiskach i lecznictwie uzdrowiskowym;
- 2) określenie oddziaływania na środowisko instalacji, w tym również w przypadku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej;

- 3) opis działań mających na celu zapobieganie i ograniczanie oddziaływania na środowisko;
- 4) porównanie wykorzystywanej technologii z technologią, która:
 - a) stosuje substancje o małym potencjale zagrożeń;
 - b) efektywnie wytwarza oraz wykorzystuje energię;
 - c) zapewnienia racjonalne zużycie wody i innych surowców oraz materiałów i paliw;
 - d) stosuje technologię bezodpadową i małodpadową oraz zapewnia możliwość odzysku powstających odpadów;
 - e) uwzględnia postęp naukowo-techniczny;
- 5) wskazanie, czy dla instalacji konieczne jest ustanowienie obszaru ograniczonego użytkowania, określenie granic takiego obszaru, ograniczeń w zakresie przeznaczenia terenu, wymagań technicznych dotyczących obiektów budowlanych i sposobów korzystania z nich.

OPRACOWANIA WYKONANE NA PODSTAWIE USTAWY O OCHRONIE PRZYRODY

PLAN OCHRONY DLA PARKU NARODOWEGO, REZERWATU PRZYRODY I PARKU KRAJOBRAZOWEGO

Plan ochrony jest podstawowym dokumentem tworzonym dla wskazanych form ochrony przyrody. Sporządza się go dla: parków narodowych (rozporządzeniem ministra środowiska), rezerwatów przyrody (zarządzeniem regionalnego dyrektora ochrony środowiska) i parków krajobrazowych (uchwałą sejmiku województwa uzgodniona z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska).

Plany ochrony dla parków narodowych, rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych zawierają:

- cele ochrony przyrody oraz wskazanie przyrodniczych i społecznych uwarunkowań ich realizacji (park narodowy i rezerwat przyrody, park krajobrazowy),
- identyfikację oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków (park narodowy i rezerwat przyrody, park krajobrazowy),
- wskazanie obszarów ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej (park narodowy i rezerwat przyrody),
- określenie działań ochronnych na obszarach ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej, z podaniem rodzaju, zakresu i lokalizacji tych działań (park narodowy i rezerwat przyrody),
- wskazanie obszarów realizacji działań ochronnych (park krajobrazowy),
- określenie zakresu prac związanych z ochroną przyrody i kształtowaniem krajobrazu (park krajobrazowy),
- wskazanie obszarów i miejsc udostępnianych dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych, amatorskiego połowu ryb i rybactwa oraz określenie sposobów ich udostępniania (park narodowy i rezerwat przyrody),
- wskazanie obszarów udostępnianych dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, amatorskiego połowu ryb i dla innych form gospoda-

rowania oraz określenie sposobów korzystania z tych obszarów (park krajobrazowy),

- wskazanie miejsc, w których może być prowadzona działalność wytwórcza, handlowa i rolnicza (park narodowy i rezerwat przyrody),
- ustalenia do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń zewnętrznych (park narodowy i rezerwat przyrody, park krajobrazowy).

Zakres planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. Nr 94, poz. 794).

PLAN ZADAŃ OCHRONNYCH I PLAN OCHRONY OBSZARÓW NATURA 2000

Dla obszaru Natura 2000 sprawujący nadzór nad obszarem sporządza projekt, a regionalny dyrektor ochrony środowiska kierując się koniecznością utrzymania i przywrócenia do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 ustanawia, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000. Opracowuje się go na okres 10 lat.

Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 zawiera:

- 1) opis granic obszaru i mapę obszaru Natura 2000;
- 2) identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony;
- 3) cele działań ochronnych;
- 4) określenie działań ochronnych ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania, w tym w szczególności działań dotyczących:
 - a) ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk,
 - b) monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz monitoringu realizacji celów,
 - c) uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony;
- 5) wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, planach zagospodarowania przestrzennego województw oraz planach zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000;
- 6) wskazanie terminu sporządzenia, w razie potrzeby, planu ochrony dla części lub całości obszaru.

Plan ochrony dla obszaru Natura 2000 zawiera:

- 1) opis granic obszaru i mapę obszaru Natura 2000;
- 2) identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony;
- 3) określenie warunków utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000, zachowania integralności obszaru Natura 2000 oraz spójności sieci obszarów Natura 2000, odnoszących się w szczególności do:
 - a) innych form ochrony przyrody, pokrywających się z obszarem Natura 2000,
 - b) zagospodarowania przestrzennego, w tym w szczególności terenów lokalizacji zabudowy możliwej bez szkody dla obszaru Natura 2000, infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, infrastruktury turystycznej i edukacyjnej, a także obszarów, które powinny być zalesione oraz obszarów wyłączonych z zalesiania,
 - c) zagospodarowania obszarów morskich,
 - d) gospodarowania wodami,
 - e) gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej,
 - f) śródlądowych wód powierzchniowych płynących, w których powinna być zachowana lub odtworzona możliwość wędrówki ryb i innych organizmów wodnych;
- 4) wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, planach zagospodarowania przestrzennego województw oraz planach zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których wyznaczono obszar Natura 2000;
- 5) określenie działań ochronnych dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000, ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację;
- 6) wskaźniki właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk, będących przedmiotami ochrony;
- 7) określenie sposobów monitoringu realizacji zadań ochronnych oraz ich skutków;
- 8) określenie sposobów monitoringu stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk, będących przedmiotami ochrony.

Zakres i sposób sporządzania planu zadań ochronnych obszaru Natura 2000 przedstawiony został w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. Nr 34, poz. 186 ze zm.). Natomiast tryb sporządzania projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 oraz zakres prac koniecznych do jego sporządzenia zawarte są w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. Nr 64, poz. 401 ze zm.).

Ograniczenia w korzystaniu z nieruchomości, które powstaną w wyniku przyjęcia planów ochrony uwzględnia się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu.

WNIOSKI O WYDANIE ZEZWOLENIA ORAZ ZEZWOLENIA NA USUNIĘCIE DRZEW LUB KRZEWÓW

Usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości może nastąpić po uzyskaniu zezwolenia wydanego przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta na wniosek posiadacza nieruchomości. Jeżeli posiadacz nieruchomości nie jest właścicielem to do wniosku dołącza się zgodę jej właściciela.

Za usunięcie drzew lub krzewów posiadacz nieruchomości ponosi opłaty. Opłaty liczy i pobiera organ właściwy do wydania zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów. W zdecydowanej większości przypadków organem tym jest wójt, burmistrz, prezydent. Opłaty za usunięcie drzew lub krzewów ustala się w wydanym zezwoleniu.

OPRACOWANIA WYKONANE NA PODSTAWIE USTAWY O ZAPOBIEGANIU SZKODOM W ŚRODOWISKU I ICH NAPRAWIE

WNIOSKI O WYDANIE DECYZJI ORAZ DECYZJE UZGADNIAJĄCE WARUNKI PRZEPROWADZENIA DZIAŁAŃ NAPRAWCZYCH

W przypadku wystąpienia szkody w środowisku podmiot korzystający ze środowiska jest obowiązany do podjęcia działań w celu ograniczenia szkody, zapobieżenia kolejnym szkodom i negatywnym skutkom dla zdrowia ludzi lub dalszemu osłabieniu funkcji elementów przyrodniczych, w tym natychmiastowego skontrolowania, powstrzymania, usunięcia lub ograniczenia w inny sposób zanieczyszczeń lub innych szkodliwych czynników oraz podjęcia działań naprawczych. Podmiot korzystający ze środowiska uzgadnia warunki przeprowadzenia działań naprawczych z organem ochrony środowiska składając wniosek o uzgodnienie warunków przeprowadzenia działań naprawczych. Wniosek ten powinien zawierać informacje dotyczące:

- obszaru wymagającego podjęcia działań naprawczych,
- funkcji pełnionych przez obszar wymagający działań naprawczych,
- początkowego stanu środowiska na danym terenie,
- aktualnego stanu środowiska na danym terenie,
- planowanego zakresu i sposobu przeprowadzenia działań naprawczych oraz planowanego terminu ich rozpoczęcia i zakończenia.

Uzgodnienie warunków przeprowadzenia działań naprawczych następuje w drodze decyzji określającej:

- stan, do jakiego ma zostać przywrócone środowisko,
- zakres i sposób przeprowadzenia działań naprawczych,
- termin rozpoczęcia i zakończenia działań naprawczych.

Rejestr wniosków i decyzji uzgadniających warunki przeprowadzenia działań naprawczych prowadzi regionalny dyrektor ochrony środowiska.

OPRACOWANIA WYKONANE NA PODSTAWIE USTAWY O LASACH

PROGRAM OCHRONY PRZYRODY BĘDĄCY INTEGRALNĄ CZĘŚCIĄ PLANU URZĄDZANIA LASU

Podstawowym dokumentem gospodarki leśnej opracowywanym dla określonego obiektu zawierającym opis i ocenę stanu lasu oraz cele, zadania i sposoby prowadzenia gospodarki leśnej jest plan urządzania lasu. Sporządza się go na 10 lat, uwzględniając przyrodnicze i ekonomiczne warunki gospodarki leśnej, cele i zasady gospodarki leśnej oraz sposoby ich realizacji, określone dla każdego drzewostanu i urządzanego obiektu, z uwzględnieniem lasów ochronnych. Zgodnie z ustawą z dnia 28 września 1991 r. o lasach integralną częścią planu urządzania lasu jest program ochrony przyrody, który zawiera kompleksowy opis stanu przyrody, zadania z zakresu jej ochrony i metody ich realizacji, obejmujący zasięg terytorialny nadleśnictwa.

OPRACOWANIA WYKONANE NA PODSTAWIE USTAWY PRAWO WODNE

WNIOSKI O WYDANIE POZWOLENIA ORAZ POZWOLENIA WODNOPRAWNE NA POBÓR WÓD

Pozwolenia wodno-prawne wydaje się na podstawie operatu wodno-prawnego na:

- szczególne korzystanie z wód,
- regulację wód oraz zmianę ukształtowania terenu na gruntach przylegających do wód, mającą wpływ na warunki przepływu wody,
- wykonanie urządzeń wodnych,
- rolnicze wykorzystanie ścieków, w zakresie nieobjętym zwykłym korzystaniem z wód,
- długotrwałe obniżenie poziomu zwierciadła wody podziemnej,
- piętrzenie wody podziemnej,
- gromadzenie ścieków oraz odpadów w obrębie obszarów górniczych utworzonych dla wód leczniczych,
- odwodnienie obiektów lub wykopów budowlanych oraz zakładów górniczych,
- wprowadzanie do wód powierzchniowych substancji hamujących rozwój glonów,
- wprowadzanie do urządzeń kanalizacyjnych, będących własnością innych podmiotów, ścieków przemysłowych zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego określone w przepisach wykonawczych,
- gromadzenie ścieków, a także innych materiałów, prowadzenie odzysku lub unieszkodliwianie odpadów na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią,
- wznoszenie obiektów budowlanych oraz wykonywanie innych robót na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią,
- wydobywanie kamienia, żwiru, piasku, innych materiałów oraz ich składowanie na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią.

Pozwolenie wydaje się na podstawie operatu wodno-prawnego, którego zakres określa ustawa Prawo wodne.

DOKUMENTY DOTYCZĄCE PLANOWANIA W GOSPODAROWANIU WODAMI

Planowanie w gospodarowaniu wodami obejmuje następujące dokumenty planistyczne:

- program wodno-środowiskowy kraju, z uwzględnieniem podziału na obszary dorzeczy,
- plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza,
- plan zarządzania ryzykiem powodziowym,
- plan przeciwdziałania skutkom suszy na obszarze dorzecza,
- warunki korzystania z wód regionu wodnego,
- sporządzane w miarę potrzeby warunki korzystania z wód zlewni.

Ustalenia planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza, planu zarządzania ryzykiem powodziowym oraz planu przeciwdziałania skutkom suszy na obszarze dorzecza uwzględnia się w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województwa, planach zagospodarowania przestrzennego województwa, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

OPRACOWANIA WYKONANE NA PODSTAWIE USTAWY PRAWO GEOLOGICZNE I GÓRNICZE

DOKUMENTACJA GEOLOGICZNA ZŁOŻA KOPALINY

Dokumentację geologiczną złoża kopaliny sporządza się w celu określenia jego granic, zasobów geologicznych, warunków występowania oraz określenia możliwości wydobycia kopaliny ze złoża.

W dokumentacji tej określa się m.in.:

- rodzaj, ilość i jakość kopaliny, w tym przez przedstawienie informacji dotyczących kopalin towarzyszących i współwystępujących użytecznych pierwiastków śladowych oraz występujących w złożu substancji szkodliwych dla środowiska,
- położenie złoża, jego budowę geologiczną, formę i granice,
- elementy środowiska otaczającego złożo,
- hydrogeologiczne i inne geologiczno-górnice warunki występowania złoża,
- stan zagospodarowania powierzchni w rejonie udokumentowanego złoża,
- graniczne wartości parametrów definiujących złożo i jego granice.

DOKUMENTACJA HYDROGEOLOGICZNA

Dokumentację hydrogeologiczną sporządza się w celu:

- 1) ustalenia zasobów oraz właściwości wód podziemnych;
- 2) określenia warunków hydrogeologicznych związanych z zamierzonym:
 - wykonywaniem odwodnień w celu wydobywania kopaliny,
 - wtlaczaniem wód do górotworu,
 - wykonywaniem odwodnień budowlanych otworami wiertniczymi,
 - wykonywaniem przedsięwzięć mogących negatywnie oddziaływać na wody podziemne, w tym powodować ich zanieczyszczenie,
 - podziemnym bezzbiornikowym magazynowaniem substancji lub podziemnym składowaniem odpadów,
 - składowaniem odpadów na powierzchni,
 - ustanawianiem obszarów ochronnych zbiorników wód podziemnych,

- zakończeniem lub zmianą poziomu odwadniania likwidowanych zakładów górniczych.

W dokumentacji tej określa się m.in.:

- 1) budowę geologiczną i warunki hydrogeologiczne badanego obszaru;
- 2) warunki występowania wód podziemnych, w tym charakterystykę warstw wodonośnych określonego poziomu;
- 3) informacje przedstawiające skład chemiczny, cechy fizyczne oraz inne właściwości wód;
- 4) możliwości poboru wód;
- 5) granice projektowanych stref ochronnych ujęć wód podziemnych oraz obszarów ochronnych zbiorników wód podziemnych;
- 6) przedsięwzięcia niezbędne do ochrony środowiska.

DOKUMENTACJA GEOLOGICZNO-INŻYNIERSKA

Dokumentację geologiczno-inżynierską sporządza się w celu określenia warunków geologiczno-inżynierskich na potrzeby:

- 1) zagospodarowania przestrzennego;
- 2) posadawiania obiektów budowlanych;
- 3) podziemnego bezzbiornikowego magazynowania substancji lub podziemnego składowania odpadów;
- 4) składowania odpadów na powierzchni.

Określa się w niej m.in.:

- 1) budowę geologiczną, warunki geologiczno-inżynierskie i hydrogeologiczne podłoża budowlanego lub określonej przestrzeni;
- 2) przydatność badanego terenu do realizacji zamierzonych przedsięwzięć;
- 3) prognozę zmian w środowisku, które mogą powstać na skutek realizacji, funkcjonowania oraz likwidacji zamierzonych przedsięwzięć.

Zasady udostępniania i korzystania z informacji geologicznej reguluje rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2011 r. w sprawie korzystania z informacji geologicznej za wynagrodzeniem (Dz. U. Nr 292, poz. 981).

3.2. Inne dokumenty

Specjalną grupą opracowań i dokumentacji, których sporządzenie nie wynika z obowiązków prawnych, a które obligatoryjnie należy przeanalizować są te, które opisują zagadnienia środowiskowe terenu, dla którego został sporządzony projekt dokumentu i jego okolicy. Wśród nich wymienić należy:

- literaturę naukową, szczególnie tę aktualną,
- monografie, ekspertyzy ogólnośrodowiskowe i branżowe,
- wytyczne i wskazówki metodyczne,
- objaśnienia i komentarze do map hydrograficznych, sozologicznych, geologicznych, hydrogeologicznych czy geośrodowiskowych opracowywanych w skali 1:50 000,
- raporty i opracowania branżowe WIOŚ.

3.3. Źródła kartograficzne

Jednym z podstawowych materiałów będących źródłem informacji o środowisku są opracowania kartograficzne. Opracowując prognozy oddziaływania na środowisko wskazane jest korzystanie z wielu opracowań kartograficznych. Zasadniczo można je podzielić na mapy topograficzne, mapy tematyczne oraz opracowania fotolotnicze.

Mapa topograficzna w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2010 r. Nr 193, poz. 1287 ze zm.) została zdefiniowana jako opracowanie kartograficzne o treści przedstawiającej elementy środowiska geograficznego powierzchni Ziemi i ich przestrzenne związki. Wykonana jest w skalach 1:10000, 1:25000, 1:50000 i 1:100000.

Tabela 3.

Skala mapy	Układ odniesienia	% pokrycia kraju	Aktualność topograficzna	Miejsce pozyskania mapy	Cena
1:100 000	GUGIK-80	100	1969-1978	Centralny i Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej	cena zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 19 lutego 2004 r. w sprawie wysokości opłat za czynności geodezyjne i kartograficzne oraz udzielanie informacji, a także za wykonywanie wyrysów i wypisów z operatu ewidencyjnego (Dz. U. Nr 37 poz. 333).
1:50 000	WGS-84	31,2	2002-2006		
1:50 000	1992	50,1	1988-2004		
1:50 000	1965	100	1957-1979		
1:50 000	1942				
1:25 000	1965	100	1962-1989		
1:10 000	1992	24,7	1993-2007		
1:10 000	1965	100	1956-1990		
1:10 000	1942	8,7	1988-1995		

Mapy tematyczne dotyczą stanu środowiska jako całości, jak i poszczególnych jego komponentów. Dominującą skalą opracowanych map tematycznych jest skala 1:50 000. W tabeli poniżej zaprezentowano dostępne w Polsce mapy tematyczne, ich skalę oraz miejsce, w którym można je zakupić i podstawę określenia wysokości ceny za mapę.

Tabela 4.

Nazwa mapy	Skala mapy	Miejsce pozyskania mapy	Cena
Mapy hydrograficzne	1:50 000	Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej	cena zgodnie rozporządzeniem w sprawie wysokości opłat za czynności geodezyjne i kartograficzne oraz udzielanie informacji, a także za wykonywanie rysów i wypisów z operatu ewidencyjnego
Mapy sozologiczne	1:50 000		
Mapy glebowo-rolnicze	1:25 000		
Ortofotomapy	1:5000		
Szczegółowa mapa geologiczna Polski	1:50 000	Państwowy Instytut Geologiczny	cena obejmuje jedynie koszty pracochłonności udostępniania oraz materiałów i amortyzacji sprzętu. Sama informacja (mapy) zgodnie z pismem Ministra Skarbu Państwa DNiP II/PS/7280/99 z dnia 25.11.1999 r. jest udostępniana bezpłatnie.
Szczegółowa mapa hydrogeologiczna Polski	1:50 000		
Szczegółowa mapa geologiczno-gospodarcza Polski	1:50 000		
Szczegółowa mapa geośrodowiskowa Polski	1:50 000		
Atlasy geochemiczne aglomeracji	1:100 000 i 1:200 000		
Mapy gospodarcze lasów i gruntów przeznaczonych do zalesienia	nie mniejsza niż 1:5000	w nadleśnictwach	
Mapy przeglądowe (np. drzewostanów, siedlisk, funkcji lasu)			

Informacje dotyczące treści powyższych map przedstawiono w rozdziale następnym opisującym bazy danych kartograficznych wykorzystywanych w Systemach Informacji Geograficznej.

4. GIS jako źródło informacji o środowisku oraz narzędzie jego oceny

System Informacji Geograficznej (GIS) często kojarzony jest ze skomplikowanymi narzędziami, do obsługi których potrzebna jest specjalistyczna wiedza z dziedziny geodezji, geografii czy informatyki. Tymczasem do wykorzystywania podstawowych funkcji GIS wcale nie jest ona wymagana. Dowodem na to jest upublicznienie wielu narzędzi np. w Internecie, w którym z istniejących zasobów danych przestrzennych korzystają nie tylko osoby zawodowo związane z technologią GIS, ale również amatorzy. Zakres podstawowej wiedzy geograficznej wystarczy do rozpoczęcia pracy z oprogramowaniem GIS. Niniejszy rozdział stanowi wprowadzenie do systemów informacji geograficznej i ma zaszykalizować możliwości jakie dają narzędzia GIS oraz zachęcić do ich wykorzystywania podczas przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. W pierwszej części zdefiniowane zostaną podstawowe pojęcia dotyczące systemów informacji geograficznej, a dalej zostaną omówione bazy danych przestrzennych, z których można korzystać podczas sporządzania prognozy oddziaływania na środowisko. W ostatniej części podano możliwości wykorzystania metod GIS podczas przygotowania prognozy oddziaływania na środowisko.

4.1. Podstawowe pojęcia

Atrybut – cecha opisująca określony element modelu danych przestrzennych rastrowych i wektorowych. W modelu danych rastrowych tylko jeden atrybut przypisany jest do jednego pola podstawowego (piksela) w modelach wektorowych jeden element może mieć przypisanych wiele atrybutów, np. punkt opisujący drzewo może zawierać tabelę z atrybutami opisującymi gatunek drzewa, pierśnicę, wysokość, zdrowotność, ilość dziupli itp.

Bazy danych przestrzennych to uporządkowany zbiór informacji o obiektach przestrzeni geograficznej obejmujący dane lokalizujące te obiekty w określonym układzie współrzędnych oraz opisujące ich cechy (atrybuty)⁴⁴. Bazy danych przestrzennych stanowią podstawowy element systemu GIS. Modele baz danych czyli zbiory zasad według, których dane są definiowane, organizowane, przetwarzane i aktualizowane obecnie podzielone są na trzy kategorie bazy danych: relacyjne, obiektowe i najczęściej wykorzystywane relacyjno obiektowe.

Geoportal to witryna internetowa udostępniająca (głównie poprzez wyszukiwanie, przeglądanie) zasoby baz danych przestrzennych.

Georeferencja (kalibracja, rejestracja) to określenie położenia rastrowego modelu danych (rastra) w przestrzeni opisanej przez układ współrzędnych geograficznych. Dokładność zarejestrowania rastra np. zeskanowanej mapy wpływa na dokładność prowadzonych analiz oraz ich wyniki i dlatego podczas rejestracji mapy należy wykazać się możliwie dużą dokładnością. Po właściwym zarejestrowaniu obrazu rastrowego w pliku źródłowym zostaje zapisana informacja o georeferencji w przypadku geoTIFF-a w nagłówku pliku, a w przypadku plików w formacie JPEG zostaje stworzony plik georeferencyjny o rozszerzeniu jgw.

⁴⁴ uzupełnione za L. Kaczmarek. Pozyskiwanie i przetwarzanie danych na potrzeby ocen środowiska przyrodniczego. [W:] Praktyczne aspekty ocen środowiska przyrodniczego. Studia i Prace z Geografii i Geologii nr 4, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010, s. 110.

GIS - System Informacji Geograficznej (ang. Geographical Information System). Terminu GIS pierwszy raz użyto w 1963 roku podczas prac nad Kanadyjskim Systemem Informacji Przestrzennej. Jego powstanie wynikało z potrzeby planowania użytkowania ziemi. Definicji pojęcia GIS jest tak wiele jak jej użytkowników. Na potrzeby niniejszej publikacji przytoczono dwie z nich. Holenderscy naukowcy Meno-Jan Kraak, Ferjan Ormeling GIS-em nazywają komputerowy system informacji służący do wprowadzania, gromadzenia, przetwarzania oraz przedstawiania danych przestrzennych, którego podstawową funkcją jest wspomaganie decyzji. Jerzy Gaździcki⁴⁵, zdefiniował pojęcie GIS jako system pozyskiwania, gromadzenia, weryfikowania, analizowania, transferowania i udostępniania danych przestrzennych; w szerokim rozumieniu obejmuje metody, środki techniczne – sprzęt i oprogramowanie, bazę danych przestrzennych, organizację, zasoby oraz ludzi zainteresowanych jego funkcjonowaniem. Najogólniej rzecz biorąc GIS ma pięć podstawowych funkcji: opracowanie map, pomiary kartometryczne, monitoring, modelowanie i zarządzanie⁴⁶.

INSPIRE - Infrastructure for SPatial InfoRmation in Europe (Infrastruktura Informacji Przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej) jest dyrektywą opublikowaną przez Parlament Europejski 25 kwietnia 2004 roku, która została ratyfikowana przez Polskę 15 maja 2007 roku, której efektem jest ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej. Celem dyrektywy jest wspomaganie systemu podejmowania decyzji w stosunku do działań, które mogą mieć bezpośredni lub pośredni wpływ na środowisko. Konsekwencją działań ustawodawczych, które określiły zasady tworzenia oraz użytkowania infrastruktury informacji przestrzennej w Polsce było m.in. stworzenie geoportalu (www.geoportal.gov.pl) umożliwiającego dostęp do zharmonizowanych zasobów danych przestrzennych w formie usług sieciowych, serwisów katalogowych oraz metadanych.

Kody EPSG identyfikują poszczególne układy współrzędnych; zostały stworzone przez *European Petroleum Survey Group* i są szeroko stosowane w oprogramowaniu GIS. Informacja dotycząca kodu EPSG jest bardzo istotna, ponieważ podczas pracy nad przygotowaniem dokumentu często korzysta się z baz danych przestrzennych, które opracowane zostały w różnych układach współrzędnych. Obecnie oprogramowanie GIS posiada funkcję przeliczenia jednego układu współrzędnych w inny jednak. Aby wykonać takie przeliczenie trzeba wiedzieć w jakim odwzorowaniu przygotowano bazę, z której się korzysta. W tabeli poniżej przedstawiono listę kodów dla najpopularniejszych stosowanych w Polsce układów współrzędnych.

⁴⁵ J. Gaździcki. Leksykon geomatyczny. Polskie Towarzystwo Informacji Przestrzennej. Warszawa 2001

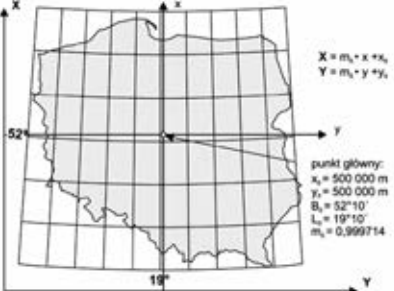
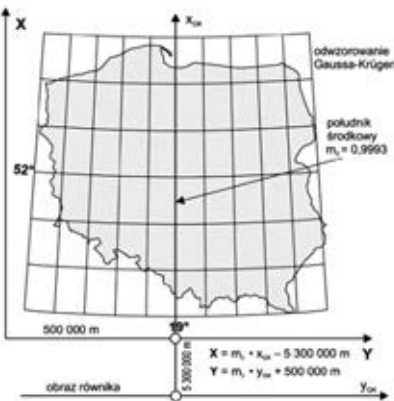
⁴⁶ P. Longley, M.F. Goodchild, D.J. Maguire, D.W. Rhind. GIS Teoria i praktyka. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa 2006 s. 41.

Tabela 5.

Układ współrzędnych/ podział Polski na pasy lub strefy		Kod EPSG	Opracowane mapy/ źródła informacji	Schemat podziału Polski na pasy/strefy ⁴⁷
1942 (pasy południkowe o szerokości 3°)				
południk	środkowy	3329	mapy w skali 1:5000 i większe	
południk	środkowy	3330		
południk	środkowy	3331		
południk	środkowy	3332		
24°E				
1942 (pasy południkowe o szerokości 6°)				
południk	środkowy	3333	Mapy topograficzne	
południk	środkowy	3334	1:10 000	
południk	środkowy	3335	1:50 000	
			1:100 000	
			1:200 000	
			1:500 000	
			Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski	
			1:50 000	
1965				
strefa I		3120	Mapy topograficzne	
strefa II		2172	1:10 000	
strefa III		2173		
strefa IV		2174		
strefa V		2175		
			1:25 000	
			1:50 000	

⁴⁷ R. Kadaj. Zasady transformacji współrzędnych pomiędzy różnymi układami kartograficznymi na obszarze Polski. Geodeta Nr 9 (64) 2000.

Tabela 6.

Układ współrzędnych/ podział Polski na pasy lub strefy	Kod EPSG	Opracowane mapy/ źródła informacji	Schemat podziału Polski na pasy/strefy ⁴⁸
GUGIK-80			
jednostrefowy	3328	Mapa topograficzna 1:100 000	 <p> $X = m_0 \cdot x + x_0$ $Y = m_0 \cdot y + y_0$ </p> <p> punkty główne: $x_0 = 500\,000\text{ m}$ $y_0 = 500\,000\text{ m}$ $B_0 = 52^\circ 10'$ $L_0 = 19^\circ 10'$ $m_0 = 0,999714$ </p>
1992			
jednostrefowy	2180	Mapy topograficzne 1:10 000 1:50 000 1:100 000 Baza Danych Topograficznych 1:10 000 Mapa Sozologiczna Polski 1:50 000 Mapa Hydrograficzna Polski 1:50 000 Mapa Podziału Hydrograficznego Polski 1:50 000 Mapa Glebowo-Rolnicza 1:25 000 Leśna Mapa Numeryczna 1:5000	 <p> $X = m_0 \cdot x + x_0 - 5\,300\,000\text{ m}$ $Y = m_0 \cdot y + y_0 + 500\,000\text{ m}$ </p> <p> odwzorowanie Gaussa-Krügera południk środkowy $m_0 = 0,9993$ </p> <p> $x_0 = 500\,000\text{ m}$ $y_0 = 500\,000\text{ m}$ </p> <p> obraz równika </p>

⁴⁸ R. Kadaj. Zasady transformacji współrzędnych pomiędzy różnymi układami kartograficznymi na obszarze Polski. Geodeta Nr 9 (64) 2000.

2000			
strefa V	2176	Mapy zasadnicze i katastralne w skali 1:5000 i większej	
strefa VI	2177		
strefa VII	2178		
strefa VIII	2179		
UTM/WGS 84			
	4326	Mapa Wektorowa drugiego poziomu (VML2) Dane z odbiorników GPS	

Zródło: opracowanie własne

Metadane dokumentują zawartość zbioru danych są formalnymi opisami zbiorów danych, które pozwalają je scharakteryzować pod kątem potrzeb różnych użytkowników⁴⁹.

Model danych rastrowych przedstawia przestrzeń jako regularną siatkę utworzoną z pól podstawowych, najmniejszym oczkiem siatki jest piksel, każdemu pikselowi przypisano określoną wartość (tylko jeden atrybut). O dokładności modelu rastrowego decyduje rozdzielczość modelu, która determinowana jest powierzchnią jaką opisuje piksel. Czym model dokładniejszy tym więcej pikseli przypada na jednostkę powierzchni. Wraz ze wzrostem dokładności modelu wzrasta rozmiar pliku, a z kolei rozmiar pliku wpływa na szybkość pracy komputera. Najbardziej powszechnymi modelami rastrowymi są pliki graficzne (jpeg. png. tiff. gif.), np. zeskanowane mapy, zdjęcie lotnicze czy sceny satelitarne.

Model danych wektorowych przedstawia przestrzeń jako zbiór elementów geometrycznych: punkty, linie (nazywane poliginiami) i obszary (nazywane poligonami), do każdego elementu możemy przypisać atrybuty. W porównaniu z modelem rastrowym do każdego elementu wektorowego możemy przypisać wiele atrybutów. Najczęściej stosowanym formatem zapisu danych wektorowych jest format ESRI shape. Każda warstwa wektorowa zapisana w tym formacie składa się z co najmniej 3 plików o różnym rozszerzeniu (shp. shx. dbf. czasami prj.), ale takiej samej nazwie. Zmieniając lokalizację plików na komputerze zawsze należy przegrać wszystkie pliki o tej samej nazwie a różnych rozszerzeniach.

Oprogramowanie GIS jest głównym narzędziem przetwarzania danych przestrzennych. Najpopularniejszymi komercyjnymi programami GIS w Polsce są: ArcGIS (ESRI), GeoMedia (Intergraphs), MicroStation (Bentley), MapInfo Professional, AutoCAD Map3D (Autodesk). Niekomercyjnym, darmowym programem cieszącym się coraz większą popularnością jest Quantum GIS.

⁴⁹ P. Longley, M.F. Goodchild, D.J. Maguire, D.W. Rhind. GIS Teoria i praktyka. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa 2006, s. 259.

SIT – System Informacji o Terenie (ang. LIS Land Information System) – to typ bazy danych zawierającej informację uzyskane na podstawie bezpośrednich pomiarów terenowych lub na podstawie wielkoskalowych zdjęć lotniczych, odpowiada mapom w skali 1:5 000 i większej. W Polsce rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 12 lipca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu założenia i prowadzenia krajowego systemu informacji o terenie (Dz. U. Nr 80, poz. 866) określa jakie obligatoryjnie dane mają się znajdować w takiej bazie danych.

SIP – System Informacji Przestrzennej (ang. Spatial Information System).

Układ współrzędnych geograficznych pozwala jednoznacznie określić położenie dowolnego punktu na kuli ziemskiej. W Polsce zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 2000 r. w sprawie państwowego systemu odniesień przestrzennych (Dz. U. Nr 70, poz. 821) państwowy system odniesień przestrzennych tworzą układy współrzędnych płaskich prostokątnych:

- oznaczony symbolem „2000”, stosowany w pracach geodezyjnych i kartograficznych, związanych z wykonywaniem mapy zasadniczej oraz układ współrzędnych płaskich prostokątnych,
- oznaczony symbolem „1992”, stosowany w mapach urzędowych o skali mapy 1:10 000 i skalach mniejszych.

Na terenie naszego kraju podczas tworzenia map stosowano również inne układy współrzędnych: układ „1942”, układ „1965”, odwzorowanie „GUGIK 80” oraz układ „WGS-84”.

Warstwy GIS to dane odwzorowujące rzeczywistość zorganizowane w postaci warstw tematycznych rastrowych i wektorowych np. drogi, rzeki, jeziora, użytkowanie, numeryczny model terenu. Każda z warstw może być wyświetlana niezależnie, taki zapis danych pozwala na komponowanie zestawień danych zależnych od potrzeb użytkownika.

WFS (Web Feature Service) działa na tej samej zasadzie co WMS, jednak udostępnia dane w postaci wektorowej a nie rastrowej.

WMS (Web Map Service) stworzony przez Open Geospatial Consortium (OGC) standard udostępniania map w postaci rastrowej za pomocą interfejsu http. W zapytaniu do serwera WMS klient definiuje szukane parametry mapy (warstwy tematyczne, obszar zainteresowania). W odpowiedzi przesyłany jest rastrowy obraz mapy (najczęściej w formacie jpeg. png. tiff. gif.) w określonym układzie współrzędnych, wygenerowany przez serwer na podstawie danych zawartych w bazach danych.

Wolne i otwarte oprogramowanie GIS to takie oprogramowanie, którego kod źródłowy jest dostępny, a zasady jego udostępniania zezwalają na nieograniczone wykorzystywanie, kopiowanie i modyfikację, zgodnie z życzeniami użytkownika. Najpopularniejszym oprogramowaniem tego typu jest Quantum GIS, SAGA oraz GRASS. Wolne i otwarte oprogramowanie GIS skupia wokół siebie coraz większą grupę użytkowników nie tylko ze względu na bezpłatną możliwość jego wykorzystywania, ale również poprzez coraz większą jego funkcjonalność w zupełności wystarczającą by przygotować opracowanie ekofizjograficzne czy prognozę oddziaływania na środowisko.

4.2. Bazy danych przestrzennych jako źródła informacji o środowisku

Opracowujący prognozę lub inne opracowanie środowiskowe korzystając z narzędzi GIS w pierwszej kolejności poszukuje istniejących dla obszaru, w którym prowadzi analizy baz danych wektorowych, danych rastrowych (głównie w postaci zbiorów zeskanowanych map, danych fotogrametrycznych i teledetekcyjnych) i innych.

W niniejszym rozdziale opisano bazy danych przestrzennych zawierające w swoich zasobach informacje, które mogą być przydatne na etapie opracowywania prognozy do projektu suikzpg lub mpzp. Pod opisem większości baz podano adres WMS. Jednak należy mieć na względzie, że przy obecnej dynamice rozwoju baz danych adresy WMS zmieniają się i przed rozpoczęciem prac należy sprawdzić u źródła ich aktualny adres WMS.

Baza danych katastralnych (Ewidencja Gruntów i Budynków) – baza danych ewidencyjnych prowadzona jest przez starostę i prezydenta miasta na prawach powiatu, na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. Nr 38, poz. 454). Baza danych składa się z części opisowej i kartograficznej. Część opisowa bazy zawiera dane liczbowe i opisowe dotyczące gruntów i budynków, lokali oraz dane dotyczące właścicieli nieruchomości. Treść mapy ewidencyjnej stanowią m.in. granice, oznaczenia punktów granicznych, kontury użytków gruntowych, klas gleboznawczych, budynków, działek ewidencyjnych, numery działek ewidencyjnych, dane opisowo-informacyjne.

WMS: http://sdi.geoportal.gov.pl/wms_dzkat/wmservice.aspx
(dane o charakterze katastralnym dla całego kraju)

WMS: <http://wms.podgik.poznan.pl/cgi-bin/poznan>
(dane katastralne Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Poznaniu).

Baza Danych Topograficznych (TBD) powstaje w Polsce od 2003 roku. Dokładność danych odpowiada mapie w skali 1:10 000 i opracowywana jest w PUWG 1992. Baza składa się z trzech komponentów (TOPO, ORTO, NMT). Komponent TOPO może być udostępniony w postaci wydruków arkuszy mapy topograficznej TBD w skali 1:10 000 w kroju układu „1992” lub wektorowej bazy danych. W bazie danych topograficznych wyróżnia się następujące grupy obiektów: sieć cieków, sieć dróg i kolei, sieć uzbrojenia, kompleksy pokrycia terenu (m.in. lasy, wody, zabudowa, tereny roślinności trawiastej, sady), budowle i urządzenia, kompleksy użytkowania terenu (m.in. zakłady produkcyjne, oczyszczalnie, porty, stacje kolejowe, parki), tereny chronione, granice, osnowę geodezyjną, elementy rzeźby, inne. Na potrzeby komponentu ORTO są opracowywane ortofotomapy o rozdzielczości 1 piksela równej 0,5 m. Ostatni komponent NMT Numeryczny Model Rzeźby Terenu zbudowany jest w oparciu o dane wysokościowe o średniej dokładności dla terenów otwartych równej 1 m, a dla lasów i terenów o nachyleniu większym niż 6% wynosi 2 m. Dysponentem bazy jest Główny Urząd Geodezji i Kartografii (GUGiK), a jej udostępnianiem zajmują się również Wojewódzkie Ośrodki Dokumentacji

Geodezyjnej i Kartograficznej (WODGiK). Obecnie ze względu na wysokie koszty opracowania bazy zrezygnowano z jej opracowywania na rzecz Bazy Danych Obiektów Topograficznych.

Baza Danych Obiektów Topograficznych (BDOT10k) tworzona jest na podstawie Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 listopada 2011 r. w sprawie bazy danych obiektów topograficznych oraz bazy danych obiektów ogólnogeograficznych, a także standardowych opracowań kartograficznych (Dz. U. Nr 279, poz. 1642). BDOT10k opracowywana jest w skali nominalnej 1:10 000 w PUWG 1992 zbudowana jest z 3 komponentów podobnie jak TBD. Baza danych przygotowywana jest w postaci warstw ciągłych dla wybranych grup obiektów topograficznych. Treść BDOT10k obejmuje 10 obszarów tematycznych⁵⁰ (jednostki podziału administracyjnego, sieci dróg i kolei, budowle i urządzenia, kompleksy pokrycia terenu, kompleksy użytkowania terenu, sieci cieków, tereny chronione, osnowa, sieci uzbrojenia terenu, punkty adresowe). Uznawana jest za jedną z najdokładniejszych referencyjnych baz danych topograficznych w Polsce. Dane BDOT10k udostępniane są w następujących formatach: komponent TOPO .gml, komponent ORTOFOTO .GeoTIFF, komponent NMT .ascii. Dysponentem bazy jest Główny Urząd Geodezji i Kartografii (GUGiK), a jej udostępnianiem zajmują się również Wojewódzkie Ośrodki Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej (WODGiK). Obecnie w ramach projektu „Georeferencyjna Baza Danych Obiektów Topograficznych (GBDOT) wraz z krajowym systemem zarządzania” wykonuje się nowe (rozumiane jako aktualizacja i przetworzenie istniejących zasobów) opracowania BDOTk10.

WMS: http://sdi.geoportal.gov.pl/wms_budynki_bdot_2009/request.aspx
(BDOT budynki 2009)

WMS: http://sdi.geoportal.gov.pl/wms_budynki_bdot_2010/request.aspx
(BDOT budynki 2010)

Mapa Wektorowa Poziomu Drugiego (Vmap L2, VML2) jest bazą danych topograficzną opracowaną zgodnie ze standardami NATO przez Służbę Topograficzną Wojska Polskiego w nominalnej skali 1:50 000 w układzie WGS84. Opracowanie pokrywa cały obszar polski i jest dostępne w cięciu dwuarkuszowym. Bazy danych Vmap2 dostępne są w formatach .vpf i .shp. Najważniejszymi warstwami tematycznymi są: granice, rzeźba terenu, fizjografia, hydrografia, przemysł, obiekty społeczno-kulturalne, transport, roślinność, informacje lotnicze. Mapa Wektorowa Poziomu Drugiego uznawana jest za jedną z najważniejszych referencyjną baz danych topograficznych w Polsce. Dysponentem bazy jest Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej. Mapę Wektorową Poziomu Drugiego możemy przeglądać za pomocą geoportalu (www.geoportal.gov.pl).

⁵⁰ <http://www.codgik.gov.pl/baza-danych-obiektow-topograficznych.html>

Bazy danych wysokościowych – na podstawie danych wysokościowych tworzy się numeryczny model rzeźby terenu NMT (ang. Digital Terrain Model DTM, Digital Elevation Model DEM), który definiowany jest jako numeryczna reprezentacja fragmentu powierzchni w postaci zbioru punktów o współrzędnych x , y i z ⁵¹. Najczęściej numeryczne modele terenu opracowywane są jako regularna siatka punktów GRID (ang. Regular Raster Grid) lub nieregularna siatka trójkątów TIN (ang. Triangular Irregular Network). W Polsce wykonuje się następujące modele typu TIN:

- NMT VmapL2 – gdzie rzeźba przedstawiona jest w postaci wektorów pozyskanych z map topograficznych w skali 1:50 000,
- NMT TBD – powstał na podstawie opracowań fotogrametrycznych lub na podstawie map topograficznych w skali 1:10 000,
- NMT LPIS – w ramach opracowania bazy danych Systemu Identyfikacji Działek Rolniczych LPIS dla całego kraju został opracowany model,
- NMT SMOK – powstała w ramach budowy systemów osłony powodziowej kraju.

Numeryczne modele terenu typu GRID są mniej dokładne, nie odwzorowują tak dokładnie jak TIN wysokości, spadków, ekspozycji. Dodatkowo NMT typu GRID wykonany na podstawie mapy topograficznej w skali 1:200 000 nie jest wystarczająco dokładny by w razie konieczności wykorzystywać go w opracowaniach poziomu lokalnego np. prognozach oddziaływania na środowisko do projektów suikzpg lub mpzp. Bardzo dokładne NMT obecnie tworzy się za pomocą technologii lotniczego skaningu laserowego LIDAR (ang. Light Detection and Ranging). Dokładność wysokościowa NMT otrzymanego przy wykorzystaniu lotniczego skaningu laserowego wynosi kilkanaście centymetrów. Tak duża dokładność modelu wynika z bardzo gęstego próbkowania powierzchni od 4 do 12 punktów na m^2 . Dane LIDAR w Polsce udostępniane są m.in. przez CODGiK w postaci plików tekstowych zawierających współrzędne x , y , z punktów w regularnej siatce o oczku 0,5 lub 1 m wyinterpolowane na podstawie chmury punktów uzyskanej z lotniczego skaningu laserowego.

Państwowy Rejestr Granic i Powierzchni Podziału Terytorialnego Kraju (PRG) jest urzędową, referencyjną bazą danych stanowiącą podstawę dla innych systemów informacji przestrzennej, opracowywany jest w PUWG 2000 na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 stycznia 2012 r. w sprawie państwowego rejestru granic i powierzchni jednostek podziałów terytorialnych kraju (Dz. U. z 2012 r. poz. 199). Rozporządzenie określa zakres informacji gromadzonych w bazie danych państwowego rejestru granic i powierzchni jednostek podziałów terytorialnych kraj oraz organizację, tryb i standardy techniczne tworzenia, aktualizacji i okresowej weryfikacji PRG. Dane obejmują obszar całego kraju w zakresie przebiegu granic oraz powierzchni jednostek zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego kraju (tj. gmin, powiatów, województw) i udostępniane są w formacie .shp, .dxf, .tab. PRG związany jest z systemem TERYT (Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju), który prowadzony jest przez Główny Urząd Statystyczny.

WMS: http://sdi.geoportal.gov.pl/wms_prg/wmservice.aspx
(PRG)

⁵¹ L. Kaczmarek, B. Medyńska-Gulij, Źródła i metody pozyskiwania danych przestrzennych w badaniach środowiska przyrodniczego. Bogucki Wydawnictwo Naukowe. Poznań 2007, s. 131

Państwowy Rejestr Nazw Geograficznych (PRNG) jest urzędową, referencyjną bazą danych stanowiącą podstawę dla innych systemów informacji przestrzennej, opracowywany jest w PUWG 1992 na podstawie Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 14 lutego 2012 r. w sprawie państwowego rejestru nazw geograficznych (Dz. U. z 2012 r., poz. 309). Rozporządzenie określa szczegółowy zakres informacji gromadzonych w bazie danych państwowego rejestru nazw geograficznych, organizacji, tryb i standardy techniczne (tworzenia, aktualizacji, weryfikacji i udostępnienia danych PRNG). PRNG jest bazą danych w zakresie urzędowych, zestandaryzowanych i niestandardyzowanych nazw obiektów geograficznych oraz ich atrybutów (zawierających szczegółowe informacje dotyczące samej nazwy oraz opisywanego obiektu). Dane PRNG w zakresie nazewnictwa są udostępniane w formacie: .shp, .xls, .xml, .gml, .txt.

WMS: http://sdi.geoportal.gov.pl/wms_prng/wmservice.aspx
(PRNG)

Ortofotomapy powstają w wyniku przetworzenia zdjęć lotniczych. Ortofotomapa to rastrowy, kartometryczny obraz terenu powstały w wyniku ortogonalnego przetworzenia zdjęć lotniczych lub scen satelitarnych. Ortofotomapy wykonane są w PUWG 1992 lub 2000, w barwach rzeczywistych (RGB), skali szarości (B/W) lub barwach fałszywych z kanałem bliskiej podczerwieni (CIR). Ortofotomapy udostępniane są w postaci cyfrowej w formacie .geoTIFF lub w postaci analogowej. Ortofotomapy najczęściej opracowywane są z następującymi terenowymi wielkościami piksela: 1,00 m, 0,50 m, 0,25 m, 0,10 m. Istotnym materiałem do analizy są archiwalne materiały teledetekcyjne. Jak pisze Drużkowski⁵² większość Polski od połowy XX wieku ma 5-8 - krotne pokrycie zdjęciami lotniczymi. Prowadząc analizę zmiany zagospodarowania terenu taki materiał teledetekcyjny może okazać się bardzo użyteczny.

WMS: http://sdi.geoportal.gov.pl/wms_orto/wmservice.aspx
(ortofotomapa)

Mapa sozologiczna jest bazą danych tematycznych. Przedstawia stan środowiska przyrodniczego oraz przyczyny i skutki jego przemian głównie antropogenicznych, a także sposoby ochrony naturalnych wartości środowiska przyrodniczego. Baza danych przygotowana jest w nominalnej skali 1:50 000 w PUWG 1992 (dla niektórych obszarów w układzie 1942). Opracowanie pokrywa niecałe 60% powierzchni kraju i dostępne jest w kroju arkuszowym lub jako baza ciągła, udostępniana jest w formacie wektorowym tab. Najważniejszymi warstwami tematycznymi mapy sozologicznej są: formy ochrony środowiska przyrodniczego, degradacja komponentów środowiska przyrodniczego, przeciwdziałanie degradacji środowiska przyrodniczego, rekultywacja środowiska przyrodniczego, nieużytki. Każdy arkusz mapy opatrzony został komentarzem naukowym, który jest dołączony w formie pliku tekstowego do bazy danych wektorowych w cięciu arkuszowym. Baza danych sozologicznych jest przydatna jako źródło informacji o stanie zanieczyszczenia, zagrożeń środowiska przyrodniczego, narzędzie do badania i diagnozowania jego stanu w aspekcie ilościowym, systematyzującym i prognostycznym. Może być wykorzystana do opracowania syntetycznego wskaźnika stanu

⁵² M. Drużkowski. Kartograficzne i teledetekcyjne dane i metadane w studiach nad krajobrazem. [W:] Struktura przestrzenno-funkcjonalna krajobrazu. The spatial –functional structure of landscape. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2005.

środowiska przyrodniczego różnych jednostek przestrzennych⁵³. Korzystając z bazy należy mieć na uwadze fakt, że antropopresja jest procesem bardzo dynamicznym i w związku z tym informacje w bazie ulegają stosunkowo szybkiej dezaktualizacji. Właścicielem bazy jest Główny Urząd Geodezji i Kartografii (GUGiK), a jej dysponentem Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej (CODGiK). Udostępnianiem zajmują się również Wojewódzkie Ośrodki Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej (WODGiK).

WMS: http://sdi.geoportal.gov.pl/wms_sozo/wmservice.aspx
(Mapa Sozologiczna)

Mapa hydrograficzna jest bazą danych tematycznych. Przedstawia warunki obiegu wody w środowisku przyrodniczym. Baza danych przygotowana jest w nominalnej skali 1:50 000 w PUWG 1992 (dla niektórych obszarów w układzie 1942). Opracowanie pokrywa ponad 60% powierzchni kraju dostępne jest w kroju arkuszowym lub jako baza ciągła, udostępniana jest w formacie wektorowym tab. Najważniejszymi warstwami tematycznymi mapy hydrograficznej są: topograficzne działy wodne, wody powierzchniowe, wypływy wód podziemnych, wody podziemne pierwszego poziomu, przepuszczalność gruntów, zjawiska i obiekty gospodarki wodnej, punkty hydrometryczne pomiarów stacjonarnych. Mapa hydrograficzna w wersji numerycznej tworzy zbiór danych, które są podstawą analizy przestrzennej i zjawisk oraz procesów hydrologicznych zachodzących na tle i w powiązaniu z pozostałymi elementami środowiska przyrodniczego⁵⁴. Baza danych hydrograficznych jest przydatna w rozwiązywaniu takich zagadnień społeczno-gospodarczych jak: zaopatrzenie w wodę, projektowanie lokalizacji osiedli, inwestycji przemysłowych, hydroenergetycznych i wodno-melioracyjnych, opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego, zabezpieczenie przed powodzią, względnie jej skutkami.⁵⁵ Właścicielem bazy jest Główny Urząd Geodezji i Kartografii (GUGiK), a jej dysponentem Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej (CODGiK). Udostępnianiem zajmują się również Wojewódzkie Ośrodki Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej (WODGiK).

WMS: http://sdi.geoportal.gov.pl/wms_hydro/wmservice.aspx
(Mapa Hydrograficzna)

Mapa Glebowo-Rolnicza dostępna jest jako zwektoryzowana treść analogowej mapy glebowo-rolniczej opracowywanej w skali 1:25 000 lub 1:5 000 lub jako raster (zeskanowana mapa z georeferencjami). Opracowywana jest w Instytucie Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach oraz w urzędach marszałkowskich wybranych województw. Treść mapy glebowo-rolniczej przedstawia przestrzenną zmienność siedliska glebowego, określa przydatność rolniczą gleby oraz zawiera informacje dotyczące ważniejszych właściwości fizycznych (np. miąższość i skład granulometryczny poszczególnych poziomów profilu glebowego) gleby. Informacje zawarte na mapach pozwalają na racjonalne wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Wojewódzkie Ośrodki Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej udostępniają tę mapę w formie cyfrowej oraz jako wydruki dla dowolnie wybranych obszarów.

⁵³ <http://serwisy.codgik.gov.pl/temap/sozo5.html>

⁵⁴ D. Globit, A. Iwaniak, R. Olszewski. GIS obszary zastosowań. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa 2007, s. 162.

⁵⁵ <http://serwisy.codgik.gov.pl/temap/hydro2.html>

MIDAS –System Gospodarki i Ochrony Bogactw Mineralnych Polski – baza danych prowadzona przez Państwowy Instytut Geologiczny. Jest podstawowym źródłem informacji o surowcach mineralnych Polski oraz ściśle z nimi związaną tematyką eksploatacji złóż. Oferuje dostęp do trzech grup informacji: złoża, obszary, tereny górnicze i związane z nimi koncesje, gospodarka surowcami. System MIDAS gromadzi dane o charakterze przestrzennym (m.in. konturach granic złóż, obszarów górniczych i terenów górniczych). <http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/MIDASGIS/start/>

Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski (SMGP) jest bazą danych tematycznych. Kompleksowo przedstawia budowę geologiczną z uwzględnieniem litologii, genezy i stratygrafii utworów oraz geomorfologii i tektoniki. SMGP powstawała w latach 1956-2009 i pokrywa obszar całego kraju. Została opracowana w cięciu arkusowym (1069 arkuszy) w układzie 1942, a jej nominalna skala wynosi 1:50 000. Jednak jej szczegółowość jest większa gdyż mapa ta powstała w wyniku zestawienia wszystkich dotychczasowych badań geologicznych, geofizycznych i wiertniczych z danego obszaru oraz na podstawie wykonanego szczegółowego zdjęcia geologicznego w skali 1:25 000. Każdy arkusz opatrzony jest obszernym, szczegółowym tekstem objaśniającym wzbogaconym zestawieniami tabelarycznymi, wynikami analiz i ekspertyz, szkicami tematycznymi oraz dodatkowymi załącznikami graficznymi, np. przekrojami geologicznymi. SMGP w pełnej szczegółowości udostępniana jest przez Państwowy Instytut Geologiczny w formacie wektorowym shp. Najważniejsze warstwy wydzielen geologicznych w formie uproszczonej udostępnione są przez geoportal IKAR (<http://ikar2.pgi.gov.pl/cms/>).

WMS: http://ikar2.pgi.gov.pl/services/SMGP_50/MapServer/WMSServer
(najważniejsze wydzielenia geologiczne SMGP)

Mapa Geośrodowiskowa Polski (MGŚP) jest bazą danych tematycznych. Przedstawia ona stan i zasoby środowiska naturalnego. MGŚP powstaje od 2002 roku i pokrywa obszar całego kraju. Została opracowana w cięciu arkusowym w układzie 1942, a jej nominalna skala wynosi 1:50 000. Baza danych wizualizowana jest w formie dwóch plansz A i B. Plansza A (zawiera treść dotychczasowej Mapy Geologiczno-Gospodarczej Polski) zbudowana jest z czterech podstawowych warstw informacyjnych: złoża kopaliny, wody, warunki podłoża, ochrona środowiska. Dla osób sporządzających prognozy oddziaływania na środowisko szczególnie istotną warstwą tematyczną jest warstwa opisująca warunki budowlane. Plansza B składa się z warstwy opisującej zagrożenia powierzchni ziemi (geochemia środowiska, składowiska odpadów, antropopresja). Każdy arkusz opatrzony jest komentarzem. MGŚP udostępniana jest przez Państwowy Instytut Geologiczny w formacie wektorowym .shp. W celu standaryzacji i harmonizacji geologicznej informacji przestrzennej znajdującej się w zasobach PIG w ramach projektu IKAR podjęto prace zmierzające do stworzenia jednolitego systemu kartograficznego, który integrowałby nowe i istniejące rozwiązania w zakresie kartografii geologicznej, hydrogeologicznej, geośrodowiskowej i geologii złożowej. Wynikiem tego projektu jest m.in. geoportal IKAR (<http://ikar2.pgi.gov.pl>), w którym umieszczono znaczną ilość adresów WMS dotyczących poszczególnych warstw m.in. Centralnej Bazy Danych Geologicznych (CBDG), Bazy Danych Geologiczno-Inżynierskich (BDGI), SMGP, MGŚP, danych Państwowej Służby Hydrogeologicznej.

BankHYDRO jest bazą danych hydrogeologicznych, w której gromadzone są dane dokumentacyjne o odwiertach, ujęciach i źródłach wód podziemnych zwykłych, mineralnych i termalnych z obszaru Polski. Zakres informacji przechowywanych w bazie danych obejmuje: lokalizację obiektu hydrogeologicznego (odwiertu, źródła), pomiarowe i obliczeniowe dane hydrogeologiczne, podstawowe dane wiercyjne i litostratygraficzne, dane fizykochemiczne próbek wód podziemnych⁵⁶. W bazie na przestrzeni ostatnich 25 lat zgromadzono ponad 130 000 obiektów hydrogeologicznych. Docelowo zakłada się integrację BankuHYDRO i bazy danych Sieci Obserwacji Hydrogeologicznych (SOH) z Mapą hydrogeologiczną Polski i Mapą geośrodowiskową w technologii GIS.

Mapa hydrogeologiczna Polski (MhP) – baza danych zawiera informacje dotyczące użytkowych poziomów zwykłych wód podziemnych z szerszą interpretacją głównego piętra/poziomu wodonośnego, stanowiącego najważniejsze źródło zaopatrzenia w wodę. MhP powstawała w latach 1996-2004 i pokrywa obszar całego kraju, została opracowana w cięciu arkuszowym (1069 arkuszy) w układzie 1942, a jej nominalna skala wynosi 1:50 000. Po opracowaniu wszystkich arkuszy nastąpiło scalenie wszystkich warstw i obecnie mapa dostępna jest również w formie ciągłej. Baza danych atrybutowych jest rozbudowana i zawiera treści jawne oraz treści oznaczone klauzulą poufności. Warstwy informacyjne charakteryzujące główne użytkowe piętra/poziomy wodonośne opisują: zasięgi i głębokości występowania oraz miąższości i przewodności, jakość wód podziemnych jako źródła zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia, stopnia zagrożenia wód podziemnych zanieczyszczeniami z powierzchni terenu, możliwości uzyskania wydajności z typowej studni wierczonej, aktualnego położenia zwierciadła wód podziemnych i kierunków ich przepływu, odnawialności zasobów wód podziemnych oraz ich dopuszczalnego zagospodarowania. MhP podaje lokalizację oraz techniczną i hydrogeologiczną charakterystykę ujęć wód podziemnych, a także lokalizację i uproszczoną charakterystykę obiektów uciążliwych dla wód podziemnych. Do mapy dołączony jest obszerny komentarz. Udostępniana jest przez Państwowy Instytut Geologiczny w formacie wektorowym shp.

WMS: http://epsh.pgi.gov.pl/wms_mhp_kompoz_wydajnos/wmservice.aspx
(kompozycja MhP)

Mapa hydrogeologiczna Polski – Pierwszy Poziom Wodonośny (MhP PPW) – baza danych składa się z dwóch głównych warstw informacyjnych: pierwszy poziom wodonośny – występowanie i hydrodynamika (obejmuje wybrane elementy charakterystyki hydrogeologicznej pierwszej od powierzchni terenu warstwy wodonośnej lub zespołu warstw wodonośnych) oraz pierwszy poziom wodonośny – wrażliwość na zanieczyszczenie i jakość wód (określa podatności płytkich wód podziemnych na zanieczyszczenia z powierzchni terenu oraz stan jakości płytkich wód podziemnych). MhP PPW jest wykonywana od 2004 roku, jest opracowaniem seryjnym w cięciu arkuszowym w układzie 1942 w nominalnej skali 1:50 000. Udostępniana jest przez Państwowy Instytut Geologiczny w formacie wektorowym .shp.

⁵⁶ http://www.psh.gov.pl/bazy_danych_mapy_i_aplikacje/bazy_danych/bankhydro.html

Mapa Podziału Hydrograficznego Polski (MPHP) jest ciągłą bazą danych hydrograficznych przygotowaną w PUWG 1992. Opracowanie pokrywa całą powierzchnię kraju łącznie z obszarami dorzeczy Odry i Wisły położonymi poza granicami Polski. Baza danych została przygotowana w formacie .shp. i zawiera następujące warstwy: ciekii wyróżnione – takie, dla których wyróżniono zlewnie (rzeki, potoki, strugi, kanały, rowy), jeziora wyróżnione – takie dla których wyznaczono zlewnie (jeziora, zbiorniki zaporowe, stawy), zlewnie (obszary hydrograficzne, dorzecza i zlewnie w układzie hierarchicznym), ciekii i jeziora niewyróżnione (tzn. takie które mogą być w miarę potrzeby przeniesione do warstwy wyróżnionej wraz z wyznaczeniem dla nich zlewni). Baza wykonana została przez Ośrodek Zasobów Wodnych IMGW w Warszawie na zlecenie Ministerstwa Środowiska, które jest właścicielem bazy. MPHP jest opracowaniem referencyjnym dla działań związanych z gospodarką wodną i jej planowaniem. Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej udostępnił wersję Rastrową Mapy Podziału Hydrograficznego Polski opracowaną przez Zakład Hydrografii i Morfologii Koryt Rzecznych Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie. Udostępniona mapa rastrowa przedstawia pełną hydrografię Polski w podziale na 1083 arkusze w skali 1:50 000. Arkusze RMPHP można pobrać na stronie (<http://www.kzgw.gov.pl/pl/Rastrowa-Mapa-Podzialu-Hydrograficznego-Polski.html>). Dla każdego arkusza przygotowano 3 pliki (plik graficzny .jpg, plik z georeferencją .jgw i plik tekstowy z hydronimią w formacie rtf.).

Geoserwis GDOŚ – baza danych udostępniona w formie usługi WMS przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska zawierająca granice form ochrony przyrody ustanowione na podstawie ustawy o ochronie przyrody. Dotychczas do bazy wprowadzono granice następujących form ochrony przyrody: park narodowy, obszar Natura 2000, rezerwat przyrody, park krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu, zespół przyrodniczo-krajobrazowy. Opisy wszystkich obszarów Natura 2000 w formie Standardowego Formularza Danych SDF oraz mapy topograficznej w skali 1:50 000 z naniesionymi granicami obszarów można pobrać ze strony (<http://natura2000.gdos.gov.pl/>). Serwis udostępnia również wyszukanie obszaru według podziału administracyjnego kraju, po nazwie, kodzie, czy powierzchni obszaru.

WMS: <http://wms.gdos.gov.pl/geoserver/wms> (granice form ochrony przyrody)

Leśna Mapa Numeryczna (LNM) i System Informatyczny Lasów Państwowych (SILP) – w Lasach Państwowych system informacji geograficznej wprowadza się od połowy lat 90. XX wieku. Istotną datą jest rok 1997 kiedy to wprowadzono ogólnokrajowy standard leśnej mapy numerycznej. Przejrzystość danych znajdujących się w bazie zawdzięczamy przejrzystości zdefiniowanej bazy danych SILP, która zawiera informacje o siedliskach, składzie gatunkowym, wieku drzewostanu, zdrowotności lasu funkcji lasu oraz wielu zagadnień związanych z gospodarką leśną⁵⁷. Mapa opracowywana jest w układzie 1992 w formacie .shp. Podstawową jednostką w LNM jest pododdział leśny, który stanowi główną warstwę opracowania. Obok niej dostępne są warstwy dotyczące podziału obszaru na leśnictwa i oddziały leśne, elementy sytuacyjne, granice administracyjne, sieci uzbrojenia terenu, budynki oraz szereg innych.

⁵⁷ L. Kaczmarek. Pozyskiwanie i przetwarzanie danych na potrzeby ocen środowiska przyrodniczego. [W:] Praktyczne aspekty ocen środowiska przyrodniczego. Studia i Prace z Geografii i Geologii nr 4, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010, s. 122.

Interaktywny Panel Informacji o Środowisku Województwa Wielkopolskiego jest przykładem regionalnej bazy danych o stanie środowiska. W ramach Interaktywnego Panelu Informacji o Środowisku Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska można się zapoznać z danymi inspekcyjnymi i wynikami monitoringu środowiska województwa wielkopolskiego w następującym zakresie: wyniki monitoringu wód podziemnych sieci krajowej i regionalnej, wyniki monitoringu wód powierzchniowych płynących, wyniki monitoringu jezior, wartości emisji wybranych substancji, wyniki pomiarów jakości powietrza.

System Informacji Przestrzennej Poznania (SIP Poznań) jest przykładem lokalnej bazy danych przestrzennych, podzielona jest na część dostępną dla wszystkich obywateli oraz na część wewnętrzną, do której dostęp uzyskuje się po podaniu hasła. Część publiczna zawiera m.in. następujące warstwy tematyczne: suikzpg, mpzp uchwalone i procedowane, mapę akustyczną, ortofotomapę.

4.3. Zastosowanie GIS w prognozach oddziaływania na środowisko

Za pomocą narzędzi GIS na podstawie dostępnych materiałów i wiedzy o procesach zachodzących w środowisku przyrodniczym można symulować przebieg zdarzeń i prognozować zmiany jakie mogą wystąpić w konsekwencji realizacji założeń dokumentów planistycznych.

W poprzednim rozdziale, krótko scharakteryzowano większość dostępnych w Polsce baz danych. Należy jednak pamiętać, że dynamika zmian niektórych zjawisk (aktualność), jakość wprowadzanych danych, kompletność baz niejednokrotnie pozostawia wiele do życzenia. W związku z tym przed przystąpieniem do sporządzania prognozy oddziaływania na środowisko w pierwszej kolejności należy dokonać krytycznej analizy zawartości baz danych oraz określić ich przydatność w określonym opracowaniu. Jednym słowem należy wyselekcjonować wiarygodne materiały, które zostaną wykorzystane podczas przeprowadzania prac analitycznych.

Do korzystania z baz opisanych powyżej nie jest konieczne wykorzystanie oprogramowania GIS. Większość baz danych posiada swoje geoportale lub witryny umożliwiające ich przeszukiwanie. Jednak o pełnej funkcjonalności GIS można mówić dopiero w momencie korzystania z narzędzi, w tym wypadku oprogramowania GIS. Na podstawie danych, które znajdują się w bazach z powodzeniem można określić, analizować i ocenić istniejący stan środowiska obszaru objętego ustaleniami planistycznymi. Na podstawie analizy zmiany danego elementu w czasie można określić (interpolować) potencjalne zmiany w środowisku, jakie wystąpią w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu.

Usługi udostępniane przez geoportale m.in. WMS, WFS umożliwiają szybkie wyświetlenie szukanych map, nałożenie kilku warstw tematycznych na warstwę referencyjną np. mapę topograficzną. Należy jednak pamiętać, że wykonywanie zrzutów ekranowych (ang. print screen) nie ma znamion kartograficznej prezentacji. W tym miejscu wskazane jest przedstawienie właściwości cechujących mapę⁵⁸:

- prezentacja informacji na płaszczyźnie lub ich odniesienie do płaszczyzny,
- przedstawienie poszczególnych kategorii zjawisk i obiektów za pomocą przyjętego systemu znaków umownych,

⁵⁸ za W. Ostrowski, J. Paślowski. Przedmiot Kartografii i jej powiązania z innymi naukami. [W:] Wprowadzenie do kartografii i topografii. Wydawnictwo Nowa Era, Wrocław 2006 s.17.

- podobieństwo rozmieszczenia znaków do rozmieszczenia oznaczonych przez te znaki obiektów podporządkowane określonym regułą matematycznym, takim jak skala, sposób rzutowania na powierzchnię odniesienia oraz odwzorowanie powierzchni kuli lub elipsoidy na płaszczyznę,
- generalizacja, czyli redukcja treści i jej uogólnienie wynikające z konieczności dostosowania zakresu i sposobu ujęcia tej treści do jej przeznaczenia, skali oraz możliwości percepcyjnych użytkowników mapy.

Korzystając z danych zawartych w bazach danych zawsze należy zapoznać się z warunkami wykorzystywania umieszczonych tam danych. Dane rastrowe udostępniane poprzez różne usługi sieciowe często mają charakter uogólniony, a ich baza atrybutowa jest ograniczona. Pełna baza danych w formacie wektorowym wraz z bazą atrybutową najczęściej udostępniana jest przez właściciela lub dysponenta danego zasobu.

Schemat 3.

Zakładając, że uzyskano potrzebne do opracowania prognozy dane przestrzenne oraz prawo do ich wykorzystywania należy je skopiować do repozytorium pierwotnego. Repozytorium pierwotne jest taką bazą danych, do której wprowadza się mapy referencyjne, warstwy tematyczne, tabele z danymi itp. Bardzo użyteczne jest opisywanie repozytorium, a właściwie jego zawartości. Dodając pierwszą warstwę nie jest problemem zapamiętanie z jakiego źródła pochodzi, ale przy dwudziestej może pojawić się problem i wówczas łatwo jest popełnić błąd. Wykonywanie operacji na warstwach, które zostały wybrane błędnie może doprowadzić do zniekształcenia wyników oceny.

Jeżeli repozytorium jest gotowe można rozpocząć przetwarzanie danych. Pierwszym przetworzeniem powinna być transformacja danych do jednego układu współrzędnych. Dalej można przeprowadzić szereg analiz (działań na obiektach wektorowych), np. nakładanie, buforowanie, sumowanie, dzielenie itp. Można również poddać analizie dane w postaci rastrowej lub przeprowadzić ich wektoryzację.

Prosta metoda nakładania warstw pozwoli wskazać konflikty funkcji zaproponowanych w projekcie suikzp lub mpzp ze środowiskiem przyrodniczym czy obecnym zagospodarowaniem. Nakładając warstwy danych z formami ochrony przyrody na projektowane zagospodarowanie można określić zagrożenia jakie będą wynikać z realizacji zaproponowanej funkcji.

Wyniki przeprowadzonych analiz determinują następujące elementy: aktualność danych, wiarygodność danych, dokładność geometryczna danych, zastosowanie modeli obliczeniowych i przede wszystkim umiejętność interpretacji wyników.

Jeżeli w toku przeprowadzanej oceny stwierdzono, że może wystąpić znaczące negatywne oddziaływanie należy uszczegółwić opis stanu środowiska dla obszaru objętego przewidywanym znaczącym oddziaływaniem. W tym miejscu należy się zastanowić czy posiadane informacje wystarczą do przedstawienia rozwiązań alternatywnych czy zaproponowania działań minimalizujących, a w ostateczności kompensujących. W przypadku stwierdzenia braku wystarczających materiałów należy się zastanowić w jaki sposób je pozyskać. Najdokładniejszą metodą jest przeprowadzenie badań terenowych (kartowanie terenowe) z użyciem odbiornika gps i dokładne określenie np. lokalizacji występowania gatunku chronionego czy powierzchni zajmowanej przez siedlisko przyrodnicze chronione. Po uzyskaniu potrzebnych danych są one wprowadzane do repozytorium danych i przeprowadzane dalsze analizy lub powtarzane są operacje przetwarzania.

Przetworzone dane stanowią zestaw danych przestrzennych spełniających założone cele prognozy oddziaływania na środowisko wraz z niezbędnymi danymi towarzyszącymi i wówczas nazywa się je geobazą⁵⁹.

Ostatnim etapem jest wizualizacja kartograficzna wyników przeprowadzonego przetworzenia danych. Medyńska-Gulij zaproponowała algorytm projektowania mapy⁶⁰, który składa się z 8 etapów: określenie tytułu mapy, przyjęcie podstaw geograficznych, kompozycja głównych części mapy, dobór zmiennych wizualnych wg metody mapowania, hierarchizacja graficzna elementów treści mapy, opracowanie legendy mapy – symbolizacja, aranżacja znaków i napisów na mapie, autokorekta.

Mapa powinna być wykonana w skali adekwatnej do skali opracowania, a więc przedstawienie projektu mpzp obejmującego powierzchnię 10 ha nie powinno się obrazować na mapie w skali 1:100 000, gdyż czytelność takiej mapy będzie co najmniej wątpliwa.

Częstymi błędami podczas przygotowywania map na potrzeby szeroko rozumianych opracowań środowiskowych jest brak opisanego układu współrzędnych w jakim opracowano mapę, brak skali mapy, brak informacji o dacie wykonania mapy, autorze i źródłach danych z których korzystaliśmy.

⁵⁹ zmienione za L. Kaczmarek. Pozyskiwanie i przetwarzanie danych na potrzeby ocen środowiska przyrodniczego. [W:] Praktyczne aspekty ocen środowiska przyrodniczego. Studia i Prace z Geografii i Geologii nr 4, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010, s. 146.

⁶⁰ B. Medyńska-Gulij. Wizualizacja kartograficzna w ocenach środowiska przyrodniczego. [W:] Praktyczne aspekty ocen środowiska przyrodniczego. Studia i Prace z Geografii i Geologii nr 4, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010, s. 237.

Pamiętać należy również o właściwej hierarchizacji elementów przedstawianych na mapie. Jeżeli podczas opracowywania prognozy przyjmuje się, że mapą referencyjną jest mapa topograficzna czy projekt rysunku suikzp lub mpzp, barwy warstwy referencyjnej powinny być osłabione, a warstwy tematycznej wzmocnione.

Niniejsza publikacja ma na celu zachęcić do korzystania z możliwości jakie daje GIS i zachęcić do korzystania chociażby z wolnego i otwartego oprogramowania GIS. Rozpoczynając pracę w najpopularniejszym wolnym programie GIS QuantumGIS warto zapoznać się z opracowaniem Mileny Nowotarskiej „Wprowadzenie do QuantumGIS”⁶¹ autorka w swoim opracowaniu omawia funkcjonalność programu, wyjaśnia jak wyświetlać dane z serwerów WMS i WFS oraz omawia możliwości współpracy programu z innymi programami m.in. GRASS, który jest ogromnym narzędziem do przeprowadzania analiz. Obecnie więc używanie argumentu, że nie wykorzystujemy możliwości jakie daje GIS ponieważ nie stać nas na oprogramowanie jest co najmniej nieuzasadnione.

Podsumowując należy stwierdzić, że zastosowanie narzędzi GIS w procedurze sporządzania prognozy oddziaływania na środowisko i przeprowadzaniu strategicznej oceny oddziaływania jest nieuniknione, a szerokie zastosowanie jego ogromnych możliwości jest tylko kwestią czasu.

⁶¹ M. Nowotarska. Wprowadzenie do QuantumGIS. Szczecin-Wrocław 2009

IV. Studium przypadku

1. Budowa zbiornika wodnego

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu uczestniczył w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko dla projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, którego przedmiotem było wyznaczenie terenów pod realizację zbiornika wodnego oraz ustalenie sposobu zagospodarowania obrzeży zbiornika. Do wniosku o uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko organ opracowujący przedmiotowy projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego załączył uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, z której jednoznacznie wynikało, że przedmiotem planu jest wyznaczenie terenów pod realizację zbiornika wodnego oraz ustalenie sposobu zagospodarowania obrzeży zbiornika. Biorąc powyższe pod uwagę Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu już na etapie uzgodnienia zakresu prognozy wskazał, aby w prognozie przedstawić informacje o charakterze zbiornika i funkcji jaką ma spełniać, np. czy planowany zbiornik będzie retencyjny, przepływowy, przeciwpowodziowy itp. oraz roli przedmiotowego zbiornika w środowisku. Ponadto stwierdził, że w prognozie wskazane jest przedstawienie przybliżonych parametrów technicznych planowanego zbiornika oraz określenie warunków hydrologicznych obszaru, w szczególności sieci rowów melioracyjnych oraz cieków naturalnych, z uwzględnieniem ich poziomów wód, wielkości przepływów, kierunków odpływu wód. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wskazał, że prognoza powinna określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania przedmiotowego zbiornika na powyższe elementy. W zakresie ochrony wód podziemnych i powierzchniowych prognoza powinna określać, analizować i oceniać wpływ realizacji ustaleń projektu planu na zasoby ilościowe oraz jakościowe zbiorników wód podziemnych oraz powierzchniowych. W szczególności w prognozie niezbędne jest określenie głębokości zalegania użytkowych wód podziemnych, ich wykształcenia w formacjach geologicznych oraz kontaktów hydraulicznych pomiędzy poszczególnymi poziomami wód podziemnych, a także pomiędzy poziomami wód podziemnych a wodami powierzchniowymi (strefy drenażu wód, infiltracji itp.). Wskazane jest również uwzględnienie obszarów zasilania wód podziemnych oraz kierunków ich migracji, a także zlokalizowanych w sąsiedztwie obszaru objętego projektem planu, studni ujmujących wody z poszczególnych poziomów użytkowych, zarówno dla sieci miejskiej, ujęć wód dla przemysłu oraz prywatnych studni, wraz z lejem depresji wykształconym wskutek poboru wód. W odniesieniu do powyższych informacji, w prognozie konieczne jest określenie możliwości migracji zanieczyszczeń pomiędzy wodami planowanego zbiornika wodnego a wodami podziemnymi i innymi wodami powierzchniowymi. Uwzględnione również powinny zostać wszystkie liniowe oraz punktowe źródła zanieczyszczeń, które mogłyby stanowić zagrożenie dla zasobów wód powierzchniowych i podziemnych. Prognoza powinna określać, analizować i oceniać wpływ możliwego lokalnego podnie-

sienia zwierciadła pierwszego poziomu wód gruntowych na wystąpienie podtopień okolicznych terenów oraz wpływ na zmiany w obiegu lokalnym wód podziemnych oraz powierzchniowych. Uzgadniając zakres prognozy Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu analizował położenie terenu w stosunku do obszarów chronionych. Stwierdził, że tereny wskazane do objęcia projektem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego są położone poza obszarami chronionymi na podstawie ustawy o ochronie przyrody. Ponadto organ zwrócił uwagę, że w granicach obszaru opracowania znajduje się dolina rzeki, która przepływa przez obszary objęte ochroną, w tym obszary Natura 2000, znajdujące się poza obszarem objętym projektem planu. W związku z powyższym, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu zaznaczył, aby w prognozie określić, przeanalizować i ocenić wpływ realizacji ustaleń projektu planu na krajobraz obszaru objętego projektem planu, cele i przedmioty ochrony obszarów chronionych, a także, aby w prognozie określić, przeanalizować i ocenić przewidywane oddziaływania wynikające z realizacji ustaleń projektu planu na zmiany stosunków wodnych obszarów chronionych. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wskazał, że ze względu na fakt, iż obszar objęty projektem planu obejmuje tereny leśne, które mogą być siedliskiem gatunków chronionych, w prognozie powinien znaleźć się opis istniejącego stanu szaty roślinnej i świata zwierzęcego oraz opis, analiza i ocena wpływu realizacji ustaleń projektu planu na te elementy środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków chronionych. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu zaznaczył, że prognoza powinna przedstawiać rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą ewentualnych negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji ustaleń projektu planu, w szczególności na cele i przedmioty ochrony obszarów chronionych.

Fot. Przemysław Walendzik

Kolejnym etapem w postępowaniu było zaopiniowanie projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dotyczącego wyznaczenia terenów pod realizację zbiornika wodnego oraz ustalenia sposobu zagospodarowania obrzeży zbiornika. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu trzykrotnie zaopiniował negatywnie przedmiotowy projekt planu wraz z prognozą, z uwagi na zastrzeżenia do przedstawionych dokumentów z zakresu ochrony przyrody oraz hydrogeologii. Do zaopiniowania przedkładano każdorazowo projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz prognozę oddziaływania na środowisko. Zgodnie z ustaleniami projektu planu wyznaczono teren pod realizację zbiornika wodnego oraz określono sposób zagospodarowania obrzeży zbiornika. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu stwierdził, że tereny objęte projektem planu położone są poza obszarami chronionymi na podstawie ustawy o ochronie przyrody, ale jednocześnie podkreślił, że przedmiotowy zbiornik został zaplanowany w dolinie rzeki, która przepływa przez obszary objęte ochroną, w tym obszary Natura 2000. Z informacji zawartych w przedłożonych prognozach wynikało, że na terenie przewidzianym do zalania występują różnorodne biocenozy i bogactwo gatunków ptaków. Wiele z nich to zespoły naturalne, a na terenie całego zbiornika, wśród planowanych do zniszczenia znajdują się cztery siedliska przyrodnicze z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, tj. ekstensywnie użytkowane łąki wilgotne (6510), nitrofilne ziołorośla okrajkowe (6430), łąkowy las jesionowo-olszowy (91E0), grąd (9170). Realizacja ustaleń projektu planu wymagałaby wycięcia części ekosystemów leśnych, wśród których zidentyfikowano: ols porzeczkowy, łąg jesionowo-olszowy, grąd oraz kwaśną dąbrowę trzcinnikową. W przedłożonej dokumentacji podkreślono, że budowa zbiornika przyczyni się do zalania ok. 13 ha lasów, a także że teren pod planowany zbiornik jest przestrzenią wypełnioną łągowiskami różnych gatunków ptaków objętych ochroną ścisłą. Wśród nich występują cztery gatunki (bocian biały, dzięcioł czarny, lerka, ortolan) z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Poza tym na przedmiotowym terenie stwierdzono zmięży zygzakowaną objętą ochroną ścisłą. Na całej długości rzeki, w granicach projektowanego zbiornika, zaobserwowano tamy bobra europejskiego wymienionego w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. W prognozie jednoznacznie stwierdzono, że budowa zbiornika przyczyni się do przeobrażenia reżimu hydrogeologicznego w dolinie rzeki, co wpłynie na warunki wodne obszarów cennych przyrodniczo położonych poniżej projektowanej zapory. Problemem będzie zalanie terenów dolinnych, na których znajdują się stanowiska roślin objętych ochroną, typy zespołów rzadkich na obszarze Wielkopolski, zespołów narażonych w Wielkopolsce na wymarcie, siedlisk przyrodniczych kwalifikujących się do Natura 2000, a także cennych gatunków fauny, szczególnie ptaków. Wycięte zostaną również znaczne powierzchnie leśne. Przewiduje się także zniszczenie struktury korytarza ekologicznego rzeki stanowiącego drogę migracji i rozprzestrzeniania się genetycznego roślin i zwierząt, stanowiącego element sieci korytarzy migracyjnych województwa. Ponadto, w prognozie stwierdzono, że w związku z budową zbiornika całkowicie, na skutek wycięcia drzew i zakrzewień, zostaną zlikwidowane łąkowe i żerowiskowe siedliska ptaków z nimi związanych. Jednocześnie wskazano, że w wyniku spiętrzenia wody na rzece nastąpi zmiana ekosystemu rzeczno-jeziornego na zbiornik o charakterze jeziora przepływowego (przejście systemu rzeczno-jeziornego w jezioro). Oznacza to, że dojdzie do niekorzystnych transformacji biocenoz rzecznych. W prognozie jednoznacznie stwierdzono również, że w przypadku braku realizacji przedmiotowego projektu planu, nie doszłoby do zniszczenia istniejących ekosystemów łąkowych, pastwiskowych, leśnych, agrokosystemów. Nie uległyby likwidacji stanowiska roślin objętych ochroną, siedlisk kwalifikujących się do Natura 2000. Zachowana zostałaby dolina rzeczna jako ekologiczna całość. Reasumując

w prognozach jednoznacznie wykazano, że budowa zbiornika niesie za sobą ryzyko znaczącego negatywnego oddziaływania na szereg elementów środowiska przyrodniczego, w tym na cenne ekosystemy wodno-błotne i leśne oraz chronione gatunki roślin i zwierząt. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wskazał na art. 33 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, zgodnie z którym zabrania się, z zastrzeżeniem art. 34, podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności: pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 lub wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami. Jednocześnie Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu zaznaczył, że zgodnie z art. 55 ust. 2 *ustawy o os* projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego nie może zostać przyjęty, o ile nie zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 34 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, jeżeli ze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wynika, że może on znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wskazał również na możliwość przedstawienia rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań realizacji ustaleń projektu planu na ww. gatunki i siedliska chronione. Ponadto organ poinformował, że w związku z wycinką dużej ilości drzew, które mogą stanowić potencjalne siedliska pachnicy dębowej, należy w prognozie zawrzeć informację, czy na obszarze przeznaczonym pod planowany zbiornik występuje ten gatunek. W przypadku występowania pachnicy dębowej należy również przedstawić rozwiązania mające na celu zapobieganie i ograniczanie negatywnych oddziaływań realizacji ustaleń projektu planu na ten gatunek. Zgodnie z informacjami przedstawionymi przez organ opracowujący projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego istnieje możliwość odtworzenia części elementów środowiska zniszczonych w wyniku budowy czaszy zbiornika. Ponadto, organ wskazał na konieczność uwzględniania dostępnych obecnie możliwości zastosowania środków technicznych (na etapie budowy i funkcjonowania zbiornika), które są w stanie zminimalizować jego ewentualne negatywne oddziaływanie na niektóre komponenty środowiska. W związku z powyższym, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wskazał, aby w prognozie przedstawić rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań realizacji ustaleń projektu planu na gatunki i siedliska chronione.

W zakresie hydrogeologii organ stwierdził, że w prognozie w sposób pobieżny określono wpływ planowanego zbiornika na warunki wodne regionu. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu zaznaczył, że wskazane byłoby w celu rzetelnej oceny skutków realizacji zbiornika wykorzystanie w prognozie danych z ewentualnej dokumentacji hydrogeologicznej. W przedkładanych prognozach wielokrotnie wskazywano, że planowany zbiornik służyć będzie rolnictwu, wypoczynkowi, uprawianiu turystyki, sportów wodnych i wędkarstwu, ale przede wszystkim będzie pełnił funkcje przeciwpowodziowe. W opinii Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu nie jest możliwe pełnienie wszystkich tych funkcji. W szczególności wątpliwości budzi funkcja przeciwpowodziowa zbiornika, gdyż w prognozie nie określono zagrożenia powodziowego oraz w niewystarczającym stopniu wykazano, że planowany zbiornik będzie skutecznie pełnił rolę przeciwpowodziową w rejonie, w którym występowały dotychczas wezbrania powodziowe. W związku z powyższym, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wskazał, aby w prognozie określić, przeanalizować

i ocenić prawdopodobieństwo wystąpienia faktycznego zagrożenia powodziowego w przypadku braku realizacji planowanego zbiornika. Mając na uwadze funkcję rekreacyjną planowanego zbiornika organ poinformował, że prognoza powinna określać, analizować i oceniać wpływ projektowanego zbiornika retencyjnego na jakość wód powierzchniowych i na tej podstawie wskazać przydatność planowanego zbiornika do pełnienia ewentualnej funkcji rekreacyjnej. Prognoza powinna również wskazywać przydatność zbiornika do nawodnień rolniczych. W związku z powyższym Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu stwierdził, że w prognozie nie przedstawiono wystarczającego uzasadnienia dla poszczególnych funkcji zbiornika, w szczególności w prognozie nie wykazano w wystarczającym stopniu, że planowany zbiornik będzie skutecznie pełnił rolę przeciwpowodziową w rejonie, w którym występowały dotychczas wezbrania powodziowe. Biorąc powyższe pod uwagę, organ zaznaczył, że prognoza powinna wykazać przydatność zbiornika do pełnienia funkcji przeciwpowodziowej, jeżeli jest ona możliwa do spełnienia. Z informacji zawartych w przedłożonej prognozie wynikało, że konsekwencją budowy zbiornika będzie przejście systemu rzecznego w system jeziorny powodujący osadzanie się rumowiska rzecznego w zbiorniku, co prowadzić będzie do jego stopniowego wypływania. Przegrodzenie koryta zaporą spowoduje zmianę stosunków wodnych poniżej zapory, czego wynikiem będzie obniżenie się zwierciadła wód gruntowych poniżej zapory i w konsekwencji dochodzić może do zmiany kierunku strumienia przepływu wód podziemnych płytkiego krążenia wywołanej podwyższeniem rzędnej drenażu, która może powodować uaktywnienie istniejących ognisk zanieczyszczeń i stanowić zagrożenie dla pobliskich studni ujmujących wody podziemne. W związku z powyższym Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu podkreślił, że w celu rzetelnej oceny skutków realizacji zbiornika wskazane byłoby zinventaryzowanie istniejących ognisk zanieczyszczeń, a prognoza powinna określać, analizować i oceniać wpływ realizacji zbiornika na istniejące ogniska zanieczyszczeń, a w konsekwencji na ujęcia wód podziemnych.

Z informacji posiadanych przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu wynika, że przedmiotowy plan został uchwalony przez Radę Gminy. Organ opracowujący projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego nie wypełnił obowiązku wynikającego z art. 55 ust. 4 *ustawy o oś*, zgodnie z którym organ opracowujący projekt dokumentu przekazuje przyjęty dokument wraz z podsumowaniem, o którym mowa w art. 55 ust. 3, właściwym organom, o których mowa w art. 57 i 58.

2. Rozbudowa składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne położonego na obszarze Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 151 Turek – Konin – Koło

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu uczestniczył w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko dla projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, którego przedmiotem była rozbudowa składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dotyczącego rozbudowy składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Organ wskazał, aby sporządzając prognozę i projekt planu uwzględnić wytyczne zawarte w kierunkach działań „Polityki ekologicznej Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016” w zakresie ochrony powietrza, ze

szczególne uwzględnieniem stosowania w źródłach wytwarzania energii w celach grzewczych i technologicznych paliw charakteryzujących się najniższymi wskaźnikami emisyjnymi, takich jak: paliwa płynne, gazowe i stałe, np. biomasa, drewno oraz wykorzystania alternatywnych źródeł energii. Ponadto prognoza powinna określać przewidywane oddziaływanie terenów, na których będą zlokalizowane przedsięwzięcia mogące powodować pogorszenie stanu powietrza na terenach objętych projektem planu i terenach sąsiednich oraz zaproponować środki organizacyjne, technologiczne lub techniczne służące ograniczeniu ewentualnego niekorzystnego oddziaływania powodowanego emisją substancji do powietrza. W projekcie planu i prognozie powinny znaleźć się ustalenia dotyczące zastosowania ww. środków w celu ograniczenia emisji substancji do powietrza.

Prognoza powinna przedstawiać opis zagospodarowania terenów wokół obszaru opracowania, z uwzględnieniem terenów podlegających ochronie akustycznej określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 120, poz. 826 ze zm.). Oddziaływanie przedsięwzięć, które mogą znaleźć się na terenach objętych projektem planu, a mogących wpływać na istniejące warunki akustyczne powinno zostać określone dla terenów wymagających ochrony znajdujących się poza granicami projektu planu. W przypadku możliwości wystąpienia przekroczenia akustycznych standardów jakości środowiska w projekcie planu i prognozie konieczne jest zaproponowanie rozwiązań technicznych, technologicznych lub organizacyjnych zmniejszające poziom hałasu, co najmniej do poziomów dopuszczalnych.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu zwrócił uwagę, że prognoza powinna zawierać opis aktualnego stanu zagospodarowania obszaru objętego projektem planu, z uwzględnieniem ewentualnych obiektów i urządzeń (instalacji) związanych z zagospodarowaniem odpadów, ponadto wskazywać sposób i miejsce zagospodarowania odpadów oraz określać metody unieszkodliwiania odpadów w związku z realizacją ustaleń projektu planu.

Prognoza powinna oceniać stan środowiska (w szczególności gruntowo-wodnego) na terenach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem, np. na terenach, gdzie zlokalizowane są lub będą instalacje związane z unieszkodliwianiem odpadów, a także wskazywać istniejące problemy w zakresie unieszkodliwiania odpadów oraz zgodność i powiązania projektu planu z planami gospodarki odpadami.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wskazał, że prognoza powinna określać przewidywane znaczące oddziaływania, w przypadku realizacji ustaleń projektu planu, na jakość gleby i ziemi, wód podziemnych i powierzchniowych oraz wód przeznaczonych do picia, w tym na jakość cieków i zbiorników śródlądowych zlokalizowanych na obszarze gminy.

Ponadto powinna przedstawiać rozwiązania mające na celu zapobieganie lub ograniczanie negatywnych oddziaływań na środowisko mogących wystąpić w związku z realizacją ustaleń projektu planu, a także analizę i ocenę działań zmierzających do poprawy sytuacji w zakresie unieszkodliwiania odpadów komunalnych.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu poinformował, że tereny objęte projektem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego położone są poza obszarami chronionymi na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Następnie Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu prowadził postępowanie w sprawie zaopiniowania projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dotyczącego rozbudowy składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Do zaopiniowania przedłożono projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, prognozę oddziaływania na środowisko oraz opinię hydrogeolo-

giczną. Zgodnie z ustaleniami projektu planu wyznaczono teren infrastruktury technicznej – teren gospodarowania odpadami pod budowę nowej kwatery składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Z przedłożonej dokumentacji wynikało, że przedsięwzięcie położone jest na obszarze Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 151 Turek – Konin – Koło. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu zaopiniował negatywnie przedmiotowy projekt planu wraz z prognozą z uwagi na niezgodność ustaleń projektu planu z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów (Dz. U. Nr 61, poz. 549 ze zm.), w szczególności § 3 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia. Przedmiotowe rozporządzenie w § 3 ust. 1 pkt 1 wskazuje, że składowiska odpadów niebezpiecznych oraz składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne nie mogą być lokalizowane w strefach zasilania głównych i użytkowych zbiorników wód podziemnych (GZWP, UZWP). Przedmiotowy zakaz stosuje się także w przypadku rozbudowy składowisk odpadów zgodnie z § 3 ust. 4 rozporządzenia. Z przedłożonej opinii hydrogeologicznej wynikało, że teren składowiska jest położony w obszarze zasilania GZWP nr 151. Jednocześnie Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wskazał, iż w kwestii ustalenia nowego przebiegu granicy GZWP nr 151 w rejonie obszaru objętego projektem planu organ opracowujący projekt dokumentu winien wystąpić do Ministra Środowiska będącego właściwym przy ustalaniu i dokumentacji granic GZWP. W tym miejscu należy wyjaśnić, że dla GZWP opracowywane są dokumentacje hydrogeologiczne według przyjętej w 2009 r. przez Ministerstwo Środowiska i Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej „Metodyki wyznaczania obszarów ochronnych głównych zbiorników wód podziemnych dla potrzeb planowania i gospodarowania wodami w obszarach dorzeczy”, które zatwierdza Minister Środowiska. Dla zbiornika GZWP nr 151 dokumentacja hydrogeologiczna ma być opracowana w latach 2011-2013.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu jeszcze dwukrotnie opiniował ten projekt i prognozę. Organ ponownie wskazał na § 3 ust. 1 pkt 1 i § 3 ust. 4 rozporządzenia w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów. Ponadto, organ nawiązał do przedłożonej dokumentacji, w szczególności do opracowanej opinii hydrogeologicznej, w której wskazano, że według przyjętej w 2009 r. przez Ministerstwo Środowiska i Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej „Metodyki wyznaczania obszarów ochronnych głównych zbiorników wód podziemnych dla potrzeb planowania i gospodarowania wodami w obszarach dorzeczy” rejon planowanej kwatery składowiska położony byłby poza obszarem ochronnym. Jednocześnie Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu zaznaczył, że jest zobowiązany do badania wpływu skutków realizacji ustaleń projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na środowisko jak i zgodności ustaleń projektów planów z przepisami. Organ stoi na stanowisku, że uchwalenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obecnym kształcie jest możliwe jednakże z zastrzeżeniem, iż rozbudowa składowiska będzie dopuszczalna w przypadku gdy zostanie opracowana dokumentacja hydrogeologiczna dla GZWP nr 151, która zostanie przyjęta przez właściwy organ i która potwierdzi, iż obszar planowanej rozbudowy składowiska leży poza strefą zasilania GZWP, względnie gdy właściwy organ, w tym przypadku Minister Środowiska, który wydał rozporządzenie w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów, potwierdzi możliwość przyjęcia opinii hydrogeologicznej, czyli możliwość uznania przez organ ochrony środowiska opracowania, które weryfikuje

granice GZWP i przedstawia wyniki obliczeń opierając się na przyjętych kryteriach dla wyznaczania obszarów ochronnych GZWP.

Ponowna analiza przedłożonej dokumentacji, tj. projektu planu, rysunku projektu planu oraz prognozy oddziaływania na środowiska wykazała brak istotnych zmian w stosunku do dokumentacji przedłożonej wcześniej do zaopiniowania. Organ opracowujący projekt dokumentu jako podstawę i uzasadnienie złożonego ponownie wniosku wskazał opinię prawną oraz wyroki sądów, które dotyczyły zbiornika wód podziemnych. W opinii prawnej załączonej do wniosku wskazano, że Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu opiniując negatywnie projekt planu z prognozą błędnie przyjął, że położenie inwestycji w obszarze zbiornika wód podziemnych jest równoznaczne z jego położeniem w strefie zasilania tego zbiornika, a sam fakt położenia terenu planowanej inwestycji w obszarze zbiornika wód podziemnych nie może być traktowany jako położenie w strefie (obszarze zasilania) tego zbiornika. Jednocześnie w opinii hydrogeologicznej stwierdzono, że rejon miejscowości, w której zlokalizowane jest składowisko położony jest w obszarze zasilania GZWP nr 151, a więc i potencjalnego jego zasilania z nadległych poziomów kenozoicznych. Ponadto w opinii prawnej stwierdzono, że pojęcia „obszar zasilania” i „strefa zasilania” są tożsame. Organ opracowujący projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wskazał, że GZWP nr 151 jest obszarem nieudokumentowanym i nie posiada opracowanej dokumentacji określającej jego strefy zasilania, a także nie jest dla niego ustalona strefa ochronna. W rezultacie nie można więc w oparciu o opracowane dokumenty stwierdzić, czy projektowana kwatera składowiska leży w strefie zasilania GZWP nr 151. Z kolei w opinii hydrogeologicznej napisano, że na podstawie opracowania z lat 1986-1989, w wyniku którego w 1990 roku granice wszystkich GZWP przedstawiono w jednym zbiorczym opracowaniu mapowym, w którym określone zostały jednocześnie granice obszarów ONO i OWO, można wysnuć pochopnie wnioski, że decyzja o lokalizacji składowiska stoi obecnie w sprzeczności z rozporządzeniem w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów. Jednocześnie w opinii hydrogeologicznej wskazano, że rejon miejscowości położony jest w obszarze zasilania GZWP nr 151, a więc i potencjalnego jego zasilania z nadległych poziomów kenozoicznych. Z drugiej strony w opracowanej opinii hydrogeologicznej stwierdzono, że przyjęta w 2009 r. przez Ministerstwo Środowiska i Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej „Metodyka wyznaczania obszarów ochronnych głównych zbiorników wód podziemnych dla potrzeb planowania i gospodarowania wodami w obszarach dorzeczy” nie daje podstaw do ww. stwierdzeń, gdyż według przedmiotowej metodyki rejon planowanej kwatery składowiska położony byłby poza obszarem ochronnym. Jednocześnie stwierdzono, że ustalenia zawarte w opinii hydrogeologicznej, które winny być uwzględnione na etapie opracowywania dokumentacji hydrogeologicznej dla wyznaczania obszaru ochronnego przedmiotowego zbiornika, uprawniają w przyszłości do zmiany zachodniej granicy GZWP nr 151. W rezultacie zgodnie z zapisami opinii hydrogeologicznej po zmianie granicy GZWP nr 151 teren składowiska znajdzie się poza obszarem zasilania zbiornika, gdyż wody podziemne piętra kredowego spływają na zachód.

Organ opracowujący projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wskazał, że nie jest możliwe uchwalenie planu bez pozytywnej opinii Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu. W odpowiedzi Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wyjaśnił, że jego opinia jest niewiążąca, gdyż opinie nie mają mocy wiążącej, zgodnie z Wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 01.07.2011 r., sygn. Akt II.SA/Po 482/11 oraz komentarzem do art. 17 *ustawy pizp*⁶².

⁶² Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Komentarz, Bąkowski T., Zakamycze, 2004.

Z informacji posiadanych przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu wynika, że przedmiotowy plan został uchwalony przez Radę Gminy. Organ opracowujący projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego nie wypełnił obowiązku wynikającego z art. 55 ust. 4 *ustawy o oś*, zgodnie z którym organ opracowujący projekt dokumentu przekazuje przyjęty dokument wraz z podsumowaniem, o którym mowa w art. 55 ust. 3, właściwym organom, o których mowa w art. 57 i 58.

3. Odkrywka węgla brunatnego

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko dla projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar całej gminy, a wyznaczającego m.in. tereny powierzchniowej eksploatacji węgla brunatnego. Organ wskazał na konieczność określenia w prognozie przewidywanych oddziaływań szlaków komunikacyjnych i innych terenów, na których będą zlokalizowane przedsięwzięcia mogące powodować pogorszenie stanu jakości powietrza, określenia aktualnego stanu klimatu akustycznego terenów objętych projektem studium i jego potencjalnych zmian w wyniku realizacji ustaleń projektu studium oraz przedstawienia rozwiązań mających na celu zapobieganie lub ograniczanie negatywnych oddziaływań na środowisko mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu. W związku z przeznaczeniem części terenów objętych projektem studium pod powierzchnią eksploatację węgla, prognoza

powinna opisywać warunki hydrogeologiczne oraz przedstawiać rozwiązania mające na celu zapobieganie i ograniczanie negatywnego oddziaływania realizacji ustaleń projektu studium na środowisko gruntowo-wodne. Ponadto, w związku z położeniem na obszarze opracowania obszaru chronionego na podstawie ustawy o ochronie przyrody, tj. obszaru chronionego krajobrazu oraz ze

Fot. Nadia Bramańska

względem na zlokalizowane w sąsiedztwie obszary Natura 2000, prognoza powinna określać, analizować i oceniać wpływ realizacji ustaleń projektu studium na obszary chronione, w szczególności na cele i przedmioty ochrony obszarów Natura 2000 oraz ich integralność, a także na gatunki roślin, zwierząt i grzybów objęte ochroną gatunkową oraz przedstawiać rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą ewentualnych negatywnych oddziaływań na te obszary chronione.

Następnie Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu prowadził postępowanie w sprawie zaopiniowania projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar całej gminy, a wyznaczający m.in.

tereny powierzchniowej eksploatacji węgla brunatnego. Do zaopiniowania przedłożono projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz prognozę oddziaływania na środowisko.

W opinii Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu zawarł szereg uwag dotyczących zapisów projektu studium i prognozy. W związku z planowaną powierzch-

Fot. Nadia Bramińska

niową eksploatacją węgla brunatnego, organ zwrócił szczególną uwagę na ocenę przewidywanego oddziaływania tego przedsięwzięcia na obszary chronione oraz środowisko gruntowo-wodne.

Obszar planowanej odkrywki częściowo znajduje się w granicach istniejącej strefy powierzchniowej eksploatacji węgla brunatnego. W wyniku realizacji tego przedsięwzięcia dojdzie do znacznych przekształ-

ceń środowiska, w tym krajobrazu, a także wystąpi m.in. konieczność przebudowy układu dróg oraz dokonania zmian w przebiegu sieci elektroenergetycznych. Jednocześnie planowana jest sukcesywna rekultywacja terenów poeksploatacyjnych, głównie w kierunkach: rolnym, leśnym i wodnym. Wokół projektowanej odkrywki zaplanowano pasy techniczne, którymi poprowadzone zostaną m.in. przenośniki taśmowe, rurociągi i drogi. Ze względu na ukształtowanie terenu i postępowanie eksploatacji (z południa na północ), wody powierzchniowe z rejonu planowanej odkrywki oraz wody pompowane ze studni odwadniających będą odprowadzane do dwóch jezior, a także do zbiornika utworzonego w wyrobisku końcowym sąsiedniej odkrywki.

W sąsiedztwie terenów planowanej powierzchniowej eksploatacji węgla brunatnego zlokalizowane są m.in. istniejące odkrywki węgla, istniejące i projektowane tereny zabudowy mieszkaniowej, usługowej i przemysłowej, tereny rolnicze, szlaki komunikacyjne oraz istniejące i projektowane sieci infrastruktury technicznej. Z informacji zawartych w prognozie wynikało, że gmina charakteryzuje się nizinnym ukształtowaniem powierzchni terenu o stosunkowo dużej lesistości, a na jej obszarze znajdują się duże jeziora, w tym jedno powstałe w wyniku rekultywacji terenu eksploatacji węgla oraz liczne cieki wodne. Jedno z jezior jest elementem systemu chłodniczego dla elektrowni znajdującej się w sąsiedniej gminie. Krajobraz gminy charakteryzuje się ponadto znacznym przekształceniem, głównie przez występujące rozległe obszary eksploatacji i towarzyszące im zwałowiska, częściowo zrekultywowane. Ponadto obszar opracowania położony jest w granicach głównego zbiornika wód podziemnych, a w gminie zlokalizowanych jest kilkadziesiąt ujęć wód podziemnych.

W prognozie stwierdzono, że w związku z tym, że na obszarze gminy nie ma obszarów Natura 2000, w projekcie studium nie ustalono zasad ochrony tych obszarów. Z informacji posiadanych przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu wynikało, że planowana odkrywka węgla brunatnego będzie miała lej depresji

pokrywający się z istniejącymi już odkrywkami zlokalizowanymi w sąsiednich gminach, a obejmujący swoim zasięgiem m.in. obszary Natura 2000. Ponadto, w projekcie studium stwierdzono, że wody powierzchniowe z projektowanej odkrywki odprowadzane będą do jezior znajdujących się na obszarach Natura 2000. W związku z tym, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu w opinii wskazał, że prognoza powinna określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania, w tym oddziaływania bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe oraz pozytywne i negatywne, na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz integralność tych obszarów, a także spójność sieci. Jednocześnie organ zwrócił uwagę, że zgodnie z art. 33 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody zabrania się, z zastrzeżeniem art. 34, podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000 oraz pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami. Ponadto zgodnie z art. 55 ust. 2 *ustawy o oś* projekt dokumentu nie może zostać przyjęty, o ile nie zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 34 ustawy o ochronie przyrody, jeżeli ze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wynika, że może on znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wskazał na konieczność dokonania oceny przewidywanego oddziaływania skumulowanego planowanej odkrywki z istniejącymi tego typu przedsięwzięciami w gminach sąsiednich. Ponadto, prognoza powinna przedstawiać rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą ewentualnych negatywnych oddziaływań planowanej odkrywki węgla na przedmioty i cele ochrony obszarów Natura 2000, ich integralność oraz spójność sieci.

W prognozie stwierdzono, że wystąpią negatywne skutki powierzchniowej eksploatacji, w tym m.in.: zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej oraz terenów rolnych i leśnych, modyfikacja rzeźby terenu i degradacja gleb oraz zakłócenie stosunków wodnych. W związku z tym, ze względu na skalę planowanego przedsięwzięcia oraz charakter zmian w środowisku, w odniesieniu do przewidywanego oddziaływania na środowisko gruntowo-wodne Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu wskazał, że prognoza powinna zawierać informacje dotyczące zasięgu leja depresji poszczególnych poziomów wodonośnych, jego zmian w trakcie postępowania eksploatacji oraz określać, analizować i oceniać skumulowane oddziaływanie nakładających się lei depresji odkrywek istniejących na wody powierzchniowe, w szczególności na jeziora. Ponadto prognoza powinna określać, analizować i oceniać wpływ planowanego przedsięwzięcia na wody podziemne, ze szczególnym uwzględnieniem studni wykorzystywanych do celów bytowych i przemysłowych. Organ poinformował, że prognoza powinna przedstawiać rozwiązania mające na celu zapobieganie i ograniczenie ewentualnego negatywnego oddziaływania powierzchniowej eksploatacji węgla na gleby i powierzchnię ziemi.

V. Podsumowanie

W niniejszej publikacji przedstawiono uwarunkowania prawne i merytoryczne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Przedstawiono problemy, z jakimi spotyka się regionalny dyrektor ochrony środowiska uczestnicząc w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko oraz propozycje ich rozwiązania. Zaprezentowano również punkt widzenia organu opracowującego projekty dokumentów wymagających przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. W opracowaniu opisano procedurę strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Autorzy skoncentrowali się głównie na aspektach praktycznych, dlatego wskazali konkretne przykłady zaczerpnięte z własnej praktyki dotyczące poszczególnych etapów postępowania w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Ponadto omówiono zagadnienia związane z metodyką opracowywania prognoz oddziaływania na środowisko ze szczególnym nastawieniem na wykorzystanie wszelkich możliwych danych o środowisku powszechnie dostępnych, zarówno drukowanych jak i elektronicznych. Publikacja ta ma również zachęcić autorów szeroko pojętych opracowań środowiskowych w tym prognoz oddziaływania na środowisko do korzystania z możliwości jakie dają narzędzia GIS.

Reasumując warto wskazać najważniejsze aspekty, które powinny być uwzględniane w postępowaniu w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko:

- opracowując prognozę oddziaływania na środowisko konieczne jest uwzględnienie zagadnień wskazanych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska w uzgodnieniu zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko,
- każda prognoza oddziaływania na środowisko musi być sporządzona w pełnym zakresie wskazanym w *ustawie o oś*,
- sporządzając prognozę oddziaływania na środowisko wskazane jest wykorzystywanie wszelkich możliwych aktualnych danych o środowisku powszechnie dostępnych, zarówno drukowanych jak i elektronicznych,
- określenie w prognozie oddziaływania na środowisko istniejącego stanu środowiska jest punktem wyjścia dla oceny przewidywanego oddziaływania na środowisko,
- wskazanie w prognozie oddziaływania na środowisko istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu pełni istotną rolę w późniejszej ocenie przewidywanych znaczących oddziaływań na poszczególne elementy środowiska,
- ocena oddziaływania na środowisko przedstawiona w prognozie oddziaływania na środowisko powinna wskazywać możliwe do wystąpienia oddziaływania, uwzględniając różne warianty realizacji przedsięwzięcia, przede wszystkim najbardziej niekorzystne dla środowiska,
- istotnym elementem każdej prognozy oddziaływania na środowisko jest wskazanie propozycji dotyczących przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania,

- po uchwaleniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy należy pamiętać o obowiązku przekazania przyjętego dokumentu wraz z pisemnym podsumowaniem właściwym organom.

Mając na uwadze dbałość o stan środowiska przyrodniczego oraz dążąc do zrównoważonego rozwoju miast i wsi, w celu spełnienia wymogów wynikających z przepisów, w tym dotyczących strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, konieczna jest współpraca przedstawicieli organów opracowujących projekty dokumentów, urbanistów, architektów oraz specjalistów z zakresu ochrony środowiska i ochrony przyrody podczas opracowywania projektów dokumentów i prognoz oddziaływania na środowisko.

Informacje o autorach

Bartosz Rakoczy – profesor doktor habilitowany z zakresu prawa ochrony środowiska, profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Kierownik Katedry Prawa Ochrony Środowiska Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Specjalizuje się m.in. w prawie cywilnym, konstytucyjnym i prawie ochrony środowiska. Autor wielu publikacji z zakresu prawa. Członek Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

Roman Bednarek – Przewodniczący Regionalnej Komisji ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko w Poznaniu. Biegły z listy Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa w zakresie sporządzania ocen oddziaływania na środowisko oraz prognoz skutków wpływu ustaleń planu zagospodarowania na środowisko, biegły z listy Wojewody Wielkopolskiego w zakresie sporządzania ocen oddziaływania na środowisko. Od 20 lat właściciel firmy konsultingowej zajmującej się procesem inwestycyjno-budowlanym. Członek gminnych komisji urbanistyczno-architektonicznych. Nauczyciel akademicki.

Krzysztof Pyszny – specjalista w zakresie sporządzania ocen oddziaływania na środowisko, doktorant na Wydziale Melioracji i Inżynierii Środowiska Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. Szczególnym obszarem jego zainteresowań naukowych i zawodowych jest zastosowanie systemów informacji geograficznej (GIS) w ocenach oddziaływania na środowisko i planowaniu przestrzennym.

**Agnieszka Kawicka, Jagienka Mazurek, Przemysław Walendzik,
Monika Malicka, Aleksandra Matysiak**

Pracownicy Wydziału Ocen Oddziaływania na Środowisko Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Poznaniu. Na co dzień prowadzą postępowania z zakresu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Od momentu powstania Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Poznaniu przeprowadzili ok. 6000 postępowań w przedmiotowym zakresie.